Betsche (onder ps. Orenz)

Bèr Hollewijn

bron
Bèr Hollewijn, *Betsche (onder ps. Orenz)*. Ernest van Aelst, Maastricht / Vroenhoven 1951

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/holl008bets01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

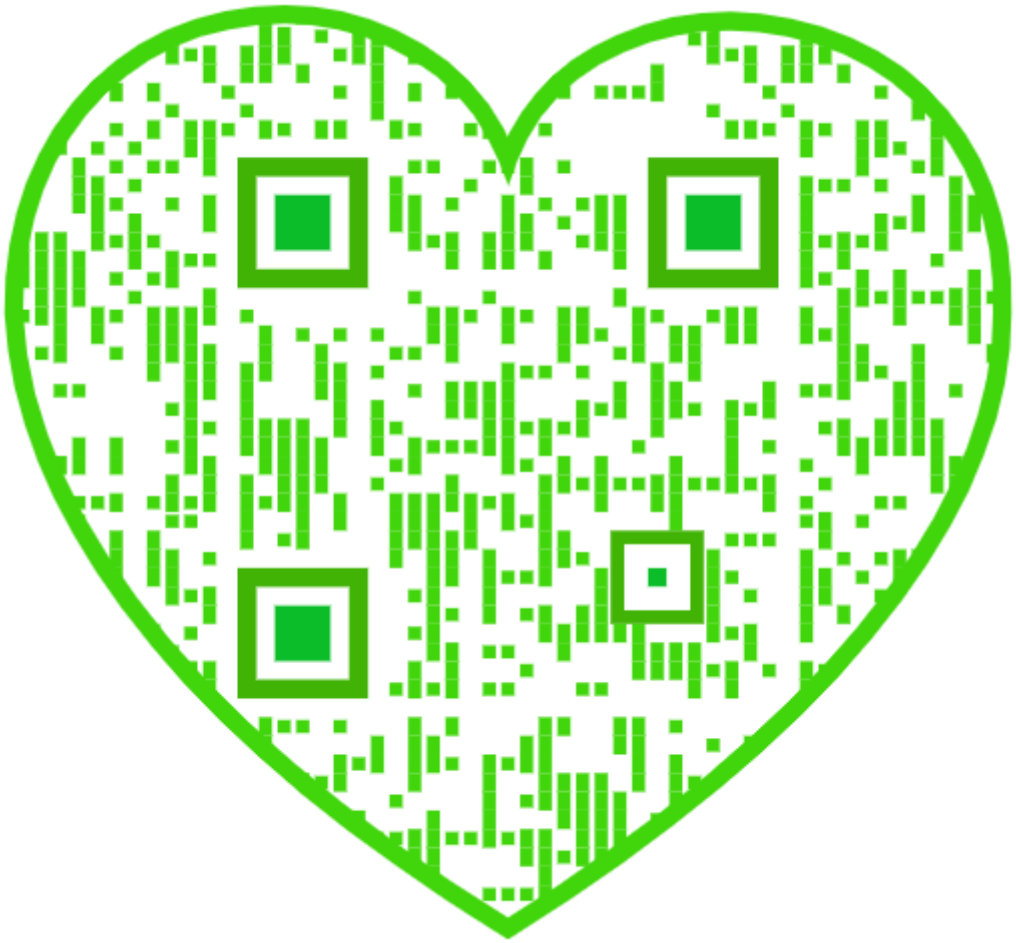

Eerste hoofdstuk

Betsche met de krof zit aan tafel boterhammen te smeren. Ze zit op 'n stoel. De rugleuning steekt boven haren kop uit. Met 'r korte lijf komt ze nauwelijks boven 't tafelblad uit. Betsche smeert margarine op dikke sneeën brood. Als Manus thuis komt moet de koffie klaar staan, zodat ie als 'n weerwolf kan aanvallen. Lewieke heeft, toen ie uit school kwam, al 'n stuk of zes boterhammen naar binnen gespeeld. Dadelijk begint dat jong weer overnieuw. 't Is 'n bodemloos vat. Hij is in de groei. Die twee, Manus en Lewieke, eten Betsche met de krof de oren van de kop af. 's Avonds eten ze net zo lang, tot geen van beiden er nog iets bij kan duwen. Daarom smeert Betsche met de krof 'n flinke piel.

Betsche heet ‘met de krof’ al van kindsbeen af. Ze is er aan gewoon. De mensen bedoelen er geen schelden of zo mee. Als 't dàt was! Nee, d'r wonen zoveel Betsches in de buurt, dat 't verlengstuk ‘met de krof’ nodig is om te weten, dat Betsche met de krof bedoeld wordt.

Ze slaat er zich kranig doorheen, dat Betsche met de krof. Toen ze met Manus ging vrijen, had de hele buurt haar uitgelachen. 't Kordate mensje trok er zich geen mieter van aan. Ze was met Manus op 't stadhuis - en daarna in de kerk getrouwd en ze kunnen 't samen nog altijd goed vinden. Ze zijn beiden even groot. Betsche kreeg bij haar geboorte 'n krof mee en Manus kwam op de wereld met 'n paar korte benen. Zodoende is er evenwicht. Alleen als ze zitten, zinkt Betsche naast Manus in 't niet. Maar voor de rest is Betsche met de krof niet verlegen voor 'n beetje. Toen ze van Lewieke in pesitie kwam, waren de tongen ook in beweging geweest. 't Zou haren dood betekenen. D'r was zelfs 'n loeder geweest, die h'r uit medelijden 'n middeltje aan de hand had willen doen. Snotverdutju, wat had Betsche met de krof die smeerkanis allemaal eventjes naar d'r hoofd geslingerd. 's Avonds huilde ze

nog van de zenuwe en Manus had de helft van de boterhammen laten staan.

‘Zo'ne vuilak’, zei ie.

Betsche jankte: ‘Waarom zou ik geen kind op de wereld kunnen zetten?’

Ze had 't 'm geleverd. Ze had 't aan de bakerse te danken gehad, vertelde ze later. Dat mens was 'ne levende aartsengel geweest. Twee dagen en twee nachten had ze aan één stuk naast 't bed gezeten. In 't begin kreeg Betsche sluipertjes, die wel pijn deden, maar te verdragen waren. Op 't laatste werden 't pijnen, die *niet* te verdragen waren. De bakerse had 'r gebid en gesmeekt om vol te houden. Toen Lewieke ten leste geboren werd, hadden ze beiden, de bakerse met 'n even krijtwit gezicht als Betsche, gehuild van blijdschap. Lewieke was 'n gave, gezonde jongen, van bijna acht pond. Hij had gewone benen en géén krof. Ja, Betsche had 't 'm geleverd. Vijf dagen na de bevalling zat ze al op, om haar kindje de fles te geven. Ze had zélf geen melk, maar dat was geen uitzondering. Die van Sleepers had dat ook niet. Die van Sleepers heeft er zes, vier jongens en twee meisjes. Ze heeft voor geen één melk gehad.

De oudste van haar is nu twee en twintig en nog altijd zonder vrijer. Wat daar achter steekt mag Joost weten. Ze hoeft voor 'n ander niet onder te doen. Vuitverduime nee. 't Is 'n beeld van 'n meisje. Ze heet Christien en werkt op de sigarettenfabriek. Ze draagt bijna altijd 'n witte blouse en 'n rood-baje rokje. Ze heeft 'n knap gezicht, die Christien. H'r zwarte haardos en de grote blauwe ogen geven 'r 't aanzien van 'n Spaanse. Betsche met de krof houdt van Christien. Haar blauwe ogen zijn net vijvertjes vindt ze, waarin de zon flonkert. 'n Tijd lang is ze bang geweest, dat Christien de verkeerde kant opging. Dat was toen ze op de brug stond, om de Pruisen naar de kaffee van Blonde Stien, van in een der andere straatjes, te loodsen.

Blonde Stien houdt er 'n kabberdoeske op na en deed in die tijd aan zwarthandel in 't groot. Ze kon 't werk alleen niet af en had 'n paar losse meisjes in dienst genomen. Ook getrouwde vrouwen kwamen er, om zich wat te verdienen. De vrouw van Bertus lag er de godganselikke dag. Haar man hadden ze te grazen gekregen en naar Duitsland getransporteerd. Ze moest maar zien met haar vijf kinderen in 't leven te blijven. Bij Blonde Stien was 't gauw verdiend. De Moffen keken niet op 'n paar marken...

Christien kreeg voor elke ‘gepäckträger’, die ze aanbracht, vijftig cent. Betsche met de krof had haar eens gewaarschuwd.

‘Christien’, had ze gezegd, ‘op die manier ga je vandaag of morgen naar de haaien.’

Christien d'r blauwe ogen waren nog maagdelijk rein, vond Betsche, toen ze haar aankeek.

‘Ik doe toch niks verkeerds’, antwoordde 't meisje obstinaat, ‘als dàt nog niet eens mag, wat mag dan wèl?’...

Betsche was toch wel geruster geweest. Dat aanklampen alleen was op slot van rekening zo erg niet.

Blonde Stien is trouwens niet zo, dat ze iemand overhaalt om in 't ‘vak’ te komen. De vrouwen kunnen bij haar terecht, maar ze moeten 't zélf willen. Blonde Stien is 'n zakenvrouw. Als ze in Luik woonde, zou ze, evengoed als de vrouwen dáár, op Dinsdagmorgen 'n brood naar St. Antonius gaan brengen, om voorspoed in de ‘commerce’ te hebben.

Kromme Leen van schuin links er tegenover, kwam in die tijd ook geregeld bij Blonde Stien over de vloer. Die ontving ook klanten bij zich thuis. Ze deed 't niet voor 't geld. Kromme Leen heeft graag 'ne man bij zich en liet komen wat kwam. Haar moeder had d'r ook zo over gedacht. Die had, zonder trouwboekje, drie kinderen gekregen. Kromme Leen 't eerste. Daarna haar zuster, die nooit geen gevoel voor 'n man heeft gehad. De jongste, Pieke, is niet goed snik. Met hun vieren, de moeder, twee zusters en de zoon, leven ze op twee kamertjes, zonder nog de drie kinderen van Kromme Leen, die op niemand lijken, maar van allemaal zijn. Alleen de jongste is van haar wettige man. Er is bij deze huiselijke samenstelling één gezamenlijke pot van inkomsten en uitgaven, die door de moeder wordt beheerd. De hemel kan er 'n voorbeeld aan nemen.

Kromme Leen heeft 'n goed hart. Ze heeft medelijden met iedereen en is gevoelig voor de kleinste attentie. Toen ze eens naar 't ziekenhuis moest voor 'n onderzoek en de meneer aan 't loket vriendelijk tegen haar was, bracht ze hem enkele dagen later prompt twéé boterbonnetjes. En als ie wilde, kon hij gerust 'n keer aankomen. Dat was in de oorlog. Later kreeg niemand meer kans, want Kromme Leen is nu al drie jaar getrouwd. 't Is 'nen Hollandse havenwerker, haren man. Hij kwam voor 't eerst bij haar, zoals 'n man van zijn soort naar 'n vrouw komt. Kromme

Leen was direct smoorverliefd en bakte voor hem 'n reep spek en twee eieren in de pan. Hij liet 't zich smaken en kwam geregeld terug. Leen spaarde alles wat ze krijgen kon en gaf 't d'n Hollander. 't Kind, dat ze na enige tijd van hem verwachtte, was de oorzaak, dat hij zich liet overhalen om met haar te trouwen. Hij had genoeg eergevoel in z'n sodemieter om haar niet te laten zitten, zei hij. Kromme Leen d'r moeder begreep niet, waarom ze zich die last op de hals haalde. Leen liet de oude kletsen. Die had zo'n kans nooit gekregen, meende ze.

D'n Hollander ging na d'n trouw naar Rotterdam werken en kwam zo nu en dan 'ne keer aanlopen. Leen kreeg nooit 'n rooie cent van 'm. Ze was overgelukkig als hij z'n gezicht in de deur liet zien en liep zich de benen onder d'r gat uit, om van alles voor hem bij elkaar te slepen. Als niemand haar wilde poffen, kwam ze tóch met volgeladen armen thuis. Als d'n Hollander weer weg was, sprak ze over hem, alsof ze in de wittebroodsweken leefde.

De laatste tijd is Kromme Leen stiller geworden. Twee maanden in de gevangenis in Roermond, hebben haar geen goed gedaan. Ze heeft er niet te klagen gehad, maar d'n Hollander is haar niet komen bezoeken en hij heeft zich, na haar ontslag, al bijna drie maanden niet laten zien. 't Is toch voor hém geweest, dat ze in de gevangenis heeft gezeten. Zou hem wat overkomen zijn?...

Christien zit al 'n week met 'n verband om haar voet thuis. D'n dokter is bij 'r geweest. 's Middags draagt 'r vader h'r naar beneden. Onder de poort heeft ze wat afleiding. 't Ergste is al geleden. Nog 'n paar dagen, dan zal 't wel weer over zijn. Ze heeft 't met zwemmen gekregen. Ze was met twee van bij hun op 't portaal, naar de kanaal gegaan. In de zomer doen ze dat wel meer. De rijken gaan naar de een of andere badplaats, maar waar kan 'n fabrieksmeisje heen?

Christien ging met de andere meisjes naar 't kanaal. Ze had zich 't zwembroekje van haar broertje aangetrokken. 't Was wat klein, maar 't bedekte alles wat aan 't oog onttrokken moest worden. Om haar borstjes had ze 'n blauwe potdoek gebonden. De andere meisjes hadden echte bustehouders, in de kleur van hun broekjes. Die gaan wel eens naar 't zwembad. Daar moet je netjes voor de dag komen. Voor in 't kanaal is dat niet nodig.

Ze kwamen met hun drieën de straat op en liepen achter om de hoek door de gats. Ze kijken even links en rechts of er geen

smeris in de buurt is en dan, tjoep, 't water in. 'n Paar jongens trekken hun hemd en schoenen uit en springen hen in de lange broek na. Wat 'n weldaad! Ze spuwen 't water in straatjes uit hun mond en hijgen van inspanning.

In 'n oogwenk staan mensen aan de kant en kijken geamuseerd toe. Enkelen lachen op 'n manier alsof ze willen zeggen: ‘'t Is me toch 'n zoodje.’ Maar ze blijven kijken. Als 't alleen jongens waren, zouden ze alzeleve zijn doorgelopen...

Christien was nog geen tien minuten weg, toen Betsche haar weer hinkend de hoek zag omkomen. 't Water droop van h'r lichaam. Iederkeer als ze haar rechtervoet neerzette, lekte 'n plek bloed op de grond. 'n Broertje van haar liep naast 'r.

‘Hoe heb je dat gekregen?’, vroeg 'n vrouw.

‘Toen ze uitsloeg, heeft ze tegen de muur getrapt’, explikeerde 't broertje.

Charel, van vóór links onder de poort, wilde haar helpen.

‘Kom hier’, zei hij, ‘dan draag ik je naar huis’.

Maar Christien wilde niet.

‘Blijf met je poten van me af’, snauwde ze.

‘Goh’, smaalde Charel, ‘verbeeld je maar niks. Ik heb wel eens wat anders in m'n armen gehad. Daar kun jij nog niet eens aan tippen.’

Betsche met de krof gaf Christien in haar hart gelijk, dat ze Charel niet aan haar lijf liet. Ze liep naar haar toe en pakte h'r vast bij 'n arm.

‘Wees maar voorzichtig’, zei ze bezorgd, ‘dat er geen vuil in komt.’

Betsche had Christien tot aan de trap gebracht.

Nu, bij 't boterhammen smeren, dacht ze aan haar. Wat had Christien 'n mooi lichaam. Heel wat anders dan 't hare. Iederkeer zag ze 't meisje in d'r verbeelding om 't hoekje komen, met 't broekje aan en de potdoek om d'r borstjes gebonden. ‘Blijf met je poten van me af’. 't Was juist geweest of ze zich, als 'n bang dier, tegen Charel had willen verdedigen. Was 't misschien geweest omdat Charel er altijd wat uitkraamt? Als ie 'n woord zegt, komt er altijd vuilakkerij bij.

Betsche heeft zo'n idee, dat er achter Christien meer zit dan de duizendste kan denken. De juffrouw van 't buurthuis heeft eens tegen haar moeder verteld, dat ze in de Goede Week in 'n Passiespel de rol van Evangeliste had gespeeld. 't Was net 'n beeld geweest,

met 't lange witte kleed aan en 't gouden koord om haar middel. Ze had uit 'n dik kerkboek moeten lezen, van toen ze Jezus gingen veroordelen. Toen Christien las ‘en ze spuwden Hem’, deed ze dat zó vol vurige walging, dat de juffrouw er 'n bibbering van had gekregen. 't Had haar echt gepakt, vertelde ze.

Toen dat met die Pruisen begon, was Christien niet meer naar 't buurthuis gegaan. En tóch was ze anders dan de anderen. De twee meisjes, die met haar waren gaan zwemmen, zouden zich wel door Charel hebben laten dragen...

Betsche is elke dag even bij Christien gaan kijken.

‘Ik heb 't je voorspeld’, had ze gezegd, toen de dokter er was geweest, ‘dat je er vuil in kreeg’...

Gisteren zat ze moederziel alleen onder de poort. Betsche had haar twee appelen gebracht, die Christien met 'n dankbaar gezicht had aangenomen. Ze was er echt van gepakt, dat zag je aan haar.

‘Als ik beter ben’, zei ze, ‘kom ik 'ne keer over’.

‘De deur staat altijd voor je open’, had Betsche geantwoord.

Ze is blij dat Christien zal komen...

Zó, de piel boterhammen is klaar. Als ze die naar binnen hebben gespeeld, zullen ze wel rond zijn.

Betsche gaat naar de kast en neemt er 'n schoteltje uit, waarop 'n leverworst ligt. Dan gaat ze weer naar de tafel terug en begint opnieuw te smeren. Op elke snee, waarop leverworst zit, plakt ze 'n andere. Dat is niet zoveel werk en ze heeft maar de helft leverworst nodig. Betsche met de krof kient 't zich uit. Als ze dat niet deed, zaten ze gauw aan de grond. Dan konden ze ook op de pof gaan leven, zoals zoveel anderen in de buurt. Aan poffen heeft Betsche 'n broertje dood. Je komt hoe langer hoe meer achter. Dat zie je wel bij die van Rovers. Als die na de loondag haar schulden heeft betaald, houdt ze nog net genoeg over om 's avonds met haren man 'n paar potten bier te gaan drinken. En dan begint ze weer aan 'n nieuwe bladzijde in 't pofboekje. En toch heeft ze er drie aan 't verdienen. De incasseerder van 't dooiefonds laat ze lopen, alsof hij in haar dienst is. Met Carnaval had ze niets afbetaald en toen de zatte dagen voorbij waren, hadden ze op 'n stokje kunnen zuigen. De kinderen moesten langs de huizen brood gaan bedelen, anders waren ze gekrepeerd van de honger.

Nee, Betsche betaalt wat ze koopt. Ze krijgt 't zelfs klaar om wat te sparen. De huurbaas verdomt 't om glas in 't bovenlicht te laten

zetten. 't Is zó licht genoeg, zegt hij. Maar ondertussen zitten ze al jaren met 'n paar stukken karton in 't raam. D'n ouwe duitendief kan haar vierkant de muur over galopperen. De volgende week, als Manus kèsjem heeft gekregen, gaat Betsche met de krof zelf glas kopen en zet Manus de ruiten in de stopverf. Betsche heeft er al zes weken wat voor op zij gelegd. De volgende week heeft ze 't geld bij elkaar.

Ze hebben nog geboft. Toen de Moffen kwamen, hadden de Hollanders de brug laten springen. Er waren méér ruiten dan stenen de lucht ingevlogen. Bij Betsche vier van de zes. Toen de Amerikanen kwamen, hadden de Pruisen 't beter gedaan. Sallemander, wat was me dat 'n revage geweest. De stenen vlogen 'n kilometer hoog de lucht in en duizenden ruiten rinkelden de straatstenen op. Er waren zelfs kèien door de daken geslagen en door alle verdiepingen naar beneden gekomen. Bij Bartels lag 'n steen beneden in de zit-slaapkamer-keuken. Drie uur later kreeg je nog vedsen van de vuiligheid in je ogen, zoveel stof was er opgewaaid. Verschillende daken hingen uit 't lood. De pannen lagen in hopen kapot in de goten en in de straatjes. Toen Betsche met de krof, met Manus en Lewieke, uit de schuilkelder kwamen en de verwoesting zagen, waren ze hard naar hun kamer gelopen. Er waren ook nú weer twee ruiten héél gebleven. Dat kwam, doordat ze beschermd werden door de eerste bouw.

Betsche met de krof woont in de tweede bouw. Van de straat ga je door 'n gang. Dan kom je op 'n binnenplaatsje, waar de centrale waterkraan is. Daar staat de tweede bouw. Achter deze ligt nog 'n kleintje. Daar wonen maar drie gezinnen in. Stefanie met 'r man en hun acht kinderen en de ouwe Trienet met 'r man, die niet meer kan lopen van de rimmetiek. En op de zolder woont 'n schilder met z'n vrouw en hun kindje. Dat kind is me 'n diertje. 't Artiestenstel doet net of de hele wereld om dat pissertje draait.

De schilder is 'n eigenaardige kerel. Hij draagt z'n haren als 'n vrouwmens. Z'n grijze ogen kijken altijd of hij verdriet heeft. Als ie spreekt, klapt hij met z'n lippen, net of ie 'n zuurtje aan 't eten is. En hij bijt zich om de haverklap op z'n tanden. Soms brandt de hele godganselijke nacht 't licht en dan slaapt hij overdag. Hij vraagt ook wel eens dikwijls meisjes, om hen na te tekenen. Die moeten zich dan poddelnaakt uitkleden en in alle mogelijke standen gaan staan of zitten en liggen. Als ze klaar zijn krijgen ze 'n kwartje van 'm. Of ze moeten zich kleren aantrekken van 'n

danseres of van 'n soort koningin. De schilder heeft allerhande spullen. 'n Meisje heeft 'ns 'n keer, zéker 'n uur lang haar armen in de hoogte moeten houden. Die krijgt ie niet meer. Ze kan hem barsten met z'n kwartje, zegt ze. Ze voelde d'r schouderbladen niet meer.

De schilder doet dat allemaal voor de kunst, want z'n vrouw is er altijd bij. Eens op 'ne keer heeft ie ook aan Betsche gevraagd of ze niet voor hem wilde poseren. Ze had kortweg ‘nee’ tegen 'm gezegd. Betsche met de krof voelt er niets voor, om fratse met zich uit te laten halen.

Hij kàn 't wel, die schilder. Je moet 's zien wat hij met verf kan maken. 'n Bos met 'n vijver, waarin zwanen zwemmen. En als hij 'n meisje namaakt, kun je direct zien wie het is. Van Dorus van uit de eerste bouw, heeft hij ook eens 'n portret gemaakt. Dorus is 'nen ouwe nachtwaker, die met z'n pijp opstaat en er mee naar bed gaat. Toen de schilder hem had nagemaakt, had je gezworen, dat het vuur in z'n pijp net écht was.

Als de schilder met z'n vrouw uitgaat, draagt hij altijd 'n floere broek en 'n grote strik om z'n hals. Dat doet ie, dat de mensen kunnen zien, dat hij 'n schilder is. Z'n vrouw draagt dan kleren als 'n barones. Alleen zijn ze haar te wijd en lelijk verschoten. 't Zijn me twee prenten. Ze houden zich vast, alsof ze aan elkaar zijn geplakt en kijken niet naar links of rechts. Ze leven permanent in hogere sferen...

In de tweede bouw, waar Betsche met de krof woont, huizen acht gezinnen in zeventien kamers. Betsche heeft er maar één. Daar hebben ze met hun drieën genoeg aan. In één hoek staat 't bed met de resorrebak en in de ándere 't bed van Lewieke. Er tussen in staat de tafel, voor 't venster. Links de kast met 't kook- en eetgerei en naast de Brabantse kachel nog 'n kastje, waarin de lakens en 't lijfgoed zijn opgeborgen. In de lade van dat kastje bewaart Betsche kostbaarheden. Daar ligt de horloge van Lewieke in, die hij met z'n kemunie heeft gekregen. Op 't kastje staat 'n beeld van Slevrouw, onder 'n stolp, met 't Kindje Jezus op haar arm en 'n klein beeldje van Sint Jozef...

In de voorbouw moeten dertien gezinnen zich met één plee behelpen. 'n Stel hebben 'n emmer bij zich op de kamer staan. Dat is vooral 's nachts 'n uitkomst.

Bij Greet en Harie, dat is familie van Betsche, die op 't laatst van de oorlog zijn uitgebombardeerd, en nu 'n paar straten verder wonen, is dat met de plee nog veel erger. Bij hen onder woont ook 'n schilder, maar daar kun je 't niet aan zien. Die draagt z'n haren gewoon.

Toen het huisje met de hele santepetik van Greet en Harie tegen de vlakte was gegaan, hadden ze van de gemeente 'n noodwoning gekregen, voor één gulden vijftig per week, licht en water inbegrepen. Greet was met haren Harie wel bij een van de kinderen kunnen gaan inwonen, maar 'n moeder, die naar de ogen van h'r schoondochter moet kijken, is 'n getergd schepsel. Ze waren dan ook danig in hun schik geweest, toen ze de woning in 't 'flet' kregen. 't Was 'n schuur van 'n kamer, zowat 10 bij 10. De paar meubelstukken, die ze van de Bisschoppelijke Hulpactie gratis cadeau hadden gekregen, pereerden helemaal niet. Maar Greet en Harie waren tevreden. 't Was per slot van rekening 'n noodwoning en ze waren op hun eigen.

Op 'n avond was Greet erg zenuwachtig geweest. De meneer en de mevrouw van Harie wilden eens komen kijken hoe hun employé woonde. Hij had hun 'n schildering van de kamer gegeven als van 'n formele balzaal.

Greet had voor de gelegenheid van hun rantsoen Amerikaanse bloem, 'n schotel vol koekjes gebakken. 't Koffiewater kookte en de tassen met 't potje suikerklontjes, stonden op de gedekte tafel. Meneer en mevrouw konden komen.

Ze kwámen, met 'n deftigheid alsof ze naar 'n soiree gingen. Harie hoorde hen op de trap en ging hen helpen. 't Viel niet mee om in 't hartstikke duister de weg te vinden.

Eerst komt er 'n gang, met in 't midden links de trap. Dan 'n klein portaaltje en weer 'n trap. Over 't portaal van 't eerste naar de volgende trap, 'n portaaltje, dan weer 'nen trap om eindelijk op 't tweede te komen, waar Harie en Greet in de eerste deur rechts, links om de hoek, wonen.

'Kom binnen', nodigde Greet 't bezoek uit, toen ze onder leiding van Harie op hun portaal arriveerden.

'Jullie wonen hier hoog en droog', lachte meneer, 'je kon je best 'n lift laten aanleggen.'

Mevrouw was uit haren asem en keek met grote ogen de kamer rond.

'Dag madam,' zei ze, ''t is verschrikkelijk.'

‘Ik ben aan dat klimmen al lang gewend,’ gaf Greet haar ten antwoord. Ze meende, dat mevrouw met ‘verschrikkelijk’ de trap bedoelde.

‘Harie’, gebood ze aan haar man, ‘neem jij meneer z'n jas 'ns aan,’ en terwijl ze mevrouw uit haren pelsmantel hielp betoogde ze, dat ze 't erg aardig vond, dat meneer en mevrouw hun de eer aandeden.

‘U had ons geen groter plezier kunnen doen’, zei ze.

Ze zaten daarna met hun vieren aan tafel. Greet schonk koffie en presenteerde koekjes. Mevrouw deed niets anders dan rondkijken en zuchten. Greet volgde haar met aandacht.

‘Wie vindt U dat we hier zitten?’ vroeg ze.

‘Och... ik weet niet... de ruimte heeft U in ieder geval.’

‘Ja’, lachte Harie, ‘als ik 's nachts hoest, worden we wakker van de echo.’

't Grimslachje op mevrouw haar gezicht beviel Greet maar half.

Wat had die toch? Ze moest niet denken, dat 't 'ne salon de luxe was, zoals bij hun.

‘Ja’, zei ze, ‘'t is 'n noodwoning. Je kunt 't zo maar niet krijgen, zoals je graag hebben wilt. Maar we zitten op ons eigen en dat is 't voornaamste.’

‘Met hoeveel gezinnen woont U hier?’, vroeg mevrouw.

‘Met hoeveel? Eens kijken.’

Harie telde op z'n vingers. ‘Een, twee, drie, de schilder, de mijnwerker, Ferdinand is zes, die van hier naast zeven, en wij zijn acht.’

Mevrouw dronk eens aan haar koffie, terwijl ze verzekerde, dat die tractatie niet nodig was geweest.

Meneer informeerde naar de schilder, die volgens Harie de beste was, die in de stad rondliep.

Opeens schrok mevrouw door 'n geluid, dat uit de hoek aan de deur kwam.

‘Wat is dat?...’

Greet keek naar Harie en Harie keek naar Greet. Mevrouw en meneer keken naar de hoek, waar niets te zien was. 't Geluid hield op. Men hoorde met 'n deksel rammelen. Toen niets meer.

‘Wat was dat?’

Greet had 'nen kop alsof ze de hel had geblazen en Harie lachte in z'n eigen...

‘Weet U’, begon Greet aarzelend, ‘dat stuk muur is van... eh... van... eh...’

‘Celotex’, hielp Harie haar.

‘Juist, zeletex’, zei Greet, ‘en nu is 't wat gehorig.’

‘Eigenaardig,’ vond mevrouw, ‘horen de mensen hiernaast wat wij zeggen?’

‘Zo erg is 't niet,’ stelde Greet haar gerust, ‘alleen maar wat geroezemoezel.’

Meneer vond 't interessant, maar mevrouw kon er niet goed overheen, dat zo iets bestond. Ze had kippenvel en hing haren pelsmantel los over de schouders.

‘Je stookt je hier te barste en 't wordt nog niet warm,’ liet Harie zich ontvallen en toen vertelden ze samen over vetkolen en cokes. Zo ging stilaan 'n uurtje om.

Nadat mevrouw al eens onrustig op haar stoel had geschoven, vroeg ze 'n beetje verlegen, of er ook 'n ‘zekere gelegenheid’ was.

Deze vraag was nog erger dan 'n bominslag.

‘'n Zekere gelegenheid?...’

‘Ja’, verduidelijkte meneer, ‘de plee’.

Mevrouw had hoogrode wangen.

Wat nu gezongen?...

De plee was de ramp van de twintigste eeuw. Dat zat zó. Op de begane grond komt men, door de achterdeur van de gang, op 'n plaatsje. Links langs de achtergevel loopt 'n gangetje, met op 't eind de plee. Vanaf de eerste dag, dat 't flet in gebruik werd genomen, hebben de bewoners, het huisvuil op 't plaatsje gegooid. Het aanschijn veranderde hierdoor al gauw in 'n vuilnisbelt, die de gang naar de plee allesbehalve veraangenaamde. Maar dat was 't ergste nog niet. Het watercloset hield 't niet uit tegen 't geweld van drie en dertig geregelde bezoekers en bezoeksters, met 't gevolg, dat de afvoer verstopte. Of de groten of de kinderen 't deden, viel niet te controleren. Na enige tijd kon men in 't gangetje niet meer lopen. Verschillende gezinnen voerden toen 't ‘emmersysteem’ in en gebruikten de mesthoop als verzamelplaats.

'n Oude weduwvrouw, die blijkbaar geen emmer tot haar beschikking had, schudde 's morgens 'n pannetje uit, dat ze daarna onder de gemeenschappelijke kraan afwaste.

Harie en Greet en ook de schilder gingen zoveel mogelijk buitenshuis, maar toen Harie op 'n nacht buikkrampen kreeg, moest hij wel naar de plee op 't plaatsje gaan. Na drie passen gleed hij al

uit en toen hij weer boven kwam, was de lucht niet van hem af te krijgen geweest. Tèn einde raad hadden ze daarna ook 'nen emmer ingevoerd.

De schilder bleef halsstarrig en schreef 'n lange brief naar 't gemeentebestuur. Hij had succes. Kort na elkaar kwamen twee heren - één met wenkbrauwen als Robinson Crusoë en d'n ándere met 'n knevel, waarop 'n Duitse generaal jaloers zou zijn geweest, - die twee heren kwamen zich persoonlijk van de toestand overtuigen. Ze vonden 't vreselijk leuk en besloten de schilder de huur op te zeggen, omdat hij in deze omgeving niet thuis hoorde. Toen maakte de schilder in d'n hoek van z'n atelier 'n eigen gelegenheid, met 'n artistieke afvoer door 't raam naar buiten.

Zó stonden de zaken. Daarvandaan kwam ook 't geluid, dat meneer en mevrouw in d'n hoek hadden gehoord, toen 'n kind van de buren de emmer had gebruikt...

Harie en Greet zaten maar te kijken. Meneer wist niet wat hij denken moest.

‘Hebben jullie geen plee?’ vroeg hij geagiteerd.

‘Jawel’, zei Harie met 'n droge keel, ‘jawel, maar die is niet te gebruiken.’

Mevrouw keek hulpeloos naar meneer en toen weer naar Greet.

‘Medam’, zei ze, ‘ik houd 't niet langer.’

't Moest dan maar.

‘U moet 't me maar niet kwalijk nemen’, verontschuldigde Greet zich en nam mevrouw mee 't portaal op, waar d'n emmer op de zoldertrap stond.

Harie maakte van de gelegenheid gebruik om meneer de situatie uit te leggen. Meneer deed of hij 't 'n reuze mop vond, maar intussen beklaagde hij z'n vrouw. Hij vond deze manier van doen toch wel erg ‘chenant’ voor haar.

Toen mevrouw met Greet terugkwam, was ieder met z'n houding verlegen. De stemming was finaal kapot. Meneer zei nog eens, dat 't 'n grote kamer was, groot genoeg om 'n smiereling te trekken, maar dat viel helemaal niet in de smaak bij mevrouw, die haar pelsmantel dichtknoopte en, met een giftig gezicht, direct wilde opstappen.

‘Kom’, zei ze tegen meneer, ‘'t heeft lang genoeg geduurd’.

Na gedwongen bedankjes, ging 't tweetal naar de deur. Toen meneer de klink vast had, klonk op 't portaal 'n bovenaardse schreeuw, gevolgd door 'n slag, 'n geholderdebolder en toen...

‘Sakker... nonde... dutsju...’ Vloeken en verwensingen volgden achter elkaar als 'n schone litanie. Deuren gingen open. Stemmen schreeuwden, vroegen en beklaagden.

Harie trok resoluut aan de klink, die meneer van schrik had losgelaten. De deur zwaaide open. Mee zagen ze 'n medam op de zoldertrap zitten, die jankte en schold. D'n emmer lag onderste boven op 't portaal.

De vrouw op de trap geneerde zich voor geen meneer en geen pelsmantel en bleef op volle toeren haar litanie afdraaien. 't Was duidelijk, de medam had, toen ze van de zolder kwam, in 't donker op de emmer getrapt. Voor de emmer was dat niet zo erg. Erger was, dat de vrouw haar rug niet meer voelde. Greet kreeg natuurlijk de schuld. In 'n regen van scheldwoorden slingerde de medam haar van alles naar 't hoofd. 't Was niet mooi meer! Als mevrouw en meneer er niet bij waren geweest, hadden Harie en Greet zich dit niet allemaal laten zeggen. Nu moesten ze hun fatsoen houden.

Mevrouw trok kordaat haar pelsjas en rokken boven h'r knieën en liep op haar hakken naar de trap. De mensen op 't portaal keken met grote ogen.

‘Wat is dat voor 'n pochenel?’...

Greet hield zich in, tot 't bezoek onder aan de trap was. Toen brak de ruzie eerst voor goed los. Alle afgeluisterde intimiteiten van achter de celetex werden wereldkundig gemaakt. 't Was 'n leven als 'n oordeel...

De klok sloeg elf uur toen de laatste deur werd dichtgetrokken en Greet de rommel nog moest opdweilen...

Zo erg als bij Harie en Greet is 't in de voorbouw bij Betsche met de krof niet. Maar bij Harie en Greet is 't ook 'n noodwoning en in 't straatje staan allemaal ‘permanente’. 't Zijn grote kasten met hoge gevels. Er wordt verteld, dat hier in oude tijden de deftigheid heeft gewoond. Je kunt dat ook zien. Er staan nog huizen, die, als ze in 'n fatsoenlijke staat werden gebracht, sieraden voor de stad zouden zijn. Er is zelfs één gevel, waar altijd dames en heren van de hiestorie naar komen kijken. Nu woont de deftigheid er in ieder geval niet meer. Behalve 'n paar kleinere huisjes, zijn 't kazernes, volgepropt met grote en kleine mensen.

De gemeente wil van de hele buurt 'n artiestenkwartier maken. De bewoners worden in de kolonies aan de rand van de stad ondergebracht, maar dit zal nog wel even duren. De mensen laten zich

zo maar niet overplanten. Die van Streuvels en die van Klepers hebben in zo'n kolonie gewoond. Ze hadden 'n huisje apart, maar ze zijn lekker teruggekomen. Ze konden zich niet gewennen. In 't straatje leef je kort bij mekaar en is 't veel gezelliger. Daarom metselen die van de gemeente nu de deuren en vensters dicht als 'n huis leeg komt. En om de mensen eruit te krijgen, worden overal bordjes opgehangen met ‘noodwoning’ en ‘onbewoonbaar verklaarde woning’. Voor de mensen is dat beroerd, maar de huisjesmelkers zijn 't meest gedupeerd. Die zijn aan 't eind van hun rentelatein...

Tussen de huizen in 't straatje liggen wat winkels, 'n paar kaffeetjes en 'n stelletje logementen. 'n Handelaar in zevende-hands kleren heeft z'n etalage vol rommel hangen.

De logementen worden bevolkt door muzikanten, zwervers, leurders en bedelaars. Er zijn ook váste klanten, die 'n pensioentje genieten of van het Burgerlijk Armbestuur trekken en de godganselikke dag aan de brug staan kringetjes in 't water te spuwen. 'n ‘Dame de Charité’ heeft eens aan Betsche gevraagd, of 't wáár was, dat de gasten in de logementen, over 'n touw hingen te slapen, die van de ene muur naar de andere was gespannen! De baas zou, bij 't krieken van de dag, het touw losmaken, waardoor alle snurkers op de grond vielen en tegelijk wakker waren. Die ‘Dam de Charité’ vroeg 't met 'n heel ernstig gezicht. Betsche had haar aangeraden om zélf maar eens 'n nacht in 'n logement te gaan doormaken. Ondervinding is de beste leermeester, zei ze wijs.

Dat met dat touw is natuurlijk onzin, maar toch gaat 't wel 'n beetje eigenaardig toe in de logementen. Daar zou 'n roman over te schrijven zijn. 't Zijn hoofdzakelijk mannen, die er komen. Zo nu en dan komt er ook wel 'n koppel en 'n enkele keer 'n vrouw alléén. Die moet je meestal in de gaten houden, want de politie controleert heel consciëntieus het vreemdelingenboek...

Naast de sjeresliep aan de overkant van 't zijstraatje, dat met 'n bocht naar 't plein loopt, achter boven op 't tweede, woont Driekus, de duivenmelleker. Die zit altijd op de slag. Als de duiven op reis zijn, staat hij aan de kanaal aan z'n gat te krabben. Dat is van de zenuwen. Toen er eens een duif was teruggekomen en permantig op de plank bleef zitten, had hij woedend met stenen naar 't beest gegooid. En toen, in plaats van dat hij de blauwe schullever raakte,

bij Krapels 'n ruit tegen de vlakte rinkelde, vloekte hij alle duivels uit de hel. Sodemerakel, wat had die schullever op z'n geweten gehad.

Driekus z'n vrouw kan óók zo vloeken. Dat is anders zo'n kwaje niet. Toen er eens 'n kind bijna onder 'n auto kwam, trok ze het met eigen levensgevaar op 't nippertje de stoep op. Vuile sodemieter, schreeuwde ze, terwijl ze 't hoopje mens tegen zich aandrukte. En 't kind was er nog wel een van Gretha, waar ze al jaar en dag ruzie mee heeft.

Gretha loopt met de tering op haar ribbekast. 't Is gewoon 'n wandelend lijk. Ze heeft al twee keer, ieder keer méér dan 'n jaar, op Clavarie gelegen. De laatste maal heeft de zuster tegen haar gezegd, dat ze niet meer terug mocht komen als ze nog eens wegliep. Maar ze had 't toch niet volgehouden. Ze kunnen haar op Clavarie de moord galoppere, zegt ze. De zusters zijn wel engelen, maar er gaat niets boven je eigen thuis en je kinderen. En dan moest Gretha voor de Geneeskundige Dienst ook nog 'n kwartje per dag betalen. Waar moet je 't van doen? 'n Kwartje per dag, is 'n gulden vijf en zeventig per week. Dat de Geneeskundige Dienst 't liever haalt, waar 't te halen is. Ook die van Muiselaars hebben ze zo geraakt. Die had 'n zoontje met de kinderuitzending naar Egmond aan Zee laten gaan. 't Bureau van 't Groene Kruis wilde, dat ze er vijftig cent per dag voor betalen zou. Maar die van Muiselaars is niet op haar mondje gevallen. Ze heeft 't juffertje op 't bureau, met 'r rooie lipjes en 'n split in 'r jurk tot op de helft van haar kippenborst, ongezouten van katoen gegeven. Die had er niets van terug. Maar uiteindelijk heeft ze toch moeten betalen. Zo'n kinderuitzending is er ook al om de mensen de centen uit hun zak te kloppen. 't Is overal 't zelfde. Als je centen hebt is 't goed, anders ben je niet in tel. Dat zie je wel in de kerk. De mensen met centen krijgen leren stoelen en de arme sloebers mogen op de plavuizen achter de pilaren staan. En dan durfde de pater, die de Missie preekte, ook nog te zeggen, dat voor Onze Lieve Heer álle mensen 't zélfde zijn. Dat is dan zeker 'n andere Onze Lieve Heer, dan die in de kerk. Hoe méér je dáár betaalt, hoe deftiger dat je wordt behandeld. Als er twee van uit de buurt in de kerk trouwen, gooien ze 'n kwast wijwater over hen heen. ‘Patris et Filii’ en klaar is Kees. Maar als de deftigheid met zeven koetsen en 'n palfenier op de bok 'n mode-sjow komt geven, dan begint de muziek al te spelen, als de koster de loper nog aan 't uitleggen

is... Dat ze toch niet kletsen, dat álle mensen 't zélfde zijn. Voor de centen wordt de hele wereld bedonderd...

In 't straatje zijn in de oorlog 'n paar huizen naar de hachemedee gegaan. Daar is 'n bom op gevallen. 't Was net of de hele buurt in in elkaar zakte. Ze hadden dagen moeten graven om de lijken onder 't puin uit te halen. Er is nooit komen vast te staan of de Engelsen of de Duitsers 't hebben gedaan. De Amerikanen wisten 't ook niet met zekerheid te zeggen.

De Amerikanen kwamen tamelijk veel in de straatjes. Dat was vanwege de kabberdoeskes en de zwarthandel. Ze stonden soms in queue om aan de beurt te komen en versjacherden cigaretten en van alles in blik. Er werd door de mensen van de buurt 'n goeie aan verdiend. Maar de lol was niet van lange duur geweest. Die mooie minister Lieveling had hen lekker te grazen gekregen, toen hij 't geld liet inleveren. Charel, die Christien had willen dragen, toen ze dat in de kanaal aan haar voet had gekregen, stak met de briefjes van honderd z'n havanna's aan en toen ze moesten versieren voor de bevrijding, had hij 'n slinger van honderdguldenbriefjes voor de gevel gehangen. De politie had wel gelachen, maar hij moest ze toch weg doen. Charel is stom geweest. Als hij z'n hersens had gebruikt, zou hij nu ook 'n slee van 'n auto hebben, net als die reiziger, die vóór de oorlog peukjes sigaren verzamelde, om z'n pijp te stoppen en nu in 'n Kaiser de grote meneer uithangt.

Aan de ingang van een der straatjes was in de tijd van de Amerikanen 'n plakkaat opgeplakt, dat 't verboden was voor militairen om er in te komen. De Empie kwam geregeld controleren en van die liet zich maar 'nen enkele verleiden. Één was eens op 'n middag, met 'n volle sjiep bij Blonde Stien gekomen. Stien had hem de hele bazar afgekocht. Prompt twee uur later werd er 'n razzia gehouden en kwam de valoer eigen zich zelvers alles uithalen. Hij ging tot onder het dak en haalde de bedden 't onderste-boven. Bij andere razzia's vonden ze niet zo veel, maar wie had kunnen denken, dat dit zo'n smeerkanis was. Toen ze klaar waren en honderden mensen achter 't escadron Empie'ers de verrichtingen gadesloegen, ging van 'n huis 'n deur open en verscheen 'ne grote, zwarte Amerikaan. Alle mensen lachten. De dropkoning wist met zichzelf geen raad. De Empie'ers deden net of ze hem niet zagen en lieten hem er van door gaan.

De blanken moesten over 't algemeen niet veel van de negers hebben. In Amerika moet dat zó erg zijn, dat 'n zwarte, ook als hij rijk is of heel geleerd, niet in een kaffee mag komen, of in 't hotel mag overnachten. Dat is daar ook 'n democratie van: Bemin jezelf boven je evennaaste.

De meeste Amerikanen waren anders aardige jongens. In 't begin deelden ze royaal cigaretten uit. Betsche met de krof had er ook eens 'n paar gekregen. Ze stond op de stoep, toen er een voorbij kwam. ‘Bil’, had ze gezegd, ‘gief mie 'n paar cigaretten for de smoking van mein man.’ Tegelijk had ze met haar vingers rook-bewegingen gemaakt. De Amerikaan had z'n tanden bloot gelachen en haar vier cigaretten gegeven. Nee, 't waren zo'n kwaje niet. Als ze 'n meisje hadden en 'n fles ‘snaps’, kon je over hen lopen. En 't was 'n ereplicht, om hun die te leveren. 'n Pater had er 'n hele organisatie voor gemaakt van meisjes, die zich beschikbaar stelden, om met de ‘Billen’ te dansen. Ze noemden dat het ‘Apostolaat van het front’. Op de ontspanningsavonden van de Billen zaten zij aan tafeltjes. Er werd alleen maar thee gedronken. De Amerikanen kregen ook niets anders. Er was 'n oudere juffrouw bij, die toekeek of 't vlees niet aanbrandde. Die had verstand van zo iets. Er zijn altijd mensen, die iets te kankeren hebben. Toen ook. Er waren er, die zeiden, dat die avonden beter ‘ontsnappingsavonden met de Amerikanen’ konden genoemd worden. Dat was verschrikkelijk overdreven. 't Waren allemaal nette meisjes van 't betere soort, die 't heus niet deden voor 'n busje van 't een of ander, en zéker niet voor nog wat anders. De Amerikanen vonden 't trouwens zelf veel te apostolatisch. Toen ze beter georiënteerd waren en de weg wisten, bedankten ze de pater voor de moeite en konden de meisjes zich vrij aanmelden om de Amerikaanse cultuur te ondergaan. Dat kon niet zo veel kwaad, want de soldaten waren op alles voorbereid. De legerleiding zorgde, met kennis van zaken, voor 'n doeltreffende volksgezondheid. De paar negerkindertjes, die aan 'n blanke borst hebben gezogen, zijn souvenirs, die per ongeluk zijn achtergebleven.

Er zit overal kaf onder het koren. De gezinnen, die het koren oogstten, waren goed af. Nu nog bewaren zij de schoonste herinneringen aan de een of andere ‘Bil’.

Na de Amerikanen kwam de baisse van de Belgische shag en de Boule Nationale. 't Was niet meer te vergelijken met de tijd van de hoogconjunctuur. Bovendien had je toen kans, dat de commiezen

je aan de grens 'n stuk lood in je lichaam schoten. En als ze je te pakken kregen, was je de klos. Ze zijn met de vinger aan te wijzen, die voor smokkelen hebben gezeten, zonder die nóg zitten. Nu is de handel er uit en moet iedereen weer proberen om op de een of andere manier in 't leven te blijven...

Betsche met de krof is klaar met de boterhammen. Juist als ze 't hete water in de koffieketel schudt, komt Lewieke binnen.

'Is pa d'r nog piet?'

'Hij is op 't komen', antwoord Betsche, terwijl ze Lewieke bemonstert.

'Wat zie je d'r weer uit. Waar heb je uitgehangen? Je broek ziet er uit, alsof je door 'n schoorsteen bent gekropen.'

Lewieke klopt noncherlant op de vuile broek, waardoor 't stof er uit wolkt.

'Goh', zegt hij misnoegd, 'als dat alles is'.

Mee wil hij weer de deur uit gaan. Maar Betsche is hem vóór. 'Ben je nou helemaal besestig. Blijf stiekum hier. Dalik ben je weer nérgens te vinden.'

Lewieke was aan 't circusje spelen. 't Ging moord. Ze hadden 'n programma, waar je naar kon komen kijken, met clowns en danseressen. Pieke van uit de eerste bouw speelde voor temmer. Hij had, net als in de echte circus, 'n liesbroekje aan en sloeg met 'n kachelijzer naar de tijgers, die van alle kanten op hem toesprongen. Één van de tijgers - Jeuke van op 't tweede - had 'n mep met 't kachelijzer in z'n nek gekregen. Brullen dat ie deed! 't Was net écht.

Lewieke was ook tijger geweest, maar hij had zich in de gaten gehouden. Als 't kachelijzer in z'n buurt zwaaide, gooide hij zich subiet op de grond. Daardoor zag z'n broek er zo uit.

De danseressen hadden papieren rokjes aan, in allerhande kleuren. Ze dansten net als de meisjes van aan de Goudkust. Ze draaiden in 't rond en zongen met hoge stemmetjes: 'Zamba hier, Zamba daar, op 'n kletskop groeit geen spiertje haar.' En ook van: 'Als je dood bent, groeit er gras al op je buik, zó een grote struik, zó een grote struik.' 't Was mieters...

Lewieke zit op z'n stoel te schuiven. Hij houdt 't niet vol op de kamer.

'Is vader ergens naar toe?'

'Bij mijn weten niet. Hij heeft me niets gezegd.'

Betsche staat naast de kachel, voor de ketel met water, die ze altijd aan de kraan op 't plaatsje vult. Ze schept met 'n potlepel water in 'n kannetje. Dat zet ze dalik op de kachel om de tassen na de koffie af te wassen. Betsche met de krof is proper. Ze zou 't niet kunnen, om 'n week en nog langer uit dezelfde tas te drinken.

Lewieke aast om de straat op te komen. Als Betsche voorover staat, met 'r rug naar hem toe, meet hij met z'n schrandere oogjes de afstand en vliegt plotseling als de wind de deur uit. Hij laat Betsche schreeuwen en roffelt de trap af. In 't gangetje loopt hij tegen Tommus op, die weer 'n stuk in z'n kraag heeft. Tommus is altijd zat. Als hij 's morgens wakker wordt is z'n eerste werk altijd, om 'n paar drupkes z'n keelgat af te schudden. Dan begint hij pas te leven. Hij is altijd op de markt om met groenten te sjouwen en karweitjes op te knappen. Z'n vrouw laat hem dikwijls niet binnen. Als hij buiten westen is, bevuilt ie 't hele bed.

Op 'n avond zat hij voor de gesloten deur, toen 'n paar mannen kwamen, die op de stoep 'n potje wilden gaan kaarten. Tommus z'n kletskop hing tussen z'n benen. 't Was donker en voor te kaarten heb je licht nodig. Een van de mannen had 'n kaarsje bij zich, dat hij aanstak en op de kop van Tommus plakte. 't Bleef mooi staan. Tommus merkte de volgende dag pas, dat er iets op z'ne kop had gezeten. Hij had 'n plakkaat kaarsvet midden op z'n schedel zitten en daaromheen was de huid helemaal gesnurkt...

Lewieke loopt het straatje uit naar de hoek van 't gatsje, waar de circus nog aan de gang is. Juist begint het nummer van 'n neger, die 'n hotjazz-demonstratie gaat geven. Hubeer van bij Lewieke tegenover is de neger. Hij heeft zich helemaal met zwarte wiks laten volsmeren.

Hubeer is altijd zo'n vieszak. Laatst hebben ze hem met 'n meisje achter de walmuur uitgehaald. Hij had flink op z'n donder gekregen, maar 'n paar dagen later hadden ze hem weer getrappeerd. Hubeer wéét ook van alles. Hij beweert, dat wat ze van de ooievaar vertellen, kwatsch is. En dan zegt hij gemene dingen. Lewieke begrijpt dat niet. De Broeder in school zegt, dat alle mensen kinderen van Onze Lieve Heer zijn, omdat Hij ze heeft geschapen.

De Broeder heeft 't op Hubeer verzien. Hij moet iederkeer, als hij stil iets tegen 'n andere jongen zegt, in de hoek gaan staan.

‘Als ik je vader was’, zei de Broeder 'n keer, ‘dan kreeg je 'n rammeling van me, tot je niet meer lopen kon.’

Nou, zó een kun je beter niet als vader hebben.

De juffrouw van de meisjesschool is ook eens bij Hubeer z'n moeder geweest. Ze had gezegd, dat 't godgeklaagd was, wat hij allemaal aanving. Zij zou hem niet alleen aframmelen, maar dat vieze ventje - zo zei ze - altijd thuis op de kamer houden. Begin daar eens mee.

Die juffrouw is me trouwens 'n krakepit. Ze heeft 'n stem als 'n manskerel en houdt er 'n cahier op na, waarin ze de briefjes plakt, die de moeders schrijven. Als je moeder geen briefje schrijft als je thuis blijft, wordt 't schoolverzuim als ‘plenken’ opgeschreven. En dan moeten de ouders op 't matje komen bij 'n commissie.

Bij die briefjes maakt de juffrouw tekeningen, die ze met krijt kleurt. Ze heeft zo 'n mooi prentenboek.

Op één briefje staat:

‘Gagde juvrou asdat Merieke de afgang heef en zo dun ze is vol er van en nu kan ze niet in school stinken als het ofer is komp ze weer.’

Daar heeft de ‘juvrou’ 'n tekening bij gemaakt met 'n kind op 'n potje, waar 't over loopt.

En op 'n ánder staat:

‘Juufraw ik moet de ganse dag braken en nu kan Janeetje niet komen ik moet iemant hepen voor de kemmisies.’

Ook hier staat 'n tekening bij. Ze wordt er nog eens beroemd door, die juffrouw Krakepit...

Betsche hoort Manus eindelijk de trap op komen. Wat loopt hij voorzichtig. Zou er iets zijn?

‘Wat is 't? Ben je niet goed?’, vraagt ze als hij de deur inkomt. Hij ziet er uit als de dood van Ieperen. Groen-geel, met mat-glazen ogen.

‘Wat is er?’

‘Ik heb 't koud’, zegt Manus slap. ‘De hele middag al.’

‘Waarom ben je dan niet naar huis gekomen?’

‘Och wat, 't gaat wel over.’

Zo is Manus. Die laat zich niet gauw hangen. Als hij ziek viert, hoeven ze geen controleur te sturen. Twee jaar geleden, toen hij 't ook te pakken had, had de dokter hem 'n week er bij gegeven, maar Manus was tóch gaan werken.

Manus werkt op de fabriek. Hij werkt er al van toen hij van school kwam. Dat is al over de vijf en twintig jaar.

Hij is lid van de Rooie Bond en daarom gaat ie nooit naar de kerk. Dat is verboden. Manus verdomt 't om uit de Bond te gaan. Als we die niet gehad hadden, zegt hij, zaten we nu nog in de rotzooi.

Manus z'n vader is er een van 't éérste uur geweest, zoals ze dat noemen. Die had je bij z'n leven moeten horen vertellen, hoe 't vroeger was. Dat is geen vergelijk meer.

Vroeger was de halve stad 'n achterbuurt. Dat kwam doordat de arbeiders te weinig verdienden om te leven en te veel om te sterven. De meesten woonden op één, of hoogstens twéé schitskamertjes. En de vrouwen moesten meewerken. De heren met de centen waren vetmieters, die van de mensen 'n slavenzootje maakten. Ze redeneerden: ‘Ieder voor zich en God voor ons allen.’ Maar ze staken God de ogen uit.

In de ovens hadden de stokers, van 't hele jaar, alleen op eerste Kerstdag vrij en in de glasblazerij werkten kinderen van onder de tien jaar in continudienst, van 's nachts twaalf tot 's middags twaalf en van 's middags tot 's nachts. De pottemannetjes werden bijna nooit ouder dan veertig jaar, omdat de stof zich in hun longen vastzette. Ze noemden dat de pottemannetjesziekte. En als 'n oven leeg gehaald moest worden, dan werd hij niet eerst afgekoeld, maar moesten de mensen de bakken met goed, die zowat zestig kilo wogen, uit de hartstikke hete oven halen. Ze bonden zich natte doeken om hun hoofd, waarop zede bakken droegen. Als ze buiten kwamen vielen ze dikwijls voor merakel en dronken liters water. Ze werden daarom ‘de waterploeg’ genoemd. Ze hadden niet veel aan. De mannen alleen 'n broek. Dat was me 'n tijdje! Ook aan de verniskuipen was 't zo'n rotzooi. De meesten kregen er 'n vergiftiging en brachten deze op hun vrouwen en kinderen over. In die tijd stierven de kleinen met de dozijnen. De doodgraver kon 't niet bij houden. Daarom legde hij de kistjes in 'n lange sleuf, drie hoog, ‘de kinderloopgraaf’.

Dat was allemaal zo de geest van die tijd. Iedereen was er mee aangemaakt. In het Weeshuis moesten de kinderen, van zeven jaar af, in de spinnerij werken, die door de Regenten werd beheerd. De mensen met de centen deden ook aan kattelieke liefdadigheid. Een der voornaamsten liet met Kerstmis hele manden brood aan de kerkdeur uitreiken. Dat was 'n fijne, want hij liep met 'n dikke flambouw achter 't Allerheiligste, als de processie uitging.

Op 'n gegeven moment hebben de arbeiders tegen deze geest ge-

protesteerd. Maar snotverdutju, toen waren de poppen aan 't dansen. Maar 't vuur laaide op en was niet meer te blussen. Vanaf de negentiger jaren groeiden de arbeidersbewegingen uit tot 'n grote volksweldaad.

Manus z'n vader vocht in 't kamp der rooien. Als hij loskwam, was 't net 'ne getergde stier. De kattelieken waren hem te slap. Die lieten zich bedonderen, vond hij. Kapot, moesten ze, de kapitalistische vuilakken.

Met de tijd temperde z'n vechtlust, maar hij bleef de Bond aanhangen. Ook toen de Kerk hem voor kattelieken verbood. Dat kon hij niet aanvaarden. Hij zag niet in, wat er verkeerd aan was, om voor lotsverbetering te strijden. De Kerk heeft altijd zo wat raars. Zó dacht de meerderheid.

Manus houdt 't met z'n vader. Ondanks z'n korte benen is ie 'n echte vuurvreter. Bij wijze van spreken, trapt hij liever 'n deur in, dan dat hij de klink gebruikt. De kattelieken zijn voor overlég. Dat is de lange weg, zonder einde. Manus doet 't met z'n spierballen. Hij gaat nooit naar de kerk. Als hij niet mág, moeten ze het zélf weten. Zo redeneert ie.

Lewieke is gedoopt. Daar heeft Manus niet het minste bezwaar tegen gehad. 't Jong heeft ook z'n Kemunie gedaan en gaat bij de Broeders op school.

Betsche gaat wél naar de kerk. Niet zo heel veel, maar met Pasen en Kerstmis en Allerheiligen altijd. En ook nu en dan eens op 'ne gewone Zondag.

Manus bidt ook niet meer. Hij maakt zich 's morgens wel altijd 'n kruis als hij opstaat en ook 's avonds slingert hij 'n arm over z'n lichaam. Daar hebben de rooien niets mee te maken. En de Kerk ook niet. Dat is wat van Manus zelf...

't Is tegenwoordig met de verhoudingen op de fabriek heel wat beter dan 't ooit geweest is. 'n Meneer heeft gezegd, dat de rollen zijn omgekeerd en de arbeiders op weg zijn, om de macht van de vroegere liberalen over te nemen. De arbeiders zijn sterk, zei hij, en nu willen ze de werkgevers op de knieën krijgen.

Als dat zo zou zijn, dat ze die op de knieën zouden krijgen, zou Manus hen lekker uitlachen. Die lol wilde hij wel eens hebben.

Maar dat zal wel niet gauw gebeuren. Als er weer arbeiders genoeg zijn, zul je eens zien. Dan gaan de werkelozenkassen weer failliet en moet de steun ingevoerd worden, om de mensen uit de kist te houden...

‘Waar is Lewieke,’ vraagt Manus, de kamer rondkijkend.

Manus wil niet, dat Lewieke 's avonds op straat hangt. Daar leert ie niet veel goeds, zegt hij. Voor de rest laat hij de opvoeding aan Betsche over.

‘Hij is 't 'm zo juist geklipseerd’, antwoordt Betsche hem. ‘Hij was weg, vóór ik er erg in had’.

Manus heeft 't flink te pakken. Hij hoest en gaat op de tafel hangen, net alsof ie helemaal geen kracht meer heeft.

‘Drink eens aan je koffie,’ noodt Betsche hem, ‘als je wat warms in je lijf hebt, gaat 't misschien over.’

Maar Manus wil niet drinken en hij raakt ook de piel boterhammen niet aan.

‘Waar zou die kwajongen uithangen?’

‘Ik zal eens gaan kijken,’ zegt Betsche om hem content te stellen. Zo ongeduldig is ie anders niet.

Betsche gaat de trap af, over 't plaatsje en dan door de gang van de eerste bouw.

Als ze buiten komt, ziet ze 'n zwart gesmeerd jongetje, brullend aan de overkant 'n openstaande deur inlopen, achtervolgd door z'n moeder, die schreeuwt, dat ze de ‘vetsodemieter’ de hersens zal inslaan.

‘Wat is er aan de hand?’ vraagt Betsche aan 'n buurvrouw.

‘Die smeerkanis heeft zich weer uitgedaan en met wiks laten insmeren,’ explikeert de vrouw haar. ‘Als 't er een van mij was, had ik 'm al lang in 'n gesticht gezet.’

‘O’, zegt Betsche, ‘was dat Hubeer. Ik kende hem niet eens. Waar is dat gebeurd?’

‘In de hoek van de gats. Die van jou was er ook bij...’

‘Sallemander, moest die daarvoor met alle geweld de straat op,’ denkt Betsche en loopt geagiteerd in de richting van de gats.

Vóór ze er is, komt 'n stel kinderen de hoek om. Lewieke loopt in 't midden. Hij draagt wat kleren op z'n arm. 'n Hemd en 'n broek en 'n paar afgesleten schoenen.

Als hij Betsche met de krof ziet, smijt hij alles op de grond en smeert 't 'm.

‘Blijf je staan,’ roept Betsche.

Als ze ziet, dat ie 't toch niet doet, dreigt ze:

‘Wach maar, je vader is thuis. Die zal je wel mores leren.’

Maar Lewieke hoort dat al niet meer. Hij is het straatje ingelopen, dat naar 't plein gaat. Hier krijgt ze hem niet.

Betsche is blijven staan. Wat kan ze doen? Andere vrouwen zijn aan de deur gekomen.

‘Wat is er gebeurd?’

‘Die vuilak van Slabbers heeft zich weer uitgekleed en met wiks laten insmeren,’ licht Betsche de vrouwen in. ‘Hij was net 'n neger.’

Aan de kinderen vraagt ze:

‘Wie heeft dat gedaan?’

Ze kijken haar met brutale ogen aan. Niemand geeft antwoord. Ook niet als ze vraagt:

‘Waarom had Lewieke die kleren?’

Een zegt:

‘We waren circusje aan 't spelen.’

Uit vensters en deuren wordt op kinderen geroepen. Eentje wil de kleren oprapen, maar 'n schreeuwende moeder gebiedt om ze te laten liggen.

'n Man lacht om 't geval en zegt, dat ze zich niet zo dik moeten maken over 'n naakt jongetje. ‘In Afrika lopen ze allemaal zo,’ zegt hij.

‘We zijn hier niet in Afrika,’ snauwt Betsche met de krof hem af. ‘Maak toch niet zo'n heibel,’ geeft ie terug. ‘Als 't zo was, wisten we niet beter. Haha, ik zou jou wel eens bloot willen zien.’

Hij vindt 't denkbeeld, om Betsche met de krof in haar naakt vel door 't straatje te zien lopen, 'n reuze mop. Hij slaat zich van de lol op z'n knieën.

Betsche kijkt hem aan, met op elkaar geperste lippen. Binnen in haar trilt iets. Van de onmachtige woede springen tranen in haar ogen.

‘Je bent 'n smerige sokus,’ sist ze. Dan begint ze opeens te huilen en gaat snotterend naar huis.

'n Paar vrouwen, die hebben gehoord wat de man zei, verwijten hem, dat ie z'n mond lelijk heeft voorbij gepraat. Maar de kerel blijft maar door lachen:

‘Ik zou h'r wel eens willen zien rondspringen in h'r knokencarleon. Potverdomme, daar had ik nog wel wat voor over.’

‘Wees maar blij, dat jij niet zo bent.’

‘Dan verzoop ik me,’ antwoordt de man...

Christien is van onder de poort tot aan de straat gehinkt. Ze ziet Betsche aankomen en vraagt haar, waarom ze huilt.

‘Och, 't is niks,’ weert 't mensje af. ‘Ik kan er niets aan doen, dat ik zo ben. Ik heb niet om 'n krof gevraagd.’

‘Heeft daar dan iemand wat van gezegd?’

‘Die smeerkanis daar achter. Hij wil mij wel eens bloot zien, zegt hij.’

‘Trek je daar toch niets van aan,’ bemoedigt Christien haar.

‘Die zegt altijd wat op anderen. Dat ie naar z'n eigen kijkt.’

‘Wees jij maar voorzichtig met die voet,’ zegt Betsche bezorgd.

‘Ik kan er al op staan,’ demonstreert Christien trots, ‘kijk maar. Morgen komt de dokter en dan mag ik zéker lopen.’

‘Manus is ook ziek thuis gekomen. Wat die onder de lijen heeft, mag de dooie dood weten. Hij is zo slap als 'n dweil,’ jiemert 't mensje.

Christien heeft 'n hand op haar arm gelegd. Dat doet ze om zich te steunen, maar ook om Betsche te laten voelen, dat ze met haar te doen heeft.

Ook nu weer belooft ze:

‘Als ik beter ben, kom ik 'ne keer over.’

Betsche kijkt in de vijvertjes-ogen van Christien.

‘Dan drinken we samen 'n tas koffie,’ zegt ze, ‘en dan haal ik er wat bij...’

Als Betsche boven komt, ligt Manus in bed. Hij kon zich niet meer ophouden.

Lewieke zit aan tafel boterhammen te schransen. 't Jong is de blok omgelopen en toen Betsche bij Christien stond, stilletjes naar boven gefloept.

Zou 't zo erg zijn met Manus?

Maar eerst komt Lewieke aan de beurt.

‘Hoe ben jij hier gekomen,’ verwondert Betsche zich.

‘U stond bij Christien.’

‘Zo. En waarom was die Hubeer uitgekleed en zo zwart gemaakt?’

‘Wij hebben circusje gespeeld.’

‘En wat heb *jij* gedaan?’

Betsche staat vlak bij Lewieke, die zich in de gaten houdt, bang, dat ie op z'n nek krijgt.

‘Ik heb alleen voor tijger gespeeld, anders niets.’

‘En heb jij je ook uitgekleed?’

‘Ik niet. Dat was mooi. Alleen Hubeer heeft dat gedaan, omdat hij een neger moest zijn.’

‘'t Is godgeklaagd,’ zegt ze tegen Manus. ‘Je had dat jong eens moeten zien. Daar krijgen ze nog wat mee.’

Manus ligt met z'n ogen dicht en reageert niet. Betsche wordt er bang van.

‘Wat voel je?’, vraagt ze.

Manus geeft geen antwoord.

Ze buigt over 't bed.

‘Zal ik de dokter waarschuwen?’

‘Laat me...,’ murmelt Manus.

‘Als 't morgen niet beter is, laat ik hem komen,’ beslist Betsche, maar Manus geeft geen boe of bah. Betsche weet niet wat ze moet beginnen.

Lewieke komt er op deze manier goed langs. Anders had hij zeker 'n paar meppen gekregen. Betsche past 'n hardhandige opvoedingsmethode toe.

Ze wordt nu in beslag genomen door haar zorg om Manus. Haar man is h'r leven. Die zou ze voor geen geld van de wereld willen missen. Lewieke trouwens ook niet. Die hoort bij hun tweetjes.

Als ze de piel boterhammen, die voor meer dan de helft is overgebleven, in de kast zet, neemt ze er één vanaf en eet ze met 'n tas koffie op. Ze zou niet méér lusten. Anders eet ze er twee en ook wel eens drie...

Later op de avond, als Lewieke naar bed is, zit Betsche met de krof aan tafel, sokken te stoppen.

In de buurt is 't stil geworden. De romantiek hangt te dromen in de schijn van gaslantaarns, die in de straatjes en tegen de oude muren schijnen. Als uit de oude walpoort 'n stoet ridders met hun gevolg naar buiten zou komen, zou zich niemand verwonderen, zo'n machtige brok Middeleeuwen leeft er in die omgeving.

In het straatje hoort men gedempt rumoer in de kaffeetjes. Voor hun huizen zitten wat mensen. Op de hoek staat 'n stel opgeschoten jongens met 'n paar meisjes te lanterfanten. Die lange gele heeft eens 'n ander in z'n pols gesneden, omdat hij 't met zijn meisje aanlegde. De snuiter is nota bene pas zestien jaar...

Betsche met de krof weet niet wat ze alleen moet aanvangen. Uit arremoe kruipt ze ook maar 't bed in. Anders blijft ze altijd met Manus nog wat opzitten. Dan rookt hij z'n pijp en zij maakt de kleren van Lewieke in orde, dat hij de volgende dag proper naar school gaat...

Ze legt zich naast Manus en pakt z'n arm vast.

‘Ben je nog zo beroerd?’

‘Blijf van me af...’

‘God zal me liefhebben,’ zegt Betsche beledigd, ‘als je dat nog niet kunt velen...’

In 't andere bed ligt Lewieke 'n dikke boom door te zagen. Dat snurken komt door de amandelen...

Tweede hoofdstuk

't Is Zondagavond...

Harie en Lambeer staan aan 't buffet in 'n kaffeetje potten bier te verzwelgen. 't Is 'n drama. De hele dag zijn ze al aan de gang. ‘Als je me dat nog 'n keer lapt,’ verzekert Lambeer aan Harie, ‘dan stamp ik je kapot.’

Harie kijkt met benevelde ogen naar z'n broer. Doodernstig antwoordt hij:

‘Dan kun je ook de kist betalen...’

Dat van dat kapot stampen heeft Lambeer al wel zeker honderd keer gezegd. Met de heftigheid alsof ie 'n kronkel in z'n slokdarm heeft, slikt hij 'n pot bier z'n keelgat door.

‘Ik stamp je kapot,’ zegt hij weer en bestelt twee nieuwe potten...

Harie en Lambeer slapen samen in één bed onder de pannen. 't Bed is niet te breed. Lambeer heeft de gewoonte, als ie slaapt, met z'n kop buiten boord te hangen. Als Harie hem terugtrekt, ligt ie binnen dit en dat weer buiten. Harie had al eens 'ne keer tegen hem gezegd, dat, als hij dat niet afleerde, z'n darmen vandaag of morgen op de grond zouden liggen. Maar Lambeer bleef met z'n hoofd buiten boord hangen.

Gisteren hadden ze 'n konijn geslacht. Toen Harie de darmen van 't beest op de grond zag liggen te wiemelen, kreeg hij 'n lumineuze inval. Stiekum nam hij er 'n stelletje van mee naar boven en legde ze tegen de morgen naast 't bed, vlak onder het hoofd van Lambeer. Daarna was hij op z'n tenen naar beneden gegaan in afwachting van wat er gebeuren zou.

'n Half uur later kwam z'n broer met 'n gezicht als 'n doodgeboren kalf de kamer binnen.

‘Wat scheelt er aan?’

‘M'n darmen.’

Lambeer kneep de woorden uit z'n keel. Hij stikte bijkans van 't slikken.

‘Wat is er met je darmen?’

‘Ze lagen op de grond.’

‘Dat heb ik je voorspeld,’ meesmuilde Harie. Hij deed alsof ie ontzettend veel moeite met z'n broer had.

‘Heeft 't pijn gedaan?’ informeerde hij schijnheilig.

Lambeer rilde en slikte.

‘Pijn niet,’ zei ie, ‘toen ik wakker werd, lagen ze op de grond.’ ‘Nou, dan is 't toch ook zo erg niet, als 't geen pijn heeft gedaan.’

‘Dat uitkomen niet,’ bevestigde Lambeer, ‘maar om ze er weer *in* te krijgen...’

Harie keek z'n broer ontzet aan. ‘Om ze weer...’

Met 'n brul begon hij toen uitgelaten te lachen. Hij kon niet tot bedaren komen.

‘Sodemieter, die is goed,’ brulde hij.

Lambeer werd woedend en trapte in de richting van zijn broer. Door deze beweging waren de konijnendarmen weer te voorschijn gekomen. 't Was net of Lambeer stierf en Harie lachte maar.

Op dat moment kwam hun moeder de kamer in en zag de viessakkerij liggen.

‘Wat is dat voor een smeerboel,’ vroeg Trui, ‘wie heeft die daar gegooid?’

‘Hij,’ zei Harie.

Trui keek naar de snakkende Lambeer, wiens ogen uitpuilden.

‘Wat mankeert je?’

‘De... die... zijn van mij.’

‘Wat? Die konijnendarmen?’

‘Ko.... eh... konij...’

Lambeer keek naar de darmen en toen naar Harie en werd opeens springlevend. Wild sprong hij van z'n stoel, maar Harie was de deur al uit. Holderdebolder donderden ze beiden de trap af. Trui kon er haar hoogte niet van krijgen...

Op 't eind van 't straatje had Lambeer Harie te pakken gekregen. Snotverdutju, wat had ie 'm geraakt. Ze vlogen tegen de straatstenen en rolden toen de goot in. Direct was er 'n oploop. 'n Smeris kwam toegesneld en wilde zich met de ruzie bemoeien, maar ho maar, in 'n vloek en 'n zucht werd ie tegen 'n muur gekwakt. Nadat ie zich hersteld had, bewerkte hij met z'n gummiestok 't tweetal, dat er toen fluks vandoor ging. Hijgend kwamen ze terug op de

kamer. Ze zagen er uit alsof ze uit 'n brandend huis waren gevlucht. Trui sloeg bijna om van de schrik, toen ze haar twee zonen zo toegetakeld zag binnenkomen.

‘Wat is er toch met jullie?’

Met horten en stoten kwam het verhaal er uit. Trui hield de twee op 'n veilige afstand van elkaar, anders waren er opnieuw klappen gevallen.

‘Jij bent 'n vuile.... vuile.... eh....’

Trui kon 't goede woord voor Harie niet vinden. Daarom wendde ze zich tot Lambeer.

‘En jij de grootste stommeling, die God onder de zon heeft, om je zoiets te laten flikken.’

‘Ik wist toch niet, dat hij ze zou opeten,’ bracht Harie tot z'n verdediging in 't midden...

Lambeer voelde, dat hij op alle fronten 't onderspit dolf.

‘Ik was nog in slaap, anders had ik 't wel in de gaten gehad,’ verzekerde ie...

Aan de koffie moest Harie iederkeer lachen. Om z'n spijt te tonen en Lambeer schadeloos te stellen, bood ie 'm drie potten bier aan. Om elf uur in de voormiddag waren ze aan de eerste begonnen en zonder te eten, aan een stuk door aan de gang gebleven. Nu hangen ze als dweilen tegen 't buffet.

‘Dat lap je me niet meer,’ verzekert Lambeer weer, ‘dan stamp ik je kapot’...

't Kaffeetje is vol mensen.

In de hoek achterin, zit 'n stelletje te kaarten. Ze bespionneren elkaar en slaan met de knokels op tafel als ze 'n winkaart neergooien. Leo van bij Betsche met de krof tegenover, links naast de poort waar Christien woont, slaat driemaal achter elkaar met 'n knokelslag 'n kaart op tafel en graait dan de hele santekraam naar zich toe. Leo is aan de winnende hand. Hij wijst met 'n vinger naar z'n hoofd, alsof ie wil zeggen: ‘Hier zit nog wat anders dan zaagmeel in.’

Aan 'n ander tafeltje zit Sophie, de vrouw van de sjeresliep, alsmaar naar haar pot bier te kijken. Ze kan er haar ogen gewoon niet vanaf houden. Zo is Sophie. Bier is haar leven. De hele dag loopt ze met haar man langs de straten te sjeresliepen. Zwijgend belt of klopt ze aan de huizen. Ze zegt niets anders dan ‘slijpen’ en als ze de waar terugbrengt, de prijs wat 't kost. Ze heeft maar één gedachte, dat is bier. Elke avond zit ze met h'r blauwe flets-

ogen als in aanbidding naar 'ne pot te kijken. H'r vuile sliertharen hangen op haar schouders. Haar jak is gerafeld en hare rok verschoten. Wat om h'r heen gebeurt of gezegd wordt, merkt ze niet. 't Laat haar Siberisch. Ze ziet alleen de pot bier.

H'r man is van een heel ander soort. Die houdt van de zon in het leven. Hij zingt z'n liedje en laat de vuursteen ratelen, dat 't 'n lieve lust is. Hij staat nu terzijde van 't buffet in druk gesprek met Dorus, de oude nachtwaker uit de eerste bouw, die beweert dat Churchill geen mieter meer te zeggen heeft, nu hij z'n baantje kwijt is. De sjeresliep is 't daar niet mee eens. ‘Die oude kijken ze nog altijd lekker naar de ogen,’ zegt hij.

Tegenover 't buffet zit 'n kringetje mannen en vrouwen zich te amuseren met Charel, die vuile moppen aan 't tappen is. De vrouwen gillen en schreeuwen van de lol.

Aan 't venster bij de deur zit Gretha. Die had ook beter op 't hospitaal kunnen blijven. Ze ziet er uit als 'n wandelend lijk. Haar man hangt op 'n stoel met z'n rug naar haar toe, te praten met 'n gepensionneerde korporaal. Naast haar zit 'n oude fruitvrouw over haar jongen te vertellen, die met 'n meisje van over de brug is getrouwd en nu doet alsof hij haar niet meer kent. Ze zijn vergeten, dat ik hun op de bok heb geholpen, zegt ze.

Aan de andere kant, naast Gretha, zitten twee vreemden. Dat zie je direct, alleen al aan hun houding. 't Lijken 'n paar boerenzoons, die met natte ogen en 'n grimslachje op hun onzekere gezichten, zitten rond te kijken.

Achter 't buffet staat d'n hospes met z'n dikke buik en bibberende hangwangen, de ene pot na d'n andere te vullen.

De rook hangt laag tegen de zoldering en sliert om het lamplicht. Harie en Lambeer drinken alsmaar potten bier. Onderwijl beweert Lambeer om de haverklap, dat hij Harie zal kapot stampen als ie 'm dat nog eens levert. In de hoek vallen slagen als mokers op de kaarttafel. Sophie zit naar haar pot bier te kijken. De sjeresliep redeneert met Dorus. Vrouwen lachen uitgelaten. Charel vertelt met verheffing van stem 'n nieuwe mop. D'n hospes vult de potten...

Eensklaps gilt Gretha angstaanjagend boven het kaffeelawaai uit: ‘Vuile sodemieter. Je bent aan 'n verkeerd adres.’

Gretha is terwijl opgesprongen. De vreemden eveneens. Gretha haar man draait zich met 'n ruk om.

‘Wat is er?’

‘Daar die, de smeerkanis, de vuilak, de... de....’ Gretha kan 't niet onder woorden brengen. Ze beeft van de koeleer en is krijtwit. Allen kijken in de richting van de vreemde indringers, die zich niet lang bedenken en met lang benen de deur uitvluchten.

Dat is 't sein voor de algemene opstand.

‘Hou ze tegen,’ roept de man van Gretha, die de situatie meent te begrijpen. ‘Hou ze tegen, dan breek ik ze de ribben.’

De hele kaffee stormt achter Gretha de deur uit. ‘Hou ze tegen’, schreeuwen ze, ‘hou ze tegen’.

De vreemden vluchten de grote straat in, waar de Zondags-wandelaars nieuwsgierig blijven staan.

Uit alle poriën van het straatjeslichaam persen zich mensen naar buiten. Ze weten niet wat er aan de hand is, maar solidair schreeuwen ze mee: ‘Hou ze tegen, de rot-sodemieters’....

Eensklaps, boven om de hoek, zijn de vreemden verdwenen.

Niemand weet waar ze gebleven zijn. 't Is 'n oploop van je welste, waar natuurlijk de politie bij te pas komt.

‘Wat is er aan de hand?’

‘Zij,’ zegt de man van Gretha, ‘zij... eh...’

Hij weet niet wat er feitelijk gebeurd is. Hij meende dat de vuilakken z'n vrouw wat wilden doen, maar wat?

‘Wat wilden ze?’ vraagt hij aan z'n vrouw.

Gretha heeft geen adem meer. Dat komt door de agitatie en doordat ze de tering heeft.

‘Die... die... meenden dat... dat ik te koop was,’ brengt ze er snakkend uit.

‘Wie die,’, vraagt de smeris.

‘Ze zijn hierop gelopen.’

‘Dan vinden we hen wel,’ zegt de agent zelfverzekerd. ‘Gaan jullie maar terug. Wij knappen dat wel op. Alleh, doorlopen mensen... doorlopen!...’

Dat is de bedoeling niet.

‘De vetzakken. Dat ze maar eens waren blijven staan. Ik had ze van elkaar gereten,’ verzekert de man van Gretha. En tot z'n vrouw: ‘Waarom heb je me niet direct gewaarschuwd. Ik zat toch naast je.’

Gretha begint te huilen van de zenuwe.

‘Hij zei 't ineens. Hij had er vijf gulden voor over,’ jankt ze... De hele stoet druipt rumoerig terug naar 't straatje. Als de vreemden in de handen van hun achtervolgers waren gevallen,

hadden ze zonder masker carnaval kunnen vieren. Daar konden ze zich 'n plaats voor reserveren...

‘Wat denken ze wel van ons,’ zegt 'n meisje, ‘ze menen zeker, dat wij allemaal zo zijn.’

Ze zegt het met heilige verontwaardiging. En met recht. De vrouwen uit de buurt zijn zo niet. Bij Blonde Stien is 't wat anders. Daar is 't commerce, evengoed als 'n ander 'n handel in fruit of vis heeft. De kerels, die voor Blonde Stien haar handel geld over hebben, kunnen in haar kabberdoeske terecht. Maar de vrouwen van de buurt staan evengoed op hun fatsoen als de dames uit de Villa-wijk.

‘De smeerkanissen. Dat is me nog nooit overkomen,’ huilt Gretha als ze weer de kaffee binnengaat. De vrouw van de scheresliep zit daar nog naar haar pot bier te kijken...

In 't straatje is 't 'n geroezemoezel van je welste. 'n Opgeschoten slungel wil bij 'n ander demonstreren hoe hij de ‘smeerkanis’ zou hebben neergelegd.

‘Zo had ik 'm geraakt,’ zegt hij en trekt 'n ander onverwacht op de grond.

‘Vuitverduime’... Dat laat die zich niet welgevallen. De ene pats brengt de andere en binnen dit en dat hangen ze aan elkaar. De moeder van de een wil er zich mee bemoeien, maar daar is de zuster van de ander niet van gediend. 'n Kring schaart zich lawaaierig om de vechtenden. De moeder van de een en de zuster van de ander trekken zich aan de haren, terwijl de twee initiatiefnemers 'n vuistgevecht op leven en dood leveren. Door de kring dringt zich 'n grote kerel.

‘Potverdomme,’ zegt hij, ‘wie durft mijn vrouw aan te raken?’ Mee wil hij de zuster van de ander aanpakken. Maar een, die 'n beetje met die zuster scharrelt, plaatst zich voor hem.

‘Je blijft met je poten van haar af,’ dreigt hij.

't Wordt een consternatie van je welste.

‘Daar komen smerissen,’ gilt 'n vrouwestem.

De vechtenden laten los en klipseren 't hem in openstaande deuren. De moeder van de een blijft met loshangende haren midden in 't straatje staan. Eensklaps ziet ze haar man en begint hém op z'n nek te slaan.

‘Ben je daar eindelijk,’ schreeuwt ze. ‘Waar is je kèsjem? Natuurlijk weer verzopen. En ik kan honger lijen, verrekkeling die je bent.’

De smerissen dwingen haar om de man los te laten.

‘Als je niet kalm bent, ga je mee naar 't bureau...’

‘Hij... de verrekkeling...’

‘Is dat je vrouw?’

‘Ja...’

‘Breng haar naar huis.’

Gedwee gaat hij met haar mee. 'n Stel jongens en meisjes zijn blijven staan. De rest is verdwenen.

‘Gaan jullie ook naar binnen,’ maant een der agenten.

‘Waarom?’ zegt 'n slungel, ‘we mogen toch zeker wel in ons eige straatje zijn!’...

Als de agenten zijn weggewandeld, komt om de hoek van 't straatje Christien met 'n jongen. Ze lopen los naast elkaar. Je kunt zien, dat ze verliefd zijn.

‘Daar komt d'n apostel met Christien,’ zegt een van de snuiters, die tegen 'n muur liggen te hangen.

‘Laat hem maar lopen,’ zegt 'n ander, ‘die weet wat ie zich pakt.’ D'n apostel weet dat inderdaad. Of 't verstandig is, dat ie zich Christien pakt, valt nog te bezien. Bij hem thuis zijn ze er in ieder geval gloeiend op tegen.

D'n apostel is niet van de buurt. Hij woont in 'n deftige straat, maar hij heeft er smaak van gekregen om in de buurt te komen. Hij is bij de Pater in het buurthuis leider van 'n jongensgroep. Daar hebben ze méér leiders, maar d'n apostel is 'n aparte. Hij trekt zich van manieren niet veel aan. Ze kunnen hem gebouthakkerd worden met die kale kak, zegt ie. In 't begin toen hij kwam, was dat ook niet zo. Toen had hij een mooi gestreken boord aan. Maar dat is er gauw vanaf geweest. Hij loopt er nu bij alsof hij er een uit de buurt zelf is.

De mensen in de buurt vinden 't helemaal niet vreemd, dat Christien met d'n apostel loopt. Christien zou nooit met een van uit 't straatje gaan. Ze weten niet waarom, maar dat is nu eenmaal zo. Christien heeft wat aparts over zich. Die wóónt wel in 't straatje, maar eigenlijk *is* ze niet van 't straatje.

D'n apostel heeft 't bij zich thuis niet gemakkelijk. Maar hij legt 't er ook op aan. Hij verdomt 't bijvoorbeeld om met mes en vork te eten. En hij hangt met z'n ellebogen op tafel. Ze hoeven hem daar niets van te zeggen, want dan brandt de kaars. Hij kent 'n hele litanie vloeken. Nou, dan hoor je wat. Ze laten hem dan ook maar begaan. Maar 't kan zo niet blijven. De jongen is totaal ver-

pauperd. Dat zegt z'n vader, maar hij kan 't recept niet vinden om hem te genezen. 't Is zelfs zó, dat d'n apostel 's avonds met z'n studieboeken bij de oude Teun gaat zitten. Dat hoeft ie voor 't gemak niet te doen. Bij Teun brandt nog altijd 'n walmende petroleumlamp en 't is 'n vieze boel. Teun woont helemaal alleen. 't Is 'ne Brabander, die vroeger sleper is geweest bij de binnenvaart. Hij leeft van 't armbestuur en van wat de een of ander hem geeft en kookt z'n potje zelf. In geen jaren is de vloer geschrobd. Gordijnen zijn niet te bekennen. En toch voelt de apostel zich bij Teun thuis. Teun laat hem begaan. Ook als hij hem géén slokje meebrengt, mag hij gerust met z'n boeken komen...

Op 'nen goeien dag was d'n apostel plotsklaps hartstikke verloren. Hij had Christien al meer gezien, maar blijkbaar nog nooit zo goed als op die avond. 't Was gebeurd bij 'n toneelvoorstelling in de kelder bij de Pater. Die ‘Bruine’ leeft ook tussen de mensen in, maar die doet dat 'n beetje anders dan d'n apostel. Hij is door de Pastoor gevraagd om zich met de geestelijke belangen van de mensen in de buurt te bemoeien. De Pastoor houdt van deze mensen en zou er 't liefst zelf tussen zitten. maar hij heeft met z'n kapelaans alléén al de handen vol, om de geciviliseerde christenen in zijn parochie 'n beetje op peil te houden. Daarom heeft hij de Pater gevraagd.

De Pater heeft er slag van om met de mensen van de buurt om te gaan. Dat heeft hij alzeleve van z'n heilige vader Franciscus meegekregen. Die was uit 'n deftige lakenwinkel, maar liep thuis weg, om vriend van de armen te worden. In Assisië noemden ze hem: ‘il passo’, de gek. Maar Onze Lieve Heer wist beter dan de mensen waarvoor hij dat deed. Nog voor dat Franciscus dood ging, was ie al heilig.

De Pater in de buurt wil helemaal niet voor 'n heilige doorgaan. Gods kerk is 'n kerk van zondaars, zegt ie altijd. Maar hij doet wat ie kan. Vooral als hij met de jongens aan de gang is, is ie in z'n element. Hij gaat met hen kamperen en heeft 'n kelder ingericht, waar ze kunnen doen wat ze willen. Ze spelen ook toneel. De Pater maakt de stukken zelf. Eén der jongens speelt altijd voor meisje. Die heeft daar echt 'n gezicht voor. Als je niet beter wist, zou je zeggen, dat hij er een was.

Bij 'n uitvoering moest d'n apostel orde in de zaal houden en zag hij Christien, die in de achterste rij zat. Christien had zich gewassen en d'r haren gekamd. 't Was gewoon 'n bloem. Toen d'n

apostel naar haar keek, lachte ze tegen hem. Hij kreeg 't er benauwd van en kon geen oog van 'r afhouden.

's Avonds, na de voorstelling, liep hij expres nog eens door 't straatje. Christien stond in de poort met 'n paar andere meisjes. ‘Da-ag’ zei d'n apostel en Christien zei ook: ‘da-ag’.

Of 't zo moest zijn, liep hij haar de volgende avond weer tegen 't lijf. Ze deden allebei alsof ze verlegen waren, maar van 't een was toch 't ander gekomen. Ze lopen nu al drie weken netjes naast elkaar. 't Is juist of ze zich geen houding weten te geven. Net twee van de apeschool.

Gisterenavond waren ze langs de walmuur gegaan. Opeens bleef d'n apostel staan. Christien meende te zien, dat ie op z'n benen razelde.

‘Wach 's even,’ zei hij, ‘uh... uh...’

‘Zeg 't maar’ moedigde Christien hem aan. Ze wist helemaal niet wat hij wilde.

‘Uh’... zei d'n apostel weer. ‘Uh... zou... uh... zou ik je 'n zoen mogen geven?’

Christien schrok zich 'nen aap en bloosde als 'n angstvallige maagd. Heimelijk had ze al lang op 'n zoen gewacht, maar nu kwam 't toch wel erg onverwacht.

‘Uh’... zei ze ook, ‘Uh’...

‘Mag ik,’ vroeg d'n apostel, die blijkbaar wat meer courage kreeg. ‘Wat zullen ze bij je thuis zeggen?’ verweerde Christien zich. ‘Thuis kunnen ze me de moord galopperen,’ zei d'n apostel. ‘Ik doe wat ik wil.’

Mee kwam hij met z'n gezicht bij dat van Christien, die haar kin introk, en zoende haar vlug op haar wang.

Christien wist niet wat haar overkwam. ‘Is 't dat?’ dacht ze. Ze had zich 'n zoen van d'n apostel heel anders voorgesteld. Ze keek hem met 'r grote blauwe ogen aan.

‘Vind je 't erg?’ vroeg hij.

‘Laten we maar doorgaan,’ gaf ze ten antwoord.

D'n apostel liep met kloppend hart naast haar.

‘Als je 't liever niet hebt, doe ik 't niet meer,’ zei hij met 'n benepen stem, alsof ie 'n misdaad had begaan.

Toen Christien vannacht in bed lag, had ze er in h'r eigen om moeten lachen. En toch vond ze 't in haar hart mieters, dat d'n apostel zo was. Ze nam zich voor dat, als hij 't weer zou doen, zij hem ook op z'n wang zou kussen. Dat is vanavond gebeurd. D'n

apostel had er 'n been van opgetrokken, zo fijn had ie 't gevonden. En toen wilde hij bijkans niet meer ophouden. Hij had ook 'n arm om haar heen geslagen. Christien voelde die arm trillen.

‘Je beeft,’ zei ze.

‘Daar merk ik niets van,’ antwoordde hij...

Nu staan ze tegenover elkaar in de poort.

‘Ik moet nog 'n half jaar blokken,’ zegt d'n apostel, ‘dan ben ik waar ik zijn wil en dan gaan we voor vast vrijen.’

Wéér vraagt Christien: ‘Wat zullen ze bij je thuis ervan zeggen?’ Christien voelt, dat er haken en ogen zitten. Ze is naar 't huis, waar d'n apostel woont, gaan kijken en is nog onzekerder geworden. D'n apostel z'n familie zal haar nooit binnenlaten, denkt ze. Christien heeft er eens van gedroomd. Ze zag zich aan de arm van d'n apostel de stoep van het deftige huis opgaan. 'n Statige mevrouw, met zilvergrijze haren kwam opendoen. Ze zette grote ogen op. D'n apostel deed net of ie 't niet zag.

‘Hier ben ik,’ zei hij giftig, ‘en dat is m'n meisje.’

De lippen van de deftige mevrouw trokken scheef en knepen toen op elkaar. Ze verzette geen voet.

‘Mogen we binnenkomen?’

‘Nooit!’ gilde de mevrouw en sloeg de deur zo hard dicht, dat Christien er met 'n schok wakker van was geworden. Haar hart ging van rikketikketik en ze had klamme handen. Ze kon daarna niet meer in slaap komen...

‘Ze kunnen thuis zeggen wat ze willen,’ verzekert d'n apostel haar, ‘ik trek er me toch niets van aan. Ze menen, dat ze wat aan me te zeggen hebben, maar dat hebben ze lelijk mis.’

Christien is niet te overtuigen.

‘Ze zullen 't nooit goedvinden,’ zegt ze zacht.

Christien zou graag hebben dat ze in de familiekring van d'n apostel werd opgenomen. Dat wil ze om zekerheid te hebben, en ook omdat ze er wel voor voelt 'n echte juffrouw te worden.

‘Ze hebben met ons niets te maken,’ probeert d'n apostel haar gerust te stellen en legt 'n hand op haar schouder.

De jongens hebben staan spionneren. Mee dat d'n apostel z'n hand uitsteekt, beginnen ze te roepen:

‘Blijf je van haar af’ en ‘Pas maar op, ze bijt’. Ze schreeuwen met lange uithalen.

Als reactie duwt d'n apostel Christien de poort in en zoent haar onbeholpen op haar wang. Christien zoent hem niet terug.

‘Krijg ik er geen van je?’

‘Och,’ zegt ze, ‘bij je thuis.’

D'n apostel raakt van de kook door dat gemier. Opeens pakt hij haar vast en trekt h'r tegen zich aan. Christien heeft 't gevoel of ze tussen 'n tang gevangen zit. Er is geen loskomen aan.

‘Je bent van mij en je zult altijd van mij blijven,’ zegt hij met verbeten gezicht, ‘al moeten we er vandoor gaan.’

De jongens zijn korterbij gekomen. Je hoort 't aan 't spektakel, dat ze nu vlak bij de poort maken.

Christien kan h'ren adem niet goed krijgen.

‘Niet zo hard,’ zegt ze, maar ze vindt 't zalig, dat d'n apostel haar zo te pakken heeft.

Om de hoek gluurt 'n jongenshoofd.

‘Kijk, ze plakke,’ roept hij tegen de anderen.

D'n apostel is voor te barsten. Met drie stappen is hij buiten. De slungels lopen weg totdat ze op veilige afstand zijn en gaan dan door met pesten.

‘Wach maar, ik krijg jullie wel. Dan sla ik je tot mosterd,’ dreigt d'n apostel.

‘Trek je van die niets aan,’ tracht Christien hem te kalmeren, ‘dat is zo'n gespuis.’

‘Wach maar,’ sist hij en kijkt onderwijl met verlangende ogen schuin naar 't meisjeslichaam naast zich. Pal gaat hij voor haar staan en vraagt met hijgende stem:

‘Vertrouw je me niet?’

‘Ik vind 't alleen beroerd voor jou.’

‘Om mij hoef je geen zorg te hebben.’

De jongens blijven door schreeuwen.

D'n apostel springt bijkans uit z'n vel van de gif. ‘Die vetzakken,’ bijt hij en begint eensklaps 'n ren door het straatje om hen in z'n klavieren te krijgen. Christien ziet hoe hij achter de snaken aanjaagt. Als hij 't straatje uit is, gaat ze naar boven...

Na 'n kwartier komt d'n apostel terug. In de kaffeetjes is 't net kermis.

Als hij Christien niet meer ziet, weet ie niet goed wat ie moet doen.

Met de handen diep in z'n broekzakken en z'n kaken op elkaar geklemd, slentert hij 't straatje uit, de brug over en gaat in z'n eentje langs de Maas lopen. De maan speelt in 't water en verzilvert de kabbelende golfjes.

‘Ik laat haar toch niet,’ zegt ie hardop, ‘ze kunnen me vierkant verrekken.’

Aan de overkant zingt 'n man met 'n zatte stem: ‘De flinkste boeremeid kost maar 'nen daalder... 'nen daalder... 'nen daalder...’

In het kaffeetje hangen de twee broers tegen het buffet. Ze hebben zich 'nen nieuwen pot bier besteld. De zes en twintigste.

‘Als je me dat nog eens levert,’ verzekert Lambeer, ‘dan stamp ik je kapot’...

Derde hoofdstuk

Betsche met de krof zit lelijk in de penarie. Manus is, sinds de avond dat ie met de bibberatie thuis kwam, niet meer uit bed geweest. Betsche had de volgende dag de dokter gehaald. Hij was gekomen en had met slangetjes, die hij in z'n oren stak, op Manus z'n rug en op z'n borst geluisterd. Betsche had er gespannen bij gestaan.

‘'n Flinke verkoudheid’ constateerde de geleerde en schreef 'n drankje voor.

Manus had die rommel drie keer per dag moeten slikken. Ieder keer als hij 'n lepel innam, trok ie 'n gezicht als 'n huilende baby. Maar hij sloeg genen keer over. Zo is ie. Om beter te worden zou ie desnoods kattepis drinken.

Maar inplaats van béter, werd 't met de dag slechter. Z'nen adem werd korter en 't einde van 't liedje was, dat ie ‘pleuris’ had.

‘Hoe komt ie daar nu aan?’ had Betsche aan de dokter gevraagd.

‘Ja,’ zuchtte die, ‘hoe komt de duivel aan 'n ziel? 't Voornaamste is, dat we hem weer beter maken.’

Manus was te beroerd om te mopperen, anders had ie zeker 'n paar krachttermen afgeknetterd. Hij heeft er lelijk 't smoor aan gezien om in bed te liggen. 't Is dan ook geen gemakkelijke zieke. Alles ziet ie en overal heeft ie wat op te zeggen. Betsche krijgt er soms arme zin van. Ze slooft zich voor hem uit. Maar hij blijft maar kankeren.

't Mensje hoopt dat Manus gauw beter is. Ze hoopt dat voor hem en voor haar eigen. En ook omdat hij dan weer werken kan en hij z'n volle loon krijgt. Ze ontvangt nu tachtig percent van de ziektewet. De dokter en de medicijn hebben ze wel van 't fonds. Maar Manus moet alles goed hebben. 't Is voor Betsche 'n hele rekenarij om er te komen. De ploegbaas, waar Manus bij werkt, vertelde

toen hij op bezoek was, dat hij vroeger, toen hij ziek was geweest, nog geen vijftig percent had gekregen.

‘Ik zou geen raad weten,’ had Betsche gezegd.

Ze hadden verteld over de goeien ouwen tijd. Manus was in vuur en vlam gekomen over de Bond. Hij had zich veel te veel opgewonden en voelde zich 's nachts om te sterven. De volgende dag nog had ie niets te missen gehad.

‘Als die nog eens komt en jullie beginnen weer over de Bond, dan gooi ik hem de deur uit,’ had Betsche gedreigd.

‘Als we de Bond niet hadden gehad,’ gaf Manus haar terug, ‘dan kregen we nu óók nog geen vijftig percent.’

‘Ze zouden je toch niet kunnen laten zitten.’

‘Wat meen je dan, dat ze zouën doen?’ sakkerde Manus verder. De gif om geleden onrecht was alweer opgewekt. ‘Vroeger zagen ze ons nog niet staan. Als je ziek werd, was je niets waard. En dan betaalden ze je ook niet. De heren hebben de fabrieken niet om de arbeiders geld te laten verdienen. Ze willen zélf geld verdienen en laten ons in 't molentje lopen. Als 't op 't ogenblik beter is dan vroeger, hebben we dat aan de Bond te danken.’

Betsche weet dat allemaal niet zo. ‘'t Is nu toch goed,’ was 't enige wat ze had kunnen antwoorden.

‘Wat je goed noemt. Als we 'n krimp geveven, zijn we weer verloren.’

Zo denkt Manus er over. Gelijk of geen gelijk, maar zo denkt hij...

Betsche schept water uit de ketel, die naast de kachel staat. Dat doet ze om koffie-water te maken. Dalik komt Christien. Die komt bijna elke week 'n keer. Toen van de zomer dat met haar voet over was, had ze woord gehouden en was ze op 'ne middag gekomen. Betsche had ter ere van haar 'n paar hanekammetjes gehaald en 'n tas koffie gemaakt. Christien likte zich de plaksuiker rond h'r lippen weg, zo lekker vond ze de hanekammetjes...

Toen Christien weer werkte, kwam ze 's avonds op bezoek en was Manus met haar aan 't varen gegaan. Hij had haar voor de gek gehouden en gezegd, dat ze 'n gebakken biefstuk was. En dat ze samen eens uitgingen als hij weer beter was.

Christien vrijde toen nog niet met d'n apostel. 't Was maar voor te lachen geweest, dat Manus dat zei. Daar kon Christien wel tegen. Sedertdien is ze ieder keer, dat ze komt, met Manus aan 't bek-

vechten. De laatste weken is ze wat stiller geworden. Ze is wel prettig in de omgang en hartelijk ook, maar ze zegt soms dingen, die je van haar niet verwacht. Een keer zei ze bijvoorbeeld:

‘'n Mens krijgt wat voor hem bestemd is.’

‘Zo,’ verwonderde Manus zich, ‘dat ik dus in bed lig, is voor mij bestemd?’

‘Dat zal wel,’ had Christien onverstoorbaar geantwoord, ‘want anders zou 't niet zijn.’

‘En wie heeft me dat dan aan de hand gedaan?’ wilde Manus weten.

‘Onze Lieve Heer. Die weet waar alles goed voor is.’

‘Nu breekt me de klomp,’ was Manus uitgevallen, ‘leren ze je dat in 't buurthuis?’

Christien had geen antwoord meer gegeven...

Zo'n dingen maak je tegenwoordig met Christien mee.

Toen Manus dat van 't Buurthuis zei, wilde ze hem geen antwoord geven, maar Betsche weet, dat Christien weer in 'n club is. En ze komt ook bij de Pater...

Als Betsche met de krof 's avonds in bed ligt, denk ze wel eens aan wat Christien zegt. Dat van dat bestemd zijn, kan ze niet goed onder haar muts krijgen. Ze wordt er 'n beetje kibbelorig van. Je kunt goed praten over ‘bestemd zijn’ denkt 't mensje, als 't geluk je in de schoot wordt gegooid. Niet dat ze Christien d'n apostel niet gunt. In de verste verte niet. Ze gunt Christien de honderdduizend uit de loterij en nog meer als 't moet. Maar 't is gemakkelijk 'n ander in z'n hemd te zetten, als je zelf 'n bontmantel aan hebt...

Nu Betsche met de krof de koffie opschudt, denkt ze aan wat Christien er de vorige keer heeft uitgekraamd. Toen had ze 't over de hemel. De hemel is God, zei ze, waar we in opgaan. Begrijp zo iets nu maar eens. Ze wist er zelf trouwens ook geen raad mee, want ze kreeg 'n kleur tot achter haar oren toen Manus vroeg, of ze hem daar wat meer van kon vertellen. Ze wist niets te zeggen. Manus praat wel eens graag over de hemel. Daar moeten we uiteindelijk allemaal terechtkomen, zegt hij. Alleen hoopt hij, dat daar ook 'n Bond is, om voor de rechten van het proletariaat te vechten.

Betsche houdt er 'n heel andere voorstelling van d'n hemel op na. Ze denkt, dat 't 'n grote wei is, waar bomen met rose bloesem in staan en waar allemaal witte mensen lopen...

Manus heeft wat liggen sluimeren en wordt nu wakker. Met lodderogen kijkt ie de kamer in.

‘Geloemige,’ vaart ie uit, ‘waar is die kwajongen?’

‘Jutje nog toe,’ schrikt Betsche. Ze is, omdat ze voor Christien in de weer is, Lewieke knatsch vergeten.

‘Komt dat merakel misschien weer?’ vraagt Manus als ie Betsche met de koffie aan de gang ziet.

‘Dat heb ik je vanmiddag toch gezegd.’

Terwijl ze de koffiepot achter op de kachel zet, moppert ze:

‘Die schooier kun je altijd gaan zoeken. Ik sla 'm 'n kop als 'n emmer.’

Ze gooit 'n sjaal om haar schouders en gaat de deur uit. In 't gespan draait ze zich om.

‘Als Christien komt, dat ze dan even wacht,’ vraagt ze. ‘Ik ben zo terug.’

‘Ik leg haar naast me in bed,’ grijnst Manus.

‘Dat zou je wel willen, schuinsmarcheerder dat je bent’...

‘Waar zoek je die nu,’ zucht Betsche als ze links en rechts in 't straatje kijkt. 't Is donker. De gaslantaarns werpen 'n glinstering op de natte stoepen. De herfst heeft al dagen lang met 'n flanellen mistdeken de wereld willen toedekken, maar steeds heeft de zon 't gewonnen. Overdag is 't daardoor lekker warm, maar 's avonds trekt 't vochtig-rillerig-koud op. Betsche doet haren sjaal wat vaster om haar schouders en gaat op goed geluk naar 't plein bij de auto's. Ze lijkt net 'n grote spin zoals ze zich daar met 'r lange beentjes om de hoek van 't zijstraatje spoedt. Er staan 'n paar auto's op 't plein. De bewaarder staat tegen 'n boom te leunen. De herfst heeft de bladeren van die boom bruin-rood gekleurd. In de schijn van de grote electrische booglamp, die midden op 't plein staat, lijkt 't of hij uit 'n sprookjesbos is weggelopen.

Betsche kijkt niet naar de pracht van bruin-rode bladeren. Haar giftige kraaloogjes zoeken Lewieke, die nergens te zien is.

‘Zijn hier geen jongens geweest,’ vraagt ze aan de oppasser.

‘Hier zwerven altijd jongens rond,’ geeft die tot bescheid, ‘maar als dat zoodje van jullie nog 'n keer komt, verrek ik ze levend.’

‘Puh,’ steekt Betsche terug, ‘je doet net of jij zo'n lekkere bent geweest.’

Betsche kent de bewaker. 't Is 'n kerel met rossige haren en 'n grote soepknevel. Als die voor bokser had geleerd, was ie minstens wereldkampioen geworden. Betsche heeft hem 'n keer zien in-

brengen. Vier agenten konden hem niet de baas worden. Z'n hemd was helemaal verscheurd. Hij sloeg en trapte als 'n bezetene en had 't schuim op z'n mond staan.

Op 'n goeie keer droeg de gifschijter 'n bril. Die bril maakte 'n volslagen ander mens van hem. Hij zei wat plezierigs tegen iedereen en was ook voor de rest erg gesprekkelijk. Hij werd bovendien zienderogen properder, zo een van die zich de haren kamt en z'n baard afscheert.

Onze Lieve Heer, die de brave kindertjes beloont, maakte hem toen auto-bewaarder. Zijn vrouw vertelt dat van Onze Lieve Heer. 't Is 'n gebedsverhoring, zegt ze.

Hij staat nu altijd op 't plein. Weer of geen weer, auto's of geen auto's. Z'n vrouw brengt hem z'n eten en dikwijls brengt ze dan ook het hare mee. En 's avonds komt ze hem meestal gezelschap houden...

Betsche met de krof weet niet wat te doen. Uit armoede gaat ze maar weer terug 't straatje in. Ze is van zins eens langs 't kanaal te gaan kijken. Betsche is gejaagd, omdat ze er niet zeker van is dat Christien zal wachten, als zij niet thuis is. Lewieke kan op 'n fikse rammeling rekenen. De kwajongen dat ie is.

Als Betsche bijna bij de buurthuiskelder is, komt 'n stroop jongens, stompend en scheldend uit de deur gedonderd.

‘'n Beetje kalm,’ hoort ze de stem van de Pater roepen, ‘dalik kan ik de knoken bij elkaar gaan rapen.’

Daar is Lewieke.

Als Betsche hem ziet, voelt ze meteen 'n opluchting. Ze pakt hem bij 'n arm. Lewieke heeft haar niet gezien en meent, dat 't een van z'n vriendjes is.

‘Blijf met je poten van me af,’ grauwt hij, zich omdraaiend. 't Jong kijkt beduusd als hij ziet, dat 't Betsche is.

De Pater is ook naar buiten gekomen. Betsche durft Lewieke daarom geen opsallemander te geven. Ze zegt alleen maar:

‘Kun je niet zeggen, dat je hier bent?’

De Pater is naderbij gekomen.

‘'t Is wat laat geworden,’ verontschuldigt hij zich.

Wat laat! ‘'t Is helemaal niet laat,’ antwoordt Betsche met de krof.

Ze voelt zich niet erg op haar gemak bij de Pater.

‘Als hij hier is, kan hij gerust nog later blijven. Maar m'n man wil weten waar hij is. Daar staat hij op.’

De Pater is groot. Daarom moet hij naar beneden kijken als ie tegen Betsche spreekt. Hij is al meer bij hun thuis geweest. Dan zit hij op 'n stoel en gaat 't beter.

Manus heeft niet veel op met dat Patersbezoek.

‘Dat die in z'n klooster lekker gaat eten en potten bier drinkt, inplaats van hier te komen preken,’ smaalt ie altijd als de Pater weg is.

Of Betsche protesteert of niet, Manus houdt voet bij stuk.

‘Ze eten en drinken hun buikje lekker rond,’ zegt ie positief. ‘Ik ken ze, ze zijn allemaal 't zelfde.’

Na de eerste keer had de Pater zich in geen drie weken meer laten zien, ondanks dat ie beloofd had terug te zullen komen.

Dat was 'n kolfje naar Manus z'n hand geweest.

‘Zie je wel,’ glorieerde ie, ‘als ze geen fles wijn krijgen, komen ze niet meer.’

‘Als je niet graag hebt, dat ie komt, waarom maak jij je dan zo druk,’ had Betsche wijs opgemerkt. Daar had Manus niet veel op terug gehad.

‘De muur over,’ zei hij alleen...

De jongens verspreiden zich. Betsche staat nog maar alleen met Lewieke bij de Pater. Ze zou het liefst ook doorgelopen zijn, maar de Pater vraagt:

‘Hoe is 't met de man?’

‘Hoe zou 't zijn. 't Is 'n lange sukkel.’

‘Ik kom morgen nog eens aanlopen.’

‘Als U dat doen wilt,’ antwoordt Betsche, maar ze laat goed merken, dat ze niet erg enthousiast is.

‘Morgen in de voor-de-middag,’ zegt de Pater en gaat naar binnen.

‘We gaan 'n toneelstuk spelen. Ik mag meedoen,’ pocht Lewieke. ‘We moeten de beest uithangen.’

‘Of je dat al niet genoeg doet...’

Christien zit al permantig op 'n stoel aan tafel als 't tweetal thuis komt.

‘Ah Christien,’ zegt Betsche. ‘Heb ik je lang laten wachten?’

‘Ik ben juist hier.’

‘Waar heb je weer uitgehangen?’ vraagt Manus aan Lewieke, die zonder 'n woord te zeggen op de stoel naast z'n bed is gaan zitten. ‘In 't buurthuis,’ antwoordt ie onverschillig.

‘Ja,’ beaamt Betsche. ‘Hij kwam er juist uit, toen ik aankwam.

De Pater komt morgenvroeg.'

'Eindelijk,' zucht Manus langgerekt.

Betsche kan er haar hoogte niet van krijgen. Omdat Christien er is, zegt ze maar niets. Ze heeft trouwens liever dat Manus 't graag heeft, dat de Pater komt, dan dat ie ligt te grauwelen.

'Kom,' zegt ze tegen Lewieke, 'kleed je uit en maak dat je in bed komt.'

'Krijg ik geen boterham meer?'

'Je hebt straks toch 'n hele piel gegeten.'

'Ik heb nog honger.'

'Die eet zonder maat,' verzucht ze...

Als Lewieke de boterham, die Betsche hem klaarmaakt, heeft opgegeten, gaat hij zich uitkleden. Hij trekt z'n schoenen uit, stroopt z'n tricot over z'n hoofd en laat z'n broek op de grond zakken. Z'n kousen gooit ie er naast en floep, 't jong ligt in bed.

Betsche heeft intussen koffie opgeschud. Ze kijkt naar de kleren op de grond en gaat ze hoofdschuddend oprapen.

'Die kwajongen gebruikt me gewoon als dienstmaagd,' klaagt ze tegen Christien, die 'n andere kant heeft uitgekeken, toen Lewieke bezig was. Christien hoeft anders niet zo braaf te doen. Ze wonen wel op twee kamers, maar het uit- en aandoen gebeurt bij hun evengoed gemeenschappelijk. Waarom zou je je ook moeten generen? In de buurt moet je niet zo nauw kijken en 't nemen zoals 't is. De mensen houden er nu eenmaal geen salon de luxe en 'n zitkamer plus 'n stel slaapkamers op na.

Er zijn er wel die goed geinstalleerd zijn. Bij van der Sluis hebben ze zelfs 'n rooktafel met vier clubs er om heen en 'n nieuwerwets bed met 'n glimmende sprei erop en 'n grote spiegelkast. Dat hebben ze nog van de oorlog overgehouden. Ze steken er de anderen de ogen mee uit, de keffers dat ze zijn...

Betsche frommelt de kousen van Lewieke uit elkaar en legt de broek over de stoel.

''t Verwondert me, dat ie zich nog zo zuiver heeft gehouden,' zegt ze.

Manus kijkt alsmaar naar Christien.

'Drink eens,' nodigt hij haar uit.

'Dalik, als Betsche klaar is.'

Nou, Betsche is klaar en gaat tegenover Christien aan tafel zitten. 't Is 'n zielig hoopje mens. Ze komt alleèn met 'r schouders boven 't blad uit. H'r zwarte oogjes getuigen echter van courage. Sode-

merakel, dat heeft ze. En niet zo'n klein beetje. Ze voelt wel eens 'n steek hier of daar en ze is ook wel eens misselijk, maar Betsche overwint die dingen. Als ik me voor alles moest laten hangen, zegt ze altijd, zou ik gauw 'n potdoek zijn.

Met 'r lange armen reikt ze naar haar tas koffie.

'Laat 't je smaken,' nodigt ze Christien uit.

'n Langgerekte geeuw van Manus doet beide vrouwen opkijken. 'Moej: hij geen tas koffie,' vraagt Christien aan Betsche.

'Nee,' antwoordt 't mensje, ''s avonds krijgt hij daar 't zuur van.' Manus geeuwt weer.

'Wat heb je?'

'Niets, wat zou ik hebben?'

Hij trekt z'n knieën in de hoogte. 't Is maar 'n molshoopje, dat zich onder de dekens tekent. Als je Manus ziet liggen, zou je niet zeggen, dat ie korte benen heeft. Als ie ze optrekt, zie je 't wél. 'En,' vraagt ie aan Christien, 'héb je hem nog graag?'

'Wie?'

'D'n apostel natuurlijk.'

'En of!'

'Als hij je niet zou willen, kun je altijd bij mij terecht. Daar ben ik niet te beroerd voor.'

Betsche kijkt Manus misnoegd aan, maar dat kan 't mispunt geen zier schelen. Van de lol buigt en strekt ie z'n benen op en neer en smakt met z'n lippen.

'Ik zou me maar koesch houden,' moppert Betsche. En als ie blijft hoest-lachen, smaalt ze:

'Dalik krijg je d'r nog wat van.'

'Laat hem z'n plezier toch hebben,' zegt Christien.

'Hij heeft z'n fatsoen te houden.'

'Wat fatsoen,' protesteert Manus, 'ik heb toch niets gedaan.'

Ineens is ie weer giftig. Betsche kan hem véél zeggen, maar ze moet hem niet aan z'n fatsoen komen. Dat neemt ie niet. D'r is niemand, die hem iets ten laste kan leggen. Behalve dan die ene keer, maar daar heeft ie nu nog geen spijt van. En daar weet Betsche geen mieter van.

Manus speelde in z'n jeugd altijd met 'n buurmeisje. Nauwelijks elf jaar, zeiden ze al tegen de andere kinderen, dat ze samen vrijden. Manus herinnert 't zich nog, alsof 't de dag van gisteren is, toen ze elkaar voor de eerste keer hadden gezoend. Ze zaten achter op de binnenplaats onder de walmuur op de trap, toen hij

haar had vastgepakt en ze zich vanzelf aan 't zoenen waren geslagen.

‘Dat is lekker hé?’ had ie gezegd. ‘Laten we het nog eens doen.’ Ze hadden niet eens gemerkt, dat 'n man van achter de walmuur was gekomen. Toen ze hem zagen, stond ie voor hen.

‘Hou op met die kwatsch,’ zei ie kwaad, ‘en ga naar je huis, vuilen taks die je bent.’

Manus had willen terugschelden, maar de man stond vlak bij hem.

Ze waren gegaan. Manus had 'n zalig gevoel. Zou dat niet mogen, dacht ie. Die man zei: ‘Ga naar je huis toe, vuilen taks.’

‘Gaan we morgen weer?’ vroeg 't meisje.

‘Wil jij?’

‘Nou en of...’

Manus was er helemaal tureluurs van geweest. De hele nacht had hij er bijkans niet van kunnen slapen. En op school dacht hij er doorlopend aan. Toen ze uit school kwamen, mocht geen van beiden op straat. Z'n moeder had hem bovendien 'n rammeling gegeven. ‘Als je nog eenmaal getrappeerd wordt, ga je naar de tuchtschool,’ dreigde ze. De man, die hem voor taks had uitgescholden, had hen zeker verrajen.

't Was bij die ene zoenerij gebleven. 't Meisje groeide hem boven 't hoofd uit en keek niet meer naar hem om.

Hoe ouder Manus werd, hoe ongelukkiger dat hij zich voelde. In de danszaal sloeg hij 'n figuur als modder. Geen meisje wilde met hem onder den arm lopen. Ze lachten hem uit. Op 't laatst durfde hij er geen meer te vragen. In zijn fantasie bleef die avond met 't meisje op de binnenplaats op de trap onder de walmuur een van de mooiste momenten van z'n leven. Niet dat ie voor Betsche niet veel voelt. Gloeiende spijker, nee. Manus is wat tevreden met z'n zorgzaam wijfje. Die jeugd-zoenerij bewaart ie als 'n soort relekwie in z'n fantasie. Nu en dan speelt hij er mee. Dat is ook de oorzaak, dat ie met Christien die smoesjes maakt. 't Verlangen is altijd groter dan het hebben. En wie kan 't Manus kwalijk nemen, dat ie naar 'n goed gevormd vrouwenlichaam verlangt. Dat is nu eenmaal zo. Daar doe je niets aan...

Betsche lacht Manus vierkant in z'n gezicht uit, als ie kwaad is, omdat ze hem op z'n fatsoen gezet heeft.

‘We kennen ons langer als vandaag, mooie minister,’ zegt ze.

Manus moppert nog 'n beetje en laat de vrouwen dan aan hun

eigen kletserij over. Hij pakt de krant en gaat ze voor de vierde keer uitspellen.

‘Ik verveel me kapot,’ foetert hij.

Lewieke knort z'nen asem naar binnen en blaast hem dan weer uit.

Betsche en Christien praten de minuten aan elkaar. De tijd vliegt er van om. Als Christien naar de wekker op 't kastje kijkt, schrikt ze:

‘Is 't al zó laat!’

‘Wat zou dat? Je komt toch niet zo dikwijls. Wil je nog 'n tas koffie?’

‘Dank je. Ik ga.’

Manus vindt dat ie nu ook wel weer iets moet zeggen.

‘Komt d'n apostel nog?’ vraagt ie.

‘Nee, vanavond niet.’

Manus zucht:

‘Hoe lang ben ik nu al niet meer buiten geweest! Ik weet niet meer hoe 't er uit ziet.’

‘Alles is nog 't zelfde,’ zegt Betsche, ‘en je hebt de langste tijd achter de rug, moet je maar denken.’

‘Ja,’ doet Manus pathetisch, ‘dan hebben we 't volbracht. Snotverdutju, dan krijgen ze me met geen tien paarden meer in bed. Ik heb er m'n buik van vol.’

‘Je mag nog niet klagen,’ miauwt Christien nu ook. Ze heeft weer 'n ernstig gezicht en haar ogen kijken 'n beetje peinzend. ‘Je kunt je kruis nog dragen. Onze Lieve Heer heeft 't moeten slepen.’

Daar heb je 't weer. Manus is direct in de contramine.

‘Ik ben Onze Lieve Heer niet,’ zegt ie opstandig.

‘Nee,’ rittireert Christien, ‘maar we moeten Hem wel volgen. Hoe beter we 't lijden dragen, hoe gelukkiger we zullen worden.’

‘Zeg, belazer me niet. Begin je weer met je gepreek. Ze moesten jou maar eens 'n paar maanden 't bed in duwen. Dan zou je anders spreken. Je weet niet wat 't is om dag en nacht tegen de plafond liggen te staren. Ik ken elk naadje en plekje. Van zo iets zou je gelukkig worden? Je bent aan 't malen.’

Manus meent, dat hij hiermee de kwestie heeft afgedaan. Maar hij heeft buiten de waard gerekend. Toen Christien 'n tijdje geleden dat van de hemel zei, wist ze niet goed hoe dat eigenlijk in elkaar zat. Ze voelde 't wel, maar kon 't niet onder woorden brengen. Dat van 't lijden weet ze echter bliksems goed.

Manus begrijpt er geen ju van. Toen hij goed was, werkte hij om z'n weekloon te verdienen. Voor de rest at en sliep hij en rookte z'n pijpje. 'n Enkele keer ging hij met Betsche uit. Toen was hij gelukkig. Dat ie nu al drie maanden in bed ligt, vindt ie krimmeneel vervelend. Christien is bezopen.

'In ieder geval moet je er maar eens over denken,' zegt Christien als ze opstaat. Wanneer je alles uit liefde voor Onze Lieve Heer doet, word je door 't lijden gelukkig. Hij beloont álles wat je voor Hem doet.'

'Je kunt me nog meer vertellen. Als je aan d'n apostel hangt, moet je die preek maar 'ns afsteken.'

'Wees toch niet zo hatelijk,' berispt Betsche hem. 'Mijn moeder heeft me dikwijls genoeg verteld, dat ze bij 'n oud mens gewaakt heeft, en die zei maar altijd: 'Jezus, ik kom. Jezus, ik kom.' En ze moest zo verschrikkelijk lijden, dat 't niet was om aan te zien.' 'Zij liever als ik,' smaalt Manus.

'Als de Pater morgen komt, moet je 't hem maar eens vragen, dan zul je zien, dat ik gelijk heb,' zegt Christien nog en gaat naar de deur.

Als Betsche Christien heeft uitgelaten, zegt ze tegen Manus:

'Die weet meer dan je meent.'

'Als ze dan ook maar weet, dat ze me stikken kan met haar gezauwel. Als ze 't hart in heeft om nog eens te beginnen, smijt ik haar vierkant de deur uit.'

Manus draaft door. In een adem krijgt de Pater ook z'n portie. 'Als die morgen met zo'n heiligheid aankomt, krijgt ie de zegen van voren en van achteren. Dat ie zich daar maar op prepareert.' 'Hij heeft toch nog nooit zo iets gezegd.'

'Dat ze me met rust laten.'

'Daar heb je met de Pater niet over te klagen...'

Betsche heeft gelijk. De Pater heeft nog nooit zo iets gezegd als wat Christien er uit flapt. Die is wel wijzer. Hij kent z'n pappenheimers en weet precies hoe hij ze moet aanpakken. Preken doet ie alleen in z'n kapelletje, Zondagsmorgens, als z'n parochianen naar de Heilige Mis komen. En in de toneelstukken hekelt ie op 'n fijne manier de mentaliteit. Maar meestal snappen ze daar geen laars van. 't Is 'n lange weg voor de Pater om de mensen 'n beetje begrip bij te brengen. Maar hij staat voor niets. Als hij 'n beetje civilisatie kan bereiken, is ie al 'n eind gevorderd, vindt ie. En daar is ie aardig in geslaagd. 't Is nu 'n hemelsbreed verschil met

toen hij kwam. Toen was de benedenverdieping van 'n onbewoonbaar verklaarde woning z'n ‘home’. Hij richtte 't vertrekje aan de straat in als spreekkamertje en daarachter timmerde hij 'n kapelletje in elkaar. Hij zát er, maar hij wás er nog niet. In de buurt worden geen indringers toegelaten. 't Was dan ook 'n rot tijd, die eerste maanden. Als de Pater voor de lol was gekomen, of voor de interessantigheid, zou ie 't niet lang volgehouden hebben. Maar Degene waarvoor ie 't deed, had zich aan 't kruis laten vermoorden. De Pater liet daarom de smaad en verdachtmakingen rustig over zich heen komen en benutte elk gaatje om er doorheen te kruipen. Binnen 't jaar vond men 't gewoon, dat ie door de straatjes liep en met d'n een of ander 'n praatje maakte. Hij had met 'n stel jongens 'n club gemaakt en de meisjes aan de zorg van 'n juffrouw toevertrouwd. 't Ging hoe langer hoe beter. Als ie met preken was aangekomen, zou ie nooit 't nieuwe gebouw hebben hoeven in te richten. Dat is nu piekfijn in orde. Op de begane grond heeft ie 'n spreekkamer en 'n zaaltje plus de kapel. En in de kelder 't jongensheim en de toneelzaal. Boven wonen nog families, die 't met de Pater goed kunnen vinden. Hij heeft er van alles. Clubs en toneel en films en kaart-avonden. En er komen er al heel wat naar de kapel. 't Buurthuis is in enkele jaren 'n centrum geworden. Maar 't zal nog wel minstens 'n mensenleven duren voordat de Pater is waar ie wil zijn. En dan zullen er wel weer andere moeilijkheden komen.

Van 's morgens tot 's avonds is de Pater met z'n helpers in de weer. Zoveel als ie er tijd voor heeft, gaat ie op huisbezoek. Niet zo officieel als dat in andere kringen gebeurt. Als 't moet, veegt hij zelf 'n stoel af en gaat zitten. ‘Zo, hier zijn we,’ zegt hij dan.

Bij zijn bezoeken aan Manus hebben ze over koetjes en kalfjes gesproken. Over de kerk en zo iets heeft hij nooit gerept. Wel heeft ie eens 'n verhaaltje verteld van 'n soldaat, die in den oorlog was en nooit vergat om z'n drie Weesgegroetjes te bidden. Als ie er kans voor kreeg, zocht hij er altijd 'n stil plekje voor uit. Op 'n avond, toen ie in 'n loopgraaf lag, was ie even in 'n zijgang gegaan. Nauwelijks was ie er, of op de plaats waar ie gestaan had, viel 'n granaat.

Je moet zorgen, dat Lewieke ook altijd z'n drie Weesgegroetjes bidt, had de Pater toen aan Betsche geadviseerd. Dat mocht ie gerust, want Betsche bidt ze ook altijd. Dat heeft ze van haar moeder en dat houdt ze in ere. En Manus kan dat goed hebben.

Als ze de Bond niet verboden hadden, zou hij 't ook doen. Waarom niet...

Betsche heeft de boel al netjes aan kant, als de Pater de volgende dag tegen elf uur komt binnenstappen.

‘Goedenmorgen,’ groet hij, ‘en hoe gaat 't met de zieke?’

Betsche meent aan Manus te zien, dat ie 't prettig vindt, dat de Pater komt. Gisterenavond had ie 't dan toch gemeend, toen hij ‘eindelijk’ zei. Nou, des te beter. Maar dan moet ie straks ook niet kankeren.

‘Volgende week komt de dokter terug,’ vertelt Manus aan de Pater, als die naast 't bed is gaan zitten, ‘en dan hoop ik, dat ik gauw mag opstaan.’

‘Dat zal in ieder geval 'ne keer moeten gebeuren,’ meent de Pater. ‘Je kunt niet altijd in bed blijven liggen. Hoe voel je je?’

‘Och, meestal goed. Zo nu en dan laat me m'n adem wel eens in de steek. Maar voor de rest mag ik niet klagen.’

‘Hij is er veel zelf schuld van,’ bemoeit Betsche zich met 't gesprek. ‘Hij maakt zich veel te veel giftig. Dat kan niet goed zijn.’ ‘Natuurlijk is dat niet goed,’ beaamt de Pater, ‘en je bereikt er ook niets mee.’

‘Och,’ verdedigt Manus zich, ‘ik verveel me kapot en dan word je vanzelf zo.’

De Pater geeft Manus gelijk. In bed liggen, maakt 'n mens kibbelorig. Maar als je weet, dat 't niet goed is om je giftig te maken, moet je je beheersen. Anders duurt 't nog langer.

Betsche glorieert. Ze kijkt naar Manus alsof ze wil zeggen: ‘Nu hoor je 't. Je wilt mij niet geloven.’

Manus kan er niets tegen inbrengen, maar toch gaat ie er niet mee accoord. Dat zie je aan z'n ogen.

De Pater vertelt dan over de jongens, die zich bij hem in de kelder naar hartelust amuseren.

‘Ze breken me de stoelen met de dozijnen,’ klaagt ie lachend, ‘maar vandaag of morgen laat ik ze allemaal 'n timmercursus volgen, dan repareren ze me de hele rommel.’

‘Ik begrijp niet, dat U zich zo uitslooft voor die grejaars,’ zegt Manus, ‘ik zou ze wat anders vertellen.’

‘Och, 't zijn jongens. Ze hebben toch al niet te veel.’

Daar heeft de Pater gelijk in. De jongens hebben niet te veel. De straat is verboden terrein. De smerissen kunnen geen bal zien of ze

hebben hem. Alsof zij nooit jong zijn geweest. 't Is me 'n tijdje. Ze zuchten er alle drie van. Manus vertelt dan van zijn jeugd toen ze de ruimte hadden en in 't park en aan de Maas speelden. En de Pater laat zich verleiden om ook wat uit zijn jeugd te vertellen. 't Lijkt wel 'n mop. 't Gebeurde op 't college met 'n professor, die 'n kale schedel had, en dikwijls zat te slapen als hij les gaf. 'n Student had hem op 'ne keer stilletjes inkt op z'n kletskop gesmeerd. Toen de professor wakker werd was ie hels kwaad, omdat de jongens hun lach niet konden inhouden. Hij wilde met alle geweld weten waarom ze zich zo aanstelden. Niemand zei wat. Toen 'n andere professor hem kwam aflossen, lachte die ook, maar hield z'n mond ook dicht. Nog geen vijf minuten was ie weg of hij kwam weer terug.

'Wie heeft dat gedaan?' vroeg ie alleen.

'Ik stak m'n vinger op,' vertelt de Pater.

'U?... Had U dat gedaan? En toen?' vraagt Betsche gespannen. 'Ik moest 's avonds op z'n kamer komen.'

'Wat zei ie?...'

'Je hebt me 'n les gegeven en toen kreeg ik 'n echte sigaar.'

'Dat viel dan nog mee. Hoe oud was u toen?'

'Negentien.'

'Negentien? En haalde u toen nog zo'n streken uit?'

De Pater lacht. Daar zou hij nú nog voor in staat zijn. Maar dat vertelt hij liever niet.

'n Half uur is omgevlogen. Als de Pater wil opstaan, meent Betsche haar kans te moeten waarnemen. Ze heeft de hele nacht aan dat gezegde van Christien moeten denken, dat lijden je gelukkig maakt. Nu 't bezoek van de Pater zo goed gegaan is, meent ze dat ze hem wel kan vragen, wat daar van waar is.

'U moet me toch eens zeggen,' begint ze, 'die Christien van hiertegenover komt zo nu en dan hier. Zij zegt wel eens zo wat van wat ze bij u geleerd heeft. Gisterenavond beweerde ze, dat men door lijden gelukkig kan worden. Is dat zo?'

'Daar heb je haar weer,' smaalt Manus. 'Echte vrouwenklets.' 'Nou,' zegt de Pater, 'vrouwenklets is 't nu bepaald niet, maar over zo iets moet je niet te veel praten. Als Manus probeert niet meer giftig te zijn en u zorgt goed voor hem, dan is alles dik in orde. Of je gelukkig wordt, zul je dan zelf wel merken.'

'Zo meen ik 't ook,' beweert Manus, 'die heiligheid ligt me niet.' 'Ik zal 'ns 'n Vincentiaan laten komen,' belooft de Pater, 'daar

kun je over die dingen beter mee praten. Die heren hebben ook 'n gezin. En als je ziek bent, kun je best iets gebruiken om aan te sterken,' voegt ie er aan toe. 'Is dat afgesproken?'

'Manus durft niet te weigeren. Hij mag zich niet giftig maken. Maar als de Pater de deur uit is en Betsche hem vraagt, wat ie van zo'n Vincentius-bezoek denkt, is ie z'n voornemen glad vergeten. 'Ze kunnen me barsten,' zegt hij met 'n schor keelgeluid, 'de Pater met z'n hele sodemieljaar.'

Vierde hoofdstuk

Ze zijn bij Betsche met de krof tegenover in de eerste bouw. Betsche heeft ze de trap zien opgaan.

‘Waarom zijn ze nu met tweeën,’ zegt ze tegen Manus, ‘anders komen ze altijd alleen.’

‘Voor mijn part komt 'n hele processie,’ geeft die haar retour.

‘Ik snap niet waarom ze zich die moeite doen. Als ze wat willen geven, kunnen ze het evengoed sturen.’

‘En als we ze bedonderen?’

‘Wij bedonderen hun niet.’

‘Zo zijn ze niet allemaal.’

‘Ik ken dat gemieter. Ze komen je uitkijken en dan lachen ze je later uit.’

Betsche geeft hem geen antwoord meer.

‘Kom hier,’ zegt ze, ‘dan schud ik je kussens wat op. Dan lig je er proper bij.’

‘Ik doe alsof ik slaap,’ verkondigt Manus.

‘Dat zul je wel uit je lijf laten. Ze kunnen zijn zoals ze willen, maar we kunnen het goed gebruiken.’

Vroeger dacht Betsche met de krof ook niet zo over de Vincentianen. Maar vroeger was dat ook anders. Bij haar thuis waren ze ook klant. Betsche h'r vader had z'n halve leven lang in 'n natte wijnkelder gewerkt en zo erg de rimmetiek gekregen, dat z'n rug rond was getrokken en hij aan de gewrichten overal knobbels had. Als je hem over straat zag gaan en je wist dat niet van z'n ronde rug, zou je menen, dat hij wat aan 't zoeken was. Op 't lange laatst kon hij zich niet meer bewegen en moest hij thuis blijven. Hij bofte, want de meneer van de wijnkelder was zo goed om hem 'n pensioen te geven. Twee gulden per week. De meneer kwam bovendien, met 'n andere bedeler, elke week Vincentius-bonnetjes

brengen. Ze hadden er bij Betsche thuis vies de pes over in, maar lieten 't zich welgevallen. Wat kon je anders doen?

Ze kregen op die manier 'n totaal inkomen van de twee gulden pensioen, met wat van het Armbestuur en de bonnetjes van Vincentius. Maar toen de vrouw van 'n broer van Betsche stierf, kwam die broer bij hen inwonen. Omdat hij kostgeld betaalde, had eerst 't Armbestuur de steun ingetrokken en daarna maakten de heren van Vincentius ook al bezwaren. Vooral omdat die broer 't verdomde om naar de kerk te gaan. Aan gezinnen, die zich niet goed gedroegen, gaven ze niets, zeiden ze.

Betsche haar moeder had gehuild en gezegd, dat zij toch haar plicht deed, maar d'r was geen beweging in te krijgen geweest. De Vincentianen vonden dat de oude Sjang, zo heette Betsche haar vader, Zondags ook wel naar de kerk kon gaan, als hij overdag ging wandelen.

Betsche met de krof haar vader had de meneer van de wijnkelder toen van katoen gegeven.

'Ik heb me dertig jaar te barste gewerkt voor zes rotguldens,' zei hij hard, 'en gij hebt duizenden verdiend. Als die aalmoes er niet meer af kan, sodemieter dan maar op.'

Dat viel niet in goede aarde.

'Je vergeet dat je, zonder wat te doen, nu twee gulden per week krijgt,' repliceerde de meneer met 'n rood gezicht van de alteratie. 'Je bent ondankbaar,' zei de andere, kennelijk om zijn compagnon in de aalmoesgeverij te steunen. 'Zoek maar eens 'n werkgever met zo'n groot sociaal hart. Twee gulden per week is honderd en vier gulden per jaar. En wie weet hoe lang je nog blijft leven.' Dat wist Sjang niet en Betsche en haar moeder ook niet. Ze stonden schaakmat.

'In ieder geval komen we hier niet meer,' verzekerde de wijnkeldermeneer. 'Als je Zaterdag je twee gulden komt halen, zullen we verder praten.'

Kwaad waren ze de deur uitgegaan.

D'n ouwe Sjang had zich opgevreten.

'Als ie Zaterdag wat zegt,' verzekerde ie, 'dan gooi ik 'm met wat naar z'n hoofd'...

't Was goed afgelopen. De meneer had alleen gewild, dat Sjang hem wat meer zou hoogachten. Hij mocht de twee gulden elke week komen halen. Als Vincentiaan kwam hij echter niet meer. Dat was trouwens wat van de conferentie, zei hij en niet van hem.

Vanaf toen waren Betsche met de krof en haar moeder hoe langer hoe minder naar de kerk gegaan. Waar zouden ze 't nog voor doen? Dat is allemaal al weer lang geleden. Zeker al wel twintig jaar en nog langer. Nu zijn de heren veel menselijker en lang niet meer zo stijf. De Pater heeft hen afgericht. Die mensen zijn onze broeders en zusters, zegt hij. Broeders en zusters, die in beroerde omstandigheden verkeren en die we uit liefde voor Onze Lieve Heer moeten helpen, om 'n beetje meer mens te worden. De bonnetjes zijn het entreebiljet om in de gezinnen te komen. De hoofdzaak is, dat we ze geestelijk een beetje opheffen. Dat zegt de Pater en de heren doen hun uiterste best.

In de buurt spreken de mensen 'n eigen taal en hebben ze 'n tip-top paupersmentaliteit. 't Zijn 'n soort artiesten. De heren van de Vincentius wonen meestal in salariswijken. Dat is 'n andere wereld. De juffrouw van de school, die de tekeningen bij de briefjes van de moeders maakt, woont daar ook. In die wijken wordt 't leven bepaald door 'n tabellarisch kasboek, waarin het maandsalaris onder vaste hoofden wordt uitgetrokken. Deze kasboekhoofden zijn door het ‘voor 'n ander niet onder willen doen’ op effecten berekend. De bewoners van salaris-wijken leven meestal 'n confectieleven. 't Is daarom voor de liefde-belijders in de Vincentius-orde krimmeneel moeilijk om het burgerlijk-betonnen conventie-kraagje te ontvluchten en finaal anders te zijn, als ze in de buurt komen. De heren, die er komen, spelen 't tamelijk goed klaar. Die zijn, zoals men dat noemt, door de wol geverfd en kijken met de ogen der liefde naar hun minder bedeelde broeders en zusters.

Ze gaan ook altijd alléén op visite. 't Verwondert Betsche daarom dat ze nu met tweeën zijn.

'n Klop op de deur kondigt hun bezoek aan. Betsche met de krof doet open en daar verschijnen ze. De eerste is 'n welgedane meneer met 'n wissel op 't eeuwig leven, zo gezond ziet hij er uit. Hij heeft 'n prettig gezicht met lachende ogen. Jansen heet hij. De andere is 'n jonge man, die de indruk maakt 'n zwaar leven achter de rug te hebben. ‘Doctorandus Pieterse’ stelt hij zich voor. Hij ziet bleek en draagt 'n dikke bril. Doctorandussen zijn tegenswoordig in de mode. Als je niet minstens ‘drs’ voor je naam hebt staan, tel je niet mee.

‘En,’ vraagt meneer Jansen aan Manus, als hij is gaan zitten, ‘hoe maakt u het?’

‘Hoe zou ik 't maken?’

‘Ik bedoel... eh... wat mankeert er aan?’

‘Hij heeft pleuris,’ explikeert Betsche, die 't maar beter vindt om in de plaats van Manus te antwoorden. ‘'t Is 'n sukkel. Hij ligt nu al drie maanden in bed.’

‘Drie maanden is lang,’ beaamt de meneer, ‘ik heb er eens twee jaar in gelegen, maar dat is nu al, 's kijken, dat is nu al zeventien jaar geleden.’

‘Twee jaar,’ zucht Betsche, ‘ik hoop, dat 't met hem niet zo lang duurt.’

‘Als 't achter de rug is, ben je 't weer gauw vergeten,’ zegt meneer Jansen.

‘Als je 't achter de rug hebt’...

Duizend gedachten flitsen Betsche door de geest. Twee jaar, denkt ze. Zou dat voor die meneer bestemd zijn geweest. En zou hij er gelukkig door zijn geworden? Aan z'n gezicht te zien, mankeert 't hem aan niets. Betsche denkt aan Christien. Ze is er gisterenavond weer geweest en zei zo iets van ‘dat wij het zelf niet in handen hebben’. Dat hadden Manus en Betsche haar niet kunnen bestrijden en toen was 't daarbij gebleven...

Christien heeft 't zelf ook niet in handen. D'n apostel is naar Holland. Daar is hij op school en hij gaat bij familie eten en slapen. Z'n vader heeft dat met alle geweld geforceerd. Je gáát, had hij gedreigd, of ik laat je aan je lot over. Dan kun je voor goed in dat buurtje gaan zitten.

Eerst wilde d'n apostel niet. Ze vangen mij niet, had ie gezegd. Ze willen me weghebben, omdat ik met Christien loop. Maar ik laat haar toch niet.

Tegen Christien had hij gezegd:

‘Ik verzuip me nog liever, als dat ik jou in de steek laat.’

‘Wat moeten we nu aanvangen,’ had Christien gevraagd.

‘Ik vang niets aan,’ zei d'n apostel, ‘ik verdom 't gewoon.’

‘En als ze je dan thuis niet meer binnenlaten?’

‘Dat ze 't maar eens proberen. Dan gooi ik alle ruiten kapot’... D'n apostel had geen ruiten kapot gegooid en was toch naar Holland gegaan. Hij had met Christien achter de walmuur gestaan. Z'n armen omvatten haar lichaam. Zo ver waren ze al, dat ze dat gewoon vonden.

‘Je hoeft je geen zorg te maken,’ zei d'n apostel, ‘'t is maar 'n kwestie van hoogstens drie maanden, dan ben ik weer terug. Ik

schrijf je minstens elke week 'n lange brief. M'n familie zal 'nen lekkere aan me hebben. Misschien gooien ze me daar de eerste de beste week al de deur uit.'

D'n apostel sprak aan één stuk door. Hij beloofde en zoende. Op 'n moment had hij zelfs de tranen in z'n ogen, toen Christien zei, dat ze zo'n bang voorgevoel had. Hij zwoer, dat ie haar trouw bleef en niemand op de wereld hem van haar af kon trekken... De volgende dag was ie vertrokken.

Betsche stond verslagen toen Christien 't haar vertelde.

'En je bent Maandagavond nog thuis geweest,' verwonderde ze zich, 'wist je toen dan nog niets?'

'Och, toen was 't nog maar 'n praatje,' antwoordde ze slapjes. 'Maar zo ineens.'

'Alles was geregeld. Hij hoefde maar in de trein te stappen'... ''t Is me toch wat'...

't Is zeker wat. 't Zit Christien lelijk dwars. Maar dàt moet Betsche toegeven. Ze houdt zich kranig. Iemand, die haar niet zo goed kent, zou niets aan haar merken...

'Meneer Jansen heeft 'n zwakke zijde van Manus geraakt als ze over de fabriek beginnen.

'Of dat daar werken is,' antwoordt de vrijgelaar op 'n vraag van de Vincentiaan, 'Sode...'

Manus wil sodemieter zeggen, maar houdt zich net bijtijds in.

Meneer Jansen heeft 'm in de gaten.

'Zeg maar gerust Sodemieter,' zegt hij. En om te tonen, dat ie er tegen kan, voegt hij er aan toe:

'Ik zeg ook wel eens potverdomme.'

De bleke jongeling lacht verlegen. Hij is blijkbaar in 'n andere terminologie opgevoed.

'Nou dan,' zegt Manus, 'kom maar gerust eens op de fabriek kijken, hoe wij daar aan moeten pakken. Ik moet elke dag 'n paar honderd borden modelleren.'

'Je bent dus pottemannetje?'

'Ja, dat ben ik. En dat gaat zó. We staan voor onze tafel. Naast ons hebben we 'n blok aarde liggen. Dat is de specie. Van die blok klauw ik 'n stuk af en gooi 'm in de "moul" voor me. Die moul draait rond als ik haar 'n mep geef. Met m'n duim trek ik de rand recht. Zo'n bord is in 'n wip klaar. Ik zet het op 'n plank. Zes op 'n rij. Als de plank vol is, duw ik ze achter me in de droogrek en

neem 'n nieuwe. Dan maar weer verder. Klot in de moul, rand recht trekken, op de plank, en zo door, van 's morgens tot s' avonds, aan één stuk.'

'Dan zul je 't wel kunnen dromen,' merkt meneer Jansen op. 'Schei uit,' zegt Manus, ''t gebeurt zo nu en dan maar eens, dat ik 's nachts nog aan 't draaien ben.'

'Daar weet ik van mee te spreken,' zucht Betsche, 'hij denkt dikwijls dat ik de klot ben.'

'Kent u het werk van uw man?'

'Ik heb 't wel eens gezien. Ik heb ook 'n tijdje op de aardewerkfabriek gewerkt. Op de decorafdeling. Ik moest met 'n penceel lijntjes op tassen en schoteltjes trekken.'

'U moet eens gaan kijken,' adviseert Manus de heren nogmaals, 'dan kunt ge meepraten. Dat vertellen is niets, zo iets moet ge zien.' 'Ik zal 's vragen of 't mag,' zegt meneer Jansen. 'M'n zoon schildert. Ik heb er niets op tegen, dat ie 'n ribsfloere jasje draagt en z'n haren laat groeien, maar als ie 'n goed vak had, zou ik dat toch beter vinden. Misschien zou de aardewerk-branche wel wat voor hem zijn.'

'Misschien wel,' beaamt Manus, 'd'r lopen 'r bij ons 'n heel stel rond, die 'n ribsfloere jasje dragen. Dat zijn de ontwerpers.'

'Juist, dat bedoel ik,' zegt meneer Jansen.

Betsche vindt meneer Jansen 'n aardige man. Hij heeft helemaal geen aanstel, vindt ze. Inplaats van dat hij 't woord voert, laat hij hun vertellen. Als ze het over Lewieke hebben, vraagt hij wat die later wil worden.

'Dat weet ik niet,' zegt Betsche. 'Hij zit nu in de vijfde klas. Hij is nog nooit blijven zitten.'

'Laat u hem doorleren?'

'Doorleren?... Nee... Waarvoor zou ie doorleren? Mensen zoals wij, moeten werken.'

'Dan zou hij toch minstens 'n vak kunnen leren. Op de ambachtsschool bijvoorbeeld.'

'We zullen wel 'ns zien,' zegt Manus. ''t Heeft nog drie jaar d'n tijd.'

'Ja, in drie jaar kan veel gebeuren,' vindt meneer Jansen ook. 'Maar 't is zo, dat, als ie 't volgend jaar zes klassen af heeft, dat ie dan al naar de ambachtsschool kan gaan. Dan heeft ie al twee jaar gewonnen als ie veertien is.'

'Dat is zo stom nog niet, hé Manus,' zegt Betsche.

‘We zullen wel 'ns zien,’ herhaalt Manus weer. ‘Wie 't volgend jaar leeft, dat die 't volgend jaar zorgt.’

Hij zegt 't op 'n toon alsof ie wil zeggen: ‘Dat is 'n kwestie die wij zelf wel zullen opknappen. Daar hebben die twee niets mee te maken.’

‘Hij heeft soms de mismoed in,’ meent Betsche met de krof de heren te moeten inlichten, als ze merkt, dat Manus weer de pest in krijgt.

‘Lig hier maar 'ns maanden in bed,’ valt ie uit. ‘Ik weet niet of 'k leef, of dat 'k dood ben.’

‘Ja, 't valt niet mee medam,’ richt meneer Jansen zich tot Betsche, ‘er gaat niets boven gezond zijn.’

De nieuweling voelt zich nu ook geperst om wat te zeggen. Je kunt goed aan hem merken, dat ie nog in noviciaat is. Hij schraapt zich de keel en gaat recht zitten.

‘U moet maar 'ns goed bidden,’ zegt hij.

Betsche kijkt hem 'n beetje venijnig aan en wil antwoord geven, maar Manus is haar al voor.

‘Bidden doen ze in de kerk,’ zegt ie, ‘hier moeten we eten.’

De Vincentiaan met ervaring lacht stiekum en houdt wijselijk z'n mond. De andere zet z'n bekeringspoging voort.

‘'t Moet per slot van rekening van den hemel komen,’ zegt hij met klem.

‘Ik weet 't,’ geeft Manus hem terug, ‘zie de vogelen des velds’... Meneer Jansen kan z'nen lach nu niet meer houden en proest het uit.

‘De vogelen des velds en de lelies in de lucht,’ lacht hij. ‘Ik zie ze al vliegen.’

Hij neemt z'n portefeuille en geeft aan Betsche twee melkbonnetjes. ‘Kom,’ zegt hij vervolgens tegen z'n collega, ‘we stappen 't 'm op.’ Manus voelt, dat ie de nieuweling in z'n hemd heeft gezet. Overmoedig begint hij opnieuw:

‘Als er soms eens wat lekkers uit de hemel valt, laat 't dan hier bezorgen.’

‘U moet niet spotten,’ geeft de nieuwbakken Vincentiaan ten antwoord, ‘daar is de godsdienst te goed voor.’

‘We komen de volgende week nog eens terug,’ zegt meneer Jansen en maakt hiermede 'n eind aan 't bezoek.

‘'n Goede beterschap en 't beste,’ wenst hij Manus en geeft hem 'n hand.

‘'t Beste,’ zegt ook de nieuwe. Je kunt goed merken, dat z'n apostelvuur in brand is geslagen.

Betsche laat de heren uit.

‘Dag heren. Tot de volgende week’...

‘Nu zie je 't,’ schampert Manus. ‘Ze komen je 'n beetje belazeren. Als ze nog eens 't hart in hebben om 'n voet in deze kamer te zetten, gooi ik ze met de steekpan naar hun hoofd.’

Betsche met de krof weet niet wat ze moet antwoorden.

‘Die ene was toch wel aardig,’ begint ze wijfelend, maar Manus wil geen woord horen.

‘Aardig,’ foetert hij. ‘Wat jij aardig noemt. Als ze me menen te bekeren, zijn ze aan 'n verkeerd adres. Als Onze Lieve Heer nu leefde, werd ie voorzitter van onze Bond. Daar zouden die schijnheilige zouwelaars van staan te kijken. Ze mogen wat brengen als ze te veel hebben. Voor de rest kunnen ze me de moord galopperen. Dat ze me stiekum met rust laten.’

Tegen deze riddenatie weet Betsche met de beste wil van de wereld niets in te brengen. Ze vindt trouwens zelf, dat de heren wel wat royaler hadden kunnen zijn. Twee melkbonnetjes is niet de moeite waard. Ze geneert zich zelfs om ze aan de melkboer te geven, alhoewel die er zeker niets van zal zeggen. De melkboer is 'n patente kerel, die altijd zingt, alsof hij nooit geen zorgen heeft. Hij heeft elke morgen 'n ander smoesje en maakt zelf teksten op de wijsjes.

Toen de Pater nog pas in de buurt kwam, was ie op 'ne morgen met de melkboer rond geweest. Dat was me wat! De Pater hielp hem met flessen aangeven en de melkkruik vullen. Ze hadden in 't straatje vreemd opgekeken, maar 't toch ook leuk gevonden. De melkboer had er 't meeste lol aan. Toen hij de volgende dag kwam, zei hij tegen Betsche: ‘Hij heeft me alweer in de steek gelaten. Met personeel is 't tegenwoordig 'n kruis.’ En toen zong hij: ‘De Pater is 'ne lekkere voor de soep, troederideridera la la’...

De Vincentianen hadden hun ook in de steek gelaten, vond Betsche met de krof. Ze had er tenminste meer van verwacht dan twee melkbonnetjes.

's Avonds, net als Betsche Lewieke z'n huid is aan 't afdrogen, nadat ze hem in 'n teil heeft gewassen, wordt weer op de deur geklopt.

‘Wie zou dat zijn?’

‘Die twee alzeleve,’ zegt Manus, ‘ze komen de bonnetjes terughalen.’

Betsche geeft Lewieke de handdoek als 'n schort voor z'n buik en duwt hem op 'n stoel. Ze doet voorzichtig de deur open en gaat in het gespan staan.

Er staat 'n juffertje. Wat verlegen wil ze 'n grote doos aan Betsche geven, maar dan moet de deur verder open.

‘Die moet ik hier afgeven,’ zegt 't bakvisje, ‘en 'n goeie beterschap.’

‘Kom binnen,’ nodigt Betsche haar uit.

Mee dat ze de deur verder open doet, heeft 't meisje vlug de kamer in gekeken. Met 'n hoge blos op haar wangen, geeft ze de doos aan Betsche en maakt dat ze wegkomt.

Lewieke zit te razelen. Manus heeft zich opgericht.

‘Wat is?’

‘Ik zal eens kijken,’ zegt Betsche en wil de doos op tafel tillen. Maar dat gaat niet. Als Lewieke opspringt om haar te helpen, valt de handdoek op de grond. Manus ziet de blote achterkant van z'n zoon, die de doos aan één kant opneemt en ze met Betsche op de tafel deponeert.

Manus héeft plezier aan z'n blote jongen. Voor z'n leeftijd is 't 'n flink uit de kluiten gegroeide knaap. Als die twintig is, zul je eens wat zien. Dan kan ie zoveel meisjes krijgen als ie er hebben wil. Z'n borstkas, die nu met ribben is getekend, zal dan gevuld zijn; de armen met spierballen bezet. Dan zal Lewieke groot zijn, met 'n knap gezicht en 'n mooie wilde haardos.

Zo ongeveer is de voorstelling, die Manus zich van z'n zoon maakt. Hij beschouwt dit product van zijn huwelijksleven met Betsche als 'n soort repressaille-prestatie voor de beroerdigheden, die hij in z'n benen en Betsche in haar krof heeft zitten. Hun jongen zal niet met z'n ziel onder z'n arm behoeven te lopen. De meisjes zullen 't moorddadig vinden als ze met hem mógen dansen.

Manus ligt zich te verlustigen in z'n jongen, die Betsche aan 't helpen is om de doos open te krijgen. Betsche kan er niet goed bij. Wèl met 'r armen maar niet met 'r ogen. Ze is te klein en Lewieke krijgt 't touw niet losgefriemeld.

‘Geef me 'ns even 'n mes,’ vraagt 't jong.

‘Laten we ze maar liever terug op de grond zetten,’ beslist Betsche, die 'n mes voor Lewieke te gevaarlijk vindt.

Mee ziet ze, dat de jongen er naakt bijloopt.

‘Doe je hemd aan,’ zegt ze, ‘dat is zo geen fatsoen.’

Lewieke pakt de doos en zet ze met 'n zwaai op de vloer.

‘Deh, d'r is niks aan.’

‘Doe nu je hemd en je broek aan.’

‘Laat 'm toch,’ lacht Manus, ‘hij mag zich zo gerust laten zien.’ Ondanks haar nieuwsgierigheid voor wat er in die doos mag zitten, is Betsche gloeiend op Manus. Ze denkt direct aan die avond toen die vuilak van aan d'n overkant zich 'n neger had laten maken en toen ze toen die opmerking over dat naakt lopen van die man had gekregen.

‘Ik begrijp je niet,’ zegt ze kwaad tegen Manus.

‘Schei toch uit,’ breekt die haar af. ‘Ik bedoel daar toch niets mee. Hier op de kamer zal hij trouwens geen kwaad kunnen.’ ‘'t Is niet fatsoenlijk.’

‘Dan moet je hem ook niet wassen.’

‘Dat is wat anders.’

‘Wat is daar anders aan?’

Betsche kan 't niet meer verdragen, die snauwtoon van Manus. Drie maanden lang heeft ze bijna niets anders als critiek uit 't bed gekregen. Elke dag is 't hetzelfde. Als Christien komt, maakt ie flauwekul en als 't meisje wat ernstigs zegt, is ie voor te barsten. Negen keer per dag moet ze Lewieke gaan zoeken. Als de jongen er is, laat ie 'm binnen de vijf minuten weer de straat op. De pater is 'n vriend van de rijken en de heren van Vincentius komen je uitkijken. Alleen de Bond is goed. 't Is altijd de Bond hier en de Bond daar. Of er niets anders bestaat! Hij had beter met de Bond kunnen trouwen dan met haar. Ze slooft zich voor hem uit, dag en nacht. Nooit krijgt ze 'n goed woord, laat staan wat anders. Nee, Betsche kan 't niet meer verdragen. Ze valt neer op 'n stoel en begint opeens te huilen. Manus en Lewieke kijken haar verwonderd aan.

‘Wat zullen we nou krijgen?’

Betsche met de krof snikt krampachtig. Ze heeft haar schort opgetrokken en drukt de slip ervan met beide handen tegen haar gezicht. Lewieke staat in z'n hemd en de broek in z'n hand, verbouwereerd naar haar te kijken. Wat zou ze hebben?

‘Heeft U zich pijn gedaan?’ vraagt de onnozele hals.

Pijn gedaan!...

‘Wat is er,’ vraagt Manus met aandrang, als Betsche blijft snikken en geen antwoord geeft.

‘Zou je je mond niet eens opendoen?’

Betsche kan 't niet. Ze kan niets zeggen. De opgekropte zenuwen trekken en rillen. Ze huilt op 'n miezerige toon, met korte snakgeluiden er tussen door.

Manus slaat de deken van zich af en komt 't bed uit. Dat doet ie anders alleen maar voor 't bed op te maken en als 't hoognodig is. Lewieke volgt 't voorbeeld van z'n vader en gaat ook bij Betsche staan. Manus legt 'n hand op haar schouder. Hij dazert op z'n benen. Weer vraagt ie, maar nu met iets hartelijks in z'n stem: ‘Wat is er? Ben je niet goed?’

Betsche doet de schort van haar gezicht weg. Ze snakt en snakt. ‘Geef eens wat water,’ gebiedt Manus Lewieke.

De jongen legt z'n broek op tafel, pakt 'n tas en vult ze uit de ketel naast de kachel.

‘Hier’...

Betsche drinkt met bibberende mond.

‘Gaat 't nu over?’...

't Mensje kijkt met betraande ogen naar Manus en Lewieke.

‘Ga naar je bed,’ miezert ze, ‘en trek jij je broek aan.’

‘Hoe kwam dat zo ineens?’...

‘Ik... Ik... Je... Je moet niet zo tegen me buffelen,’ hakkelt Betsche, ‘ik kan daar niet tegen.’

‘Geloemige, ik buffel toch niet. Als ik nog niets meer zeggen mag.’ Weer legt Manus 'n hand op haar schouder.

‘Is 't nu helemaal over?’

‘Ja,’ zegt Betsche.

‘Als ik zo ben, moet je je daar niets van aantrekken,’ zeurt Manus, terwijl hij weer terug onder de dekens kruipt, ‘dat bed maakt me voor te barsten. Als 't nog lang duurt, spring ik 't raam uit.’ Hij heeft de pest in op z'n eigen.

Betsche futselt de touwen van de doos los. Lewieke heeft z'n broek aangetrokken en helpt haar ijverig mee.

‘Nou, die hebben ze eventjes vast gemaakt. Daar konden ze 'n stier aan vastleggen,’ zegt 't jong en trekt 't touw van de rand af. Zo, nu kan 't deksel eraf.

Manus ligt, op een elleboog geleund, toe te zien.

‘Kijk eens,’ zegt Betsche, ‘twee worsten en 'n stuk spek en twee hemden voor jou. En 'n tricot voor Lewieke en kousen. En hier appelen en bananen.’

‘'t Lijkt wel Sinterklaas,’ lacht Manus, die met de surprise danig

in z'n schik is. Dat is tenminste wat anders dan dat gezouwel van die bleke Vincentiaan. ‘Alles moet van de hemel komen.’

Er is feest. Betsche is haar huilbui finaal vergeten. Manus ligt te raden naar wie dat kan gestuurd hebben.

‘De Pater,’ meent Lewieke.

‘Nee, die niet. Misschien wel die ene Vincentius-meneer.’

‘Dat zou kunnen,’ zegt Betsche, ‘dat was dan zeker 'n dochtertje van hem, die dat bracht.’

‘Krijg ik nog 'n boterham met spek,’ vraagt Lewieke, met z'n ogen op de lekkernijen gericht.

‘Morgenvroeg,’ beslist Betsche. ‘Je hebt nu je portie gehad. Hier heb je 'n appel. Eet die op en maak dan dat je in bed komt. 't Is al over negen.’

‘Zal ik je 'n banaan schoonmaken?’ vraagt ze aan Manus.

‘Ik heb ook liever 'n appel. En neem jij er ook een.’

Ze eten alle drie 'n appel.

‘Ja,’ zegt Betsche, ‘dat moet alzeleve die meneer Jansen hebben gedaan. Ik vond 't al direct zo'n sympathieke man.’

‘Weet je hoe dat nu zit,’ legt Manus wijsgerig aan Betsche uit. ‘Dat is 't verschil van 't onderscheid. Die ‘bleke’ slooft zich uit om ànderen in den hemel te krijgen en die meneer Jansen probeert om zèlf in den hemel te komen.’

Waar heeft Manus 't van, zou je zeggen...

Als ze 's avonds naast elkaar in bed liggen, komt 'n hand aan Betsche.

‘Ben je nog kwaad op me?’

‘Ik ben niet kwaad op je geweest.’

‘Toen straks.’

‘Daar kon ik niets aan doen.’

Betsche wil 't Manus niet vertellen. Dat kan 'n man tòch niet begrijpen. Die hand van Manus en dat vragen van hem of ze nog kwaad is, is Betsche trouwens al meer dan voldoende. 't Valt ook niet mee om ziek te zijn, denkt ze. Maar één ding wil ze hem toch op z'n brood smeren.

‘Je moet 't niet goedvinden, dat die jongen naakt loopt,’ zegt ze. ‘Vin je 't dan niet mieters, dat... dat ie zo'n... zo'n goed lichaam heeft?’

‘Natuurlijk. Dat weet je wel’...

Ze zeggen geen woord meer. Ze hebben ieder hun eigen gedachten, die van beiden glad 't zelfde zijn.

Vijfde hoofdstuk

Gretha met de tering hebben ze komen halen. De ziekenauto kon bijkans het straatje niet in. 't Was 'n hele toer geweest om de brancard, waar Gretha op vastgebonden lag, vanuit de achterbouw twee hoog, naar beneden te krijgen. Maar ze hadden 't 'm geleverd. 't Halve straatje stond te kijken.

Dat is nu de derde keer geweest dat ze Gretha hebben komen halen. 't Is vast en zeker de laatste, hebben ze op het hospitaal gezegd. Als ze nu wéér wegloopt, komt ze onder geen voorwaarde meer de poort in.

Gretha snakte van het huilen toen ze in de ziekenauto werd geschoven. 't Is me ook wat, als je weg moet van je man en de kinderen, die je zo hard nodig hebben. Maar 't was niet meer om aan te zien. Van sinds die avond, toen die twee vuilakken in de kaffee haar van streek hadden gemaakt, is ze geen cent meer waard geweest. Als je de tering hebt, moet je je toch al in de gaten houden. En dan zo'n consternatie. 'n Gezonde zou er al genoeg van kunnen krijgen, stilzwijgen van Gretha. Ze zag er uit als een levend geraamte.

Op 't hospitaal zeggen ze wel, dat 't de laatste keer is dat ze mag komen, maar 't zal 'n wonder zijn als ze nog op de stokken komt. De man van Gretha zat lelijk in de penarie. Begin maar eens met vijf kinderen als je de hele dag weg bent. De man van Gretha werkt in de cement. Die is nodig voor de wederopbouw. Hij kan niet gemist worden. De zusters van het consultatiebureau had zich de benen onder haar dingese uitgelopen, om 'n gezinsverzorgster te krijgen. Maar die engelen hebben ook maar twee handen en de hele stad heeft hen nodig.

Kromme Leen had zich spontaan aangeboden om het huishouden te beredderen. Ze had de tijd, zei ze. Haar moeder en h'r zuster waren mans genoeg om de voortbrengselen van haar schoot de nodige opvoeding te geven...

Kromme Leen haar getrouwde man is nog altijd niet boven water gekomen. 'n Marskramer, die in een van de logementen komt, vertelde, dat hij d'n havenwerker in Rotterdam had gezien, toen de staking aan de gang was. Ze hadden hem met 'n gummiknuppel op z'n kop geslagen, vertelde hij.

'Hadden ze hem maar kapot gemaakt,' had Kromme Leen geschreeuwd, 'de smeermieter dat ie is.' Maar de tranen, die over haar mager gezicht liepen, waren glinsterende getuigen van h'r ware gevoelens.

Zonder dat iemand 't wist, was ze op 'nen goeien morgen op haar dooie eentje naar Rotterdam gereisd. Ze had de stommiteit uitgehaald om op 't eerste het beste politiebureau te gaan informeren. De agenten hadden haar tot op 'r hemd uitgevraagd en daarna met 'n kluitje in 't riet gestuurd. Tussen twaalf en één ging ze in 'n kaffeetje langs de haven haar boterham opeten. Niemand kende haar man. Ze vroeg aan de medam van het kaffeetje en aan werklui, die bij 'n hijskraan aan de gang waren. Ze vroeg aan 'n matroos, die van 'n schip kwam. De kerel bezag haar en liep met 'n smalend lachje verder. 'n Oude man wees h'r 'n kantoor, waar 'n gewichtig doende meneer, met 'n vaal-bleek gezicht, in 'n dik boek bladerde. 'Onbekend,' zei de opschepper en schoof het loket voor haar neus dicht. 'Bars in de lucht,' dacht Kromme Leen en ging naar 'n hospitaal, omdat h'r havenwerker 'n tik op z'n hersens had gekregen. Maar ook daar stond hij niet in 't register. Moe en suf ging ze, met 'r ziel onder h'r arm, terug naar het station. Ze zat in 'n coupé met 'n meneer, die ze in twee uur tijds haar hele levensroman vertelde. De meneer had 'n krant voor zich, maar hij las geen letter. In de coupé ernaast zaten er 'n stel ook geamuseerd te luisteren.

Gebroken kwam Leen thuis. Tegen haar moeder zei ze:

'Als hij 't hart in z'n lijf heeft om nog te komen, verrek ik hem op de plaats.'

Ze loopt sedertdien weer bij Blonde Stien in en uit. In het kabberdoeske komt de laatste tijd ook 'n opgeschoten lummel van 'n jaar of negentien. De eerste keer dat hij kwam, was Kromme Leen er ook. Wat moet die hier, dacht ze. De snuiter ging zenuwachtig, met 'n rooie kop in 'n hoek zitten en bestelde zich 'n glas bier. Schuin keek hij naar elke beweging van de vrouwen.

Blonde Stien stond achter haar tapkraan. Met 'n knipoogje tegen Kromme Leen bracht ze den aspirant het bestelde bier. Blonde Stien

kent haar pappenheimers. Ze is op haar gebied 'n knappe ‘piesologe’. Die snuiter was 'nen pottenkijker. Zo een die wel zou willen, maar de courage niet heeft.

Van dat soort tippelen er ettelijke rond op het stukje aarde dat ‘stad’ heet. Ze zijn meestal ouder dan de kijk-klant van Blonde Stien. Ze komen ook niet bij haar, want dan zouden ze gauw 'n ‘naam’ krijgen. Nee, die van die gaan over de grens. In het dagelijkse aanzien lijken 't fatsoenlijke lieden. Als de kapelaan bij hen op bezoek is, praten ze hem naar de mond en gruwen met bibberende leden van de verzinnelijkte wereld. Ze gaan naar de kabberdoeskes over de grens, omdat ze op de hoogte willen zijn van wat er te koop is. Ze doen geen aanwijsbaar kwaad, maar zuigen zich goor aan de zinnelijke sfeer en het gedoe der ontuchtigen. Ze moesten 'n trap onder hun mosterdgat krijgen, de schijnheilige huichelaars.

Blonde Stien is hard van plan om de kwajongen ook zo'n uitgerekende trap te verkopen. ‘Dat ie maar ergens anders gaat,’ heeft ze tegen Kromme Leen gezegd, ‘ik verdraag dat gemier niet langer.’

Kromme Leen gaf haar groot gelijk. Zo'n slappeling kun je beter buiten je tent houden. Zo'n snotsert. Wat moet daar van terecht komen. Zo'n smoesjes moest een van haar kinderen er niet op na houden. Dan liet ze de smeerkanis op gloeiende kolen dansen. Reken maar.

Zo denkt Kromme Leen over die dingen, en ze meent wat ze denkt. Als ze 'n ordentelikke opvoeding had gekregen, zou Kromme Leen alzeleve 'n prachtvrouw zijn geworden. Misschien wel 'n verpleegster of zo iets van dien aard. Ze heeft 'n gevoelig hart en 'n paar handen om voor anderen te zorgen. Maar zoals ze nu is, heeft men nog al bedenkingen tegen haar hulpvaardigheid. De man van Gretha had pertinent geweigerd. ‘Dank je wel,’ had ie gezegd, ‘ik red me wel’. Kromme Leen was vies op haar tenen getrapt. Hij moest niet menen, dat 't hem 'n cent zou kosten. Wat dacht ie wel. Zo zijn ze in het straatje niet. Vuitverduime, nee. Als er geholpen moet worden, hoef je niet met geld te rammelen. Dat heeft zich trouwens wel bewezen. De vrouw van op het portaal en de buren van boven en beneden, allen hebben ze de man van Gretha geholpen. Zelfs de juffrouw van het Buurthuis stak de handen mee uit. Maar met alle goeie hulp kon 't zo toch niet blijven. De juffrouw van het buurthuis had zich 'nen keer laten

ontvallen, dat 't voor de kinderen beter was, als ze in 'n gesticht of zo kwamen. Maar dan moest de soep toch eerst schimmelen. In 'n gesticht ga je alleen als je wees bent, of als je straf hebt gekregen. ‘Wat meent zich die,’ zeiden de mensen. Ze moest voorzichtig zijn, anders lag ze gauw uit de gratie. De juffrouw heeft echter getoond, dat ze het goed bedoelde. Wat de Zuster van het Consultatiebureau niet klaar kreeg, heeft zij voor mekaar gebokst. Volgende week komt 'n gezinsverzorgster. Ze zijn nu storm in de weer om de boel 'n beetje op orde te brengen. Als die verzorgster met zo'n wit doekje om haar hoofd komt, moet ze niet direct omvallen. Daar hebben ze haar niet voor nodig.

De schilder van bij Betsche met de krof achter in de derde bouw op de zolder heeft gezelschap gekregen. 'n Paar jonge kunstbroeders hebben zich in het straatje genesteld. Dat zijn de voorlopers van de toekomstige kunstenaarsgemeenschap, die het straatje zal gaan bevolken. Zij zijn de maatschappij ontvlucht om in de vervallen middeleeuwen inspiratie op te doen. Daar ga je nog wat beleven, als die kunstenaarszielen openbarsten in 'n jubel van klonters verf op stukken doek. Of als 'n vormloze kleimassa tot fiere mannengestalten of tere vrouwenfiguren wordt gekneed.

De jonge artiesten kunnen 't met de mensen van het straatje goed vinden. 't Botert wel, alhoewel de tijd, dat men voor 'n kwartje poseerde, voorbij is. De mensen voelen niets meer voor deze lichamelijke kunstbijdrage, ondanks dat de centen raar worden. Dat laatste merken de kunstenaars bliksems goed, aan de kunst en aan den lijve. De jaren dat er grif grof geld voor hun producten werd gegeven is voorbij. De kapitaalkrachtige kunstkenners zijn weer naar Amerika getrokken. 't Is nu lauw lonen. Er zijn er dan ook, die er hopeloos van worden. Niet alleen schilders, maar ook anderen. Ze laten hun haren verwilderen en doen zich kleren van landlopers aan. Een van die hopelozen heeft 'n tentoonstelling van z'n ‘werken’ gehouden. 't Waren doeken met veel grijs en zwart. Op één zat 'n meisje in h'r hemd op de rand van 'n ijzeren bed. Ze had 'n gezicht alsof ze hardlijvig was. ‘Verwachting’ stond er onder...

't Is nogal rustig in het straatje. Januari is geen maand om op de stoep te hangen. De schoorstenen roken en op menige slaapkamer ligt de hele garderobe op de bedden, om 't tekort aan dekens aan

te vullen. Alleen in de kaffeetjes is wat vertier. Bij Klabbers, waar ze drie kostgangers hebben, zitten 'n paar opgeschoten jongens te kaarten. Madam Klabbers leunt tegen het buffet. Ze heeft dikke ogen van de slaap, maar ze blijft trouw de wacht houden. Haar man zit bij Sjaak, een van de kostgangers, die 'n dikke doek om z'n hoofd heeft gebonden, om 'n diepe snijwond te bedekken. Dat heeft 'm die rooi van Breedveld geleverd. Ze had ruzie met Pelien van d'n oosganger. D'n oosganger is al lang dood. Pelien is 'n dochter van hem en voor de tweede keer getrouwd. Maar de mensen zeggen nog altijd: ‘Pelien van d'n oosganger’. Ze heeft zelf ook 'n jongen in Indië. Dat is geen oosganger, zoals dat vroeger was. Hij is gewoon voor z'n nummer moeten gaan, zoals zoveel jongens. De landsgrenzen mogen niet te klein worden. Als Indië verloren gaat, komen we als haringen in 'n ton te zitten. Dat zeggen ze tenminste. En dan zal er wel wàt van waar zijn.

Dries, zo heet Pelien van d'n oosganger haar zoon die naar Indië is, schrijft geregeld brieven. Die worden door de hele buurt gelezen. Hij schrijft dat 't er hartstikke warm is en dat ze in 'n kampong zitten, en dat de vrouwen er rondlopen, met alleen 'n gekleurde doek om d'r blote lijf en dat ze rijst eten, en dat hij een aap gevangen heeft, en dat ze Soekarno 'n kopje kleiner zullen maken, en zo van alles. In de laatste brief had ie geschreven, dat hij tot sergeant zou bevorderd worden, als hij 'n paar honderd extremisten op de vlucht zou jagen en dat ie dat zeker zou doen.

Die van Breedveld kon dat van dat sergeant worden niet goed verkroppen. Zij heeft ook 'n zoon. Die is voor Indië afgekeurd, omdat ie platvoeten heeft. Hij is ook niet goed snik. Maar moeder Breedveld ziet in haar zoon de hele wereld. Toen Pelien van den oosganger glorieus met de brief rondliep, dat Dries sergeant zou worden, lachte Breedveld grims en zei smalend dat 't 'nen opschepper was. Dat ie zich maar niets moest verbeelden. Ze hadden bij het leger sergeanten genoeg. Daar hadden ze hem niet voor nodig. Die critiek kon Pelien van d'n oosganger niet goed verdragen. Van 't ene woord kwam 't andere en 't einde van 't liedje was geweest, dat Breedveld 'n kan had gepakt en deze vanuit 't venster naar 't hoofd van Pelien van d'n oosganger had willen gooien. Maar inplaats van op die van Pelien, was de kan op Sjaak z'n hoofd terecht gekomen. Hij was juist z'n pensioen op het postkantoor gaan halen en kwam, van God geen kwaad wetend, door het straatje om naar z'n logement te gaan. ‘Knatsch’ deed

de kan op de kop van Sjaak en zonder wat te zeggen, viel de onschuldige buiten westen. Pelien van d'n oosganger begon te schreeuwen alsof ze aan 'n mes hing. ‘Vuile dit’ en ‘vuile dat’ en ‘vuile sodemieter’ schreeuwde ze tegen die van Breedveld en impesant probeerde ze de bewusteloze Sjaak op de been te krijgen. Er kwamen nog 'n paar vrouwen, die ook al gilden, omdat Sjaak van 't bloed droop. ‘Hij heeft de hersens in,’ schreeuwde Pelien van d'n oosganger, ‘dat heeft die vuilak van Breedveld hem geleverd.’

‘'n Dokter’... ‘De geneeskundige dienst’, riepen de vrouwen. Die van Breedveld hield zich wijselijk binnen haar bunker. Sjaak kwam tamelijk gauw bij en strompelde, ondersteund door de vrouwen, verwezen naar het logement. Medam Klabbers schrok zich 'n bleek gezicht van 't bloedschilderij. Toen ze het hoofd van Sjaak had afgewassen, bleef er alleen 'n flinke snee over. Medam Klabbers bond er 'n doek om en daarna was Sjaak in 'n taxi naar de Geneeskundige Dienst gegaan, waar ze hem dat dikke verband hadden gelegd...

‘Ze betaalt me alles tot de laatste cent,’ zegt Sjaak, ‘ik laat 't er niet bij zitten. Daar kan ze van op aan. Anders breng ik h'r voor de rechtbank.’

‘Je hebt gelijk, groot gelijk,’ bromt de logementhouder...

Verder komen ze niet met 't gesprek, want de deur gaat open en in de opening verschijnt Charel. Die heeft 'm eventjes zitten. Hartstikke zat waggelt ie naar binnen.

‘Goeien avend d'n avend,’ broddelt hij en ploft op 'n krakende stoel aan 't tafeltje, vlak naast Sjaak.

‘Ik zeg maar zo,’ lalt Charel verder, ‘je kunt beter òp de pot zitten, dan dat je er een op je hoofd krijgt. En je kunt er nòg beter een drinken. Madam, geef me 'nen pot’...

Opeens begint hij uitbundig te lachen. Hij slaat zich op de knieën en buldert van je lieve welste. De tranen lopen over z'n rood opgelopen gezicht.

‘Pas maar op, dalik spring je nog,’ waarschuwt Madam Klabbers, als ze de pot bier voor hem neerzet. Maar Charel is niet te bedaren. ‘Hij kan 't niet op,’ zegt Madam tegen de jongens aan de kaarttafel. Die laten zich niet afleiden en slaan troef na troef.

Charel heeft plezier.

‘Sallemander,’ lacht hij, ‘die was goed. Ik heb nooit zo'n goeie gehoord.’

Hij kijkt de logementhouder en Sjaak met betraande ogen aan en verwondert zich:

‘Waarom lachen jullie niet?’

De twee halen de schouders op en geven de zatlap geen antwoord... Opeens klaart er iets bij Charel.

‘Dat is stom,’ lalt ie, ‘dat is reuze mieljaars stom. Jullie kennen de mop niet, hé?’

‘Hou je mond maar,’ zegt de baas. Die heeft ondervinding. Als Charel moppen aan 't vertellen gaat, is ie nog schuiner dan schuin. Maar Charel is niet te remmen. Hij wil met alle geweld, dat ze lachen.

‘Moet je horen,’ begint ie, ‘moet je horen. Weet je, daar was 's een, 'nen boer, die had 'n zebra voor z'n vrouw mee naar huis gebracht en dat beest in de wei gezet. Die zebra wist nergens 'n bliksem vanaf. Moet je horen. Daar kwam 'n kip... De zebra zei: ‘Wat ben jij?’. ‘'n Kip,’ zei de kip. ‘En wat doe je?’ vroeg de zebra. ‘Ik leg eieren,’ antwoordde de kip, ‘dat hebben de mensen graag.’ ‘O,’ zei de zebra en ging naar 'n ander beest. ‘Wat ben jij?’... ‘Ik,’ zei dat beest, ‘ik ben 'n koe.’ ‘En wat doe jij?’ ‘Ik geef melk, dat hebben de mensen graag.’ ‘O,’ zei de zebra. Moet je horen. Toen kwam er 'n kolos aangestapt. ‘Stop,’ riep de zebra, ‘kom eens hier. Wie ben jij?’ ‘Ik ben 'n stier,’ zei de stier. ‘Zo, 'n stier. En wat doe jij?’ De stier keek de zebra aan. ‘Doe je pyama maar eens uit,’ zei ie...’

Hahahahaha... Charel stikt haast. Hij drinkt met slokken aan z'n pot en proest het uit.

‘'t Is weer zowat,’ zegt Madam Klabbers, ‘van hem kun je niets anders verwachten.’

Zo is 't inderdaad. Van Charel kun je niets anders verwachten. Hij kent 'n hele serie moppen. Je zou zeggen, waar haalt ie ze vandaan. Maar ze lopen allemaal op hetzelfde uit. Dat is Charel z'nen aard. Daar doe je niets aan. 's Morgens, 's middags, 's avonds en 's nachts, altijd is 't dezelfde. En overal is ie bij. Vooral als er iets uit te halen valt. Pan weet hij van geen ophouden. Op Sinterklaasavond was zelfs de Pater tussenbei moeten komen, anders zou 't tè mooi geworden zijn. Dat was zo. 's Middags was Sinterklaas in het Buurthuis bij de kinderen geweest. Er is nog altijd niet achterhaald hoe Charel 't 'm geflikt heeft en welke medeplichtigen in het spel zijn geweest, maar plotsklaps kwam de heilige man, in vol ornaat, met 'n grote witte baard en 'n gouden staf, het straatje

in. Of 't zo moest zijn, kwam Betsche met de krof net uit 'n winkeltje, waar ze wat lekkers was gaan halen om voor Lewieke te rijen, toen hij aankwam. Verbaasd bleef ze op de stoep staan. ‘Zo Betsche,’ groette Sinterklaas haar. ‘En, ben je mooi braaf geweest?’

Betsche stond verpopzakt. Wat moest ze antwoorden?

‘Ja, Sinterklaas,’ zei ze.

‘Dat weet ik nog niet,’ repliceerde de heilige man uit Spanje, ‘dat weet ik nog niet. Enfin, ik ga eerst even 'n pot bier drinken, dan kom ik naar je toe. Ik wil Manus wel eens komen opzoeken.’ Hij liet Betsche verbouwereerd op de stoep staan en ging 'n kaffee binnen. Daar werd 't opeens stil en toen hoorde Betsche 'n hels spektakel. 't Donderde van 't lachen en schreeuwen. Ze kon er haar hoogte niet van krijgen en ging door de gang van de eerste bouw over het binnenplaatsje naar boven. Lewieke lag in bed, maar sliep niet. Hij lag tussen z'n wimpers door te kijken, toen Betsche binnenkwam. Ze had 't direct in de gaten en kon daarom niet met Manus over haar ontmoeting met ‘Sinterklaas’ spreken. Ze dacht er in de verste verte niet aan, dat die Sinterklaas Charel was, maar in de kaffee hadden ze hem gauw door.

‘Dat is... dat is Charel,’ gilde 'n vrouw en toen zagen ze het allemaal. Nou, 't was mooi. Charel stapte zo waardig als 'n echte Sinterklaas naar het buffet en dronk zich 'n grote pot bier. Toen moesten ze één voor één bij hem komen.

Trui, die met sinaasappelen en zo van alles leurt, die ze thuis onder het bed bewaart, omdat ze geen andere bergruimte heeft, zei 'n versje op:

> Sinterklaas, o heil'ge man
> Die alles weet en alles kan...
> De kinderen waren in stukken gehakt
> En gij hebt ze weer aan elkander geplakt...
> Geef ons als saldo met rente
> 'nen Flinke ‘buigel met centen’.

't Hele kaffeetje klapte. Dat gedicht hadden ze nog nooit gehoord, maar allemaal hadden ze graag centen en daarom vonden ze 't mieters mooi.

Trui glorieerde. Ze wist wel niet wat saldo en rente was, maar wat kon dat schelen. Wat mooi is, of wat je graag hebt, hoef je niet te begrijpen.

Dat gedicht had ze eens van 'n meneer gekregen, toen ze nog diende. Hij legde dat altijd in z'n schoen. Dat was 'nen vetkanus. Die had 't nooit over iets anders als over geld en vrouwen. ‘'n Wijfje met duiten,’ zei hij, ‘daar moet je aan ruiken.’ En daarom rook hij aan de een na de ander en bleef dagen achtereen weg. Als hij weer boven water kwam, zag hij uit als 'n vaatdoek. Z'n vrouw huilde zich de ogen uit. Maar als ze met hun tweeën uitgingen, verfde en poederde ze haar verdriet weg en deed ze net of ze de gelukkigste vrouw van de wereld was. Trui dacht dan: zij liever dan ik. Als ik er zo een krijg, geef ik 'm elke morgen 'n schijtpil. Dan gaat 't hem wel over. Daarom heeft Trui zich Jannes genomen, 'n beul van 'n kerel, met 'n hart zo klein als 'n ‘kanneklits’. Hij draagt Trui op de handen. Als ze met sinaasappelen uitgaat, staat hij altijd naast het kraampje. 't Is 'nen echte Bernardshond. Zo noemen ze hem ook...

Sinterklaas had 't van de ‘buigel met centen’ te pakken gekregen. ‘Mooi,’ zei hij, ‘dat is wat we moeten hebben. Ik zal zorgen, dat jullie er morgenvroeg allemaal een vinden.’ En om te tonen, dat hij 't royaal kon doen, tracteerde hij de hele kaffee op 'n rondje. ‘Stuur de rekening maar naar Spanje,’ zei hij tegen de hospes, maar die vertrouwde hem niet en wilde boter bij de vis hebben. Charel trok z'n rok omhoog en probeerde in z'n zak te komen, wat 'n algemene hilariteit veroorzaakte.

‘Potverdomme,’ vloekte Sinterklaas, ‘ik kan er niet bij.’

Hij gaf z'n staf aan 'n vrouw, die naast hem stond en probeerde met z'n twee handen de rok tot boven z'n broekzak te trekken. Toen hij zich voorover boog, viel z'n mijter op de grond en was 't in 'n vloek en 'n zucht met z'n waardigheid gedaan. 'n Opgeschoten meisje zette zich de mijter op; de vrouw met de staf liep gewichtig door de kaffee; 'n man rukte Charel de baard af en hield hem voor z'n gezicht.

Sinterklaas was om te barsten.

‘Hier,’ riep hij, ‘hier met mijn waardigheden, rotzakken dat jullie zijn. Hier...’

Op dat moment ging de kaffeedeur open en verscheen de Pater. De lach verstomde. Daar stonden ze. De vrouw met de staf, 't meisje met de mijter op en de man met de baard voor z'n gezicht. Charel had nog altijd z'n rok omhooggetrokken. 't Was akelig stil geworden. Alleen Trui liet 'n lachgilletje, waarvan ze zelf schrok. ‘'t Is mooi,’ was alles wat de Pater zei. Hij ging naar Charel en

gebood hem de kleren uit te trekken. Charel gehoorzaamde als 'n kind en gaf ze stuk voor stuk aan de Pater.

‘'t Was maar 'n mop,’ verontschuldigde hij zich, toen hij 't laatste stuk afgaf.

De Pater zei geen woord. Hij nam de staf, de mijter en de baard en ging weg.

‘Die kan ook nog niet eens tegen 'n lolletje,’ zei Charel. ‘Kom, ik tracteer tòch. Dat ie zich niet zo aanstelt.’

De stemming was kapot. 't Was maar 'n lolletje geweest. Maar ondanks dat... Ze voelden 't. Sinterklaas was 'nen heilige. Die was te goed om er lolletjes mee te maken. Ze dachten aan hun kinderjaren, toen ze in de dagen voor 6 December, met kloppend hart, in hun bedjes lagen te luisteren, of ze zijn paard niet over het dak hoorden lopen en of Zwarte Piet niet door de schoorsteen naar beneden kwam, om wat in hun schoentjes te leggen.

> Sinterklaas kapoentje
> Rij wat in m'n schoentje
> Rij wat in m'n laarsje
> Dank je Sinterklaasje.

't Kind sterft nooit in de mens...

Charel had getracteerd en moppen verteld. Maar de lach was niet van harte geweest...

Nu zit de heiligschenner in de kaffee van Madam Klabbers. Z'n zatte stem slaat over van 't lachen om de zebra, die z'n pyama moest uittrekken voor de stier.

‘Is ie goed of niet?’ vraagt hij, maar krijgt niet veel reactie. De kaarters hebben niet geluisterd en Sjaak heeft geen zin om te lachen. ‘'t Is hier net 'n kerkhof,’ concludeert de zatte Charel en hijst zich omhoog.

‘Kom, ik ga verder, zuurpruimers dat jullie zijn.’

Buiten springt de kou in z'n verhit gezicht. Hij rilt ervan en gaat waggelend in de richting van z'n huis. Voor de deur leunt hij tegen de muur en kijkt naar 'n meisje, dat langs hem doorloopt. Christien! ‘Hela,’ roept Charel, ‘hela... Blijf eens staan. Ik moet je wat zeggen...’

Christien kijkt niet om. Ze houdt haar zakdoek voor haar gezicht. Haar rug schokt...

Zesde hoofdstuk

Betsche met de krof is bezig 't een en ander in de kamer te beredderen. Ze heeft in de laatste maanden lelijke pillen moeten slikken. Maar wie weet waar 't goed voor is geweest. Manus is in ieder geval 'n gansen andere geworden. Hij moet zich aan z'n penitentie houden en snauwt lang zo veel niet meer.

't Was anders op het kantje af met hem geweest. Geloemige nog aan toe, wat had Betsche in haar rats gezeten. Manus hijgde, alsof z'nen blaasbalg gescheurd was. Z'n vel stond strak op z'n glimmend gezicht gespannen, waarop benauwenis en angst zich aftekenden. De dokter was gekomen en had hem 'n paar spuitjes gegeven. Méér kon hij ook niet doen, zei hij. Op 't portaal had hij Betsche aangeraden, om haar man te laten bedienen.

'Is 't dan zó erg? Zou hij dood gaan?'

'Niemand gaat dood voor z'n tijd,' antwoordde de dokter, 'maar als ik u was, zou ik hem zich nu toch laten voorbereiden.'

Betsche was danig geschrokken. Manus was al zo dikwijls kort geweest en dan was 't ieder keer overgegaan. 't Mensje kon 't zich niet voorstellen dat hij er nu in zou blijven. Manus hoorde bij haar en Lewieke. Zonder hem kon ze niet leven. Wat zou ze moeten aanvangen. Als Manus dood ging kregen ze honderd gulden van het dooiefonds. Daar betaalde ze elke week voor. Van die honderd gulden moest ze hem laten begraven. Ze zou 'n kist kopen en 'n Mis in de kerk laten doen en... Geloemige, bedacht ze zich, Manus is van de Bond. Als je van de Bond bent, mag je niet in de kerk komen. Die van Kapsels mocht dat ook niet. Toen hij gestorven was, hadden ze de Pastoor de dood aangedaan, dat hij 't toch maar moest toelaten, maar er was geen kruid voor gewassen geweest. Betsche met de krof kreeg 't er benauwd van.

Trillend op haar lange magere beentjes kwam ze terug de kamer in. Manus hijgde alsmaar, met korte stootjes. Net 'nen locomotief die

niet op gang kon komen. Plotsklaps nam Betsche 'n kloek besluit en ging in een ruk naar de Pater. Die moest zich nu maar eens uitspreken. Waarom had hij Manus ook niet gewaarschuwd! Als het te laat was, had hij het op z'n geweten.

De Pater was direct met haar meegekomen. ‘Jutje nog aan toe,’ zei hij, ‘is 't zó erg geworden? Dan zullen we moeten proberen hem de hemel in te loodsen.’

Maar hij had buiten de waard gerekend. Toen hij Manus vertelde, dat hij uit de Bond moest gaan om de Sacramenten te ontvangen, vergrootten de ogen van de vuurschijter. Persend, tussen twee stootjes door, hoorde Betsche met de krof hem duidelijk ‘nee’ zeggen.

De Pater gaf de moed niet op. Hij sprak over de hemel, waar God als 'n goede Vader stond te wachten om hem eeuwig gelukkig te maken, als hij uit de Bond ging; dat Betsche en Lewieke zo graag wilden, dat hij zich bekeerde, en dat hij er zich niets van aan moest trekken wat de mensen zouden zeggen. De Pater sprak als Brugman, maar Manus bleef onvermurwbaar. Met z'n hand beduidde hij de Pater dat hij met z'n gepreek moest ophouden. Manus ging niet uit de Bond. Dat geklets van de hemel kon de Pater gerust voor zich zelf houden. Dat was niets anders als bangmakerij. O.L. Heer was niet zo bekrompen, dat Hij zich de wetten liet voorschrijven. Die wist zelf wel wie Hij in de hemel liet en wie niet. 't Zou mooie boel worden, als je contributie bij de kattelieken moest betalen om eeuwig gelukkig te worden, terwijl de Bond de kastanjes uit het vuur had gehaald. De Pater moest dat natuurlijk allemaal zeggen. Dat was zijn beroep. Maar Manus liet zich niet belazeren. Zelfs niet door het smeken van Betsche. Glimmend van de almachtige inspanning beduidde hij hun dat ie 't zelf wel met O.L. Heer zou opknappen.

Betsche met de krof was diep ongelukkig. Zij wist geen raad en huilde waar ze ging of stond. 's Avonds kreeg ze het zó te pakken, dat ze dacht, dat ze ook van de wereld ging. Alles begon aan haar te beven. 't Licht van de petroleumlamp verbleekte voor haar ogen. 't Klamme zweet parelde op haar voorhoofd. Stil zat ze op de stoel naast 't bed. 't Duurde 'n hele tijd voor 't overging. Ze moest geeuwen en werd bleek als 'n laken. Onzeker waggelde ze naar de kachel en steunend op de rand schepte ze 'n tas water uit de emmer, die er naast stond. Toen ze dronk voelde ze 't koude vocht d'r maag inlopen.

Manus pufte aan één stuk door. Lewieke lag in 't andere bed. De jongen wist ook niet waar ie 't moest zoeken. Overdag, als hij uit school kwam, liep hij op z'n tenen door de kamer en mocht alleen maar fluisteren. Als hij bij het bed kwam, nam Manus z'n hand en wilde ze niet meer loslaten. Dan stond Lewieke alsmaar naar z'n vader te kijken. 'n Andere jongen zou bang geworden zijn van zo'n glimmende, worstelende man. Lewieke was helemaal niet bang. Hij vond 't alleen beroerd dat z'n vader er zo aan toe was.

'U wordt weer gauw beter,' zei hij, als hij z'n hand uit die van Manus trok. 'Wij bidden elke dag in de school voor U!'

Dan kwam er iets van 'n glimlach op het gezicht van Manus... Lewieke lag te slapen en Betsche stond bij de kachel. Klappertandend streek ze over haar voorhoofd. Ze was wat dol en geeuwde om de haverklap.

Toen ze weer op de stoel zat, kwam 't dreigbeeld van 'n burgerlijke begrafenis weer voor haar opdoemen. 'n Vreselijke angst omklemde haar. Harde bonzen hamerden in haar slapen. Ze kon 't in de kamer niet meer uithouden. Gejaagd stond ze op; sloeg 'n halsdoek om en vluchtte de straat op. Waarheen? 't Kon haar niets schelen. 't Straatje door, de hoek om, naar 't pleintje. De onrust dreef haar voort. Ze voelde de koude wind niet, die zich tegen haar kleren perste en in haar gezicht beet. Ze stond op 't pleintje...

In de hoek lag de kapel van Maria, de Moeder van Jezus. Dag en nacht zijn er mensen, die van heinde en verre naar haar toe komen om sterkte te vragen voor de levensstrijd; oude en jonge mensen, zieken en bedrukten. Ze komen, en gaan de bidweg doen, die als 'n rozenkrans door de stad gevlochten ligt. De Sterre der Zee staat glimlachend op haar troon in de kapel, met haar Kind op de arm. De hemelmoeder kent de geheimen van het mensenhart. Zij kent de zorgen en het verdriet, de droefheid en vreugde, en 't is haar liefste taak om haar kinderen goed te doen. Hoevelen hebben haar Moederlijke hulp ondervonden? Hoevelen zijn verhoord van Haar heengegaan?

Betsche met de krof liep over het pleintje en zoals 'n mus in het nest wipt om warm te hebben, zo ging Betsche de kapel binnen, om de warmte van 'n begrijpende moeder te vinden. Betsche knielde op 'n stoeltje en keek naar Maria. Warme tranen liepen langs haar verweerd gezicht. 'Moeder,' bad ze, 'Moeder, help mij. Ik kan 't niet meer. 't Is te zwaar.' In één adem door vertelde ze van Manus en van 't leed dat ze hadden; van zijn ziekte en dat hij niet uit de

Bond wilde. Ze vertelde alsmaar door. De tranen bleven vloeien. 'n Vrouw naast haar legde 'n hand op haar schouder. ‘Arme,’ zei ze, maar Betsche bleef naar Maria kijken.

‘Gij kunt mij helpen,’ zei ze...

't Had haar goed gedaan, dat bezoek bij de hemelkoningin. Na die avond ging ze dikwijls terug...

Manus had 'n lelijke nacht gehad. Toen de morgen door het venster naar binnen gloorde, verwonderde Betsche zich dat hij nog leefde. Hortend en stotend dronk ie 'n beetje en ging stoer door met locomotiefstootjes te fabriceren. Toch leek 't Betsche, dat ie 'n tikkeltje rustiger was...

De Pater wist ook niet hoe ie 't moest aanleggen, om Manus te doen inzien, dat hij de Bond moest afzweren. De Kerk had hem veroordeeld en daarmee was de kous af. De Kerk had dat niet voor de aardigheid gedaan, maar voor het zieleheil van de christenen. De Pater was overtuigd van de wijsheid der Kerk, maar met dit al had hij Manus toch ook graag 'n dùwtje in de goede richting gegeven. De duivel kreeg toch al buit genoeg, redeneerde hij.

Hij sprak er met Charel over. Charel van de vieze moppen, die hem met Sinterklaas zo'n lelijke poets had gebakken. De Pater wist dat Charel ook wel eens geniale dingen deed, die goed waren. Daar had hij bewijzen van. En getapt was hij overal.

‘'t Is beroerd,’ zei hij langs z'n neus weg, ‘Manus zal in ongewijde aarde terecht komen, als hij niet uit de Bond gaat.’

‘Dat zou 'nen mooie boel worden,’ bromde Charel.

‘Ik kan er niets aan doen.’

‘U niet, maar ik wèl,’ verkondigde de ongedachte apostel. ‘Laat dat maar aan mij over.’ En parmantig stapte hij naar de bouw. ‘Goeie middag,’ groette Charel, toen hij zo maar de kamer instapte, ‘hoe maakt Manus het?’

‘Slecht,’ zei Betsche.

‘Zo,’ antwoordde Charel, ‘ik moet eens met hem praten.’

‘Hij kan bijna niet spreken.’

‘Dat zal ìk wel doen,’ zei Charel en ging naast 't bed staan.

‘Zo vriend,’ begon hij. ‘Ga je er van door?’

Manus verroerde niet.

‘Dat kun je gerust doen,’ vervolgde Charel, ‘als je maar goed weet, dat niemand van ons op je begrafenis komt. Wanneer je als 'n hond wil sterven, moet je ook maar als 'n hond de grond ingaan.’ 't Stokte Betsche in h'r keel. Ze wilde protesteren; zeggen dat

Charel haar man met rust moest laten, maar ze bleef steken, want Manus draaide met moeite z'n hoofd om. Hij deed zich verschrikkelijke moeite om te spreken. Hakkend en stotend kwam 't over z'n lippen:

‘Dat... dat... doen... jullie... me... toch... niet... aan!’... ‘Om de dooie verdommenis leveren we je dat,’ zei Charel hardvochtig, ‘'n hond is 'n hond.’

Manus strekte 'n hand uit. 't Was hem aan te zien, dat hij met één slag geveld was.

Charel nam de hand.

‘Je hebt 't voor 't zeggen,’ zei hij, ‘je gaat naar de kerk, of wij laten je stikken.’

Er waren verder niet veel woorden nodig geweest. Aan het dreigement van Charel kon Manus niet weerstaan. Nog diezelfde avond kwam de Pater met Ons Heer en gaf aan de bekeerling de Generale Absolutie.

Intussen zat Charel in 'n kaffee potten bier te drinken en vertelde 'n mop, waarvoor de engelen in de hemel hun ogen met hun vleugelen bedekten...

Nadien was het met Manus bij stukjes en beetjes ieder keer beter gegaan. Toen de dokter 'n paar dagen later nog 'ns kwam kijken, verwonderde hij zich niet eventjes.

‘Hou goeie moed,’ zei hij opgewekt tegen Betsche, ‘ik heb zo'n idee, dat 't dik in orde met hem komt.’

‘Dat hebben we aan de hemel te danken,’ antwoordde Betsche hem. ‘Ja, dat weet ik,’ lachte de medicijnman, ‘als iemand dood gaat, heeft de dokter het gedaan en worden ze beter, dan heeft de een of andere heilige 't 'm geleverd.’

Betsche met de krof liet de dokter praten. 't Voornaamste was dat Manus door de beroerdigheden heenkwam.

's Avonds kwam Christien informeren hoe 't met hem ging. Ze leefde echt met Betsche mee en was 'n flinke steun voor haar. ‘Als ik jou niet had,’ zei 't vrouwtje meermalen, ‘wist ik geen raad.’ Christien lachte dan 'n beetje verlegen. ‘Och,’ antwoordde ze meestal, ‘we hebben elkaar allemaal nodig.’

Ook meneer Jansen van de Vincentius kwam geregeld aanlopen. Na de eerste keer, toen doctorandus Pieterse bij hem was, kwam hij alleen. Doctorandus Pieterse had 't te druk, zei hij. De Pater had hem in de mannenzaal aangesteld, om toezicht bij 't kaarten en biljarten te houden. Hij beheerde ook de bibliotheek.

Meneer Jansen voerde ellenlange gesprekken met Manus, die nog al eens spijt meende te moeten hebben, dat hij de Bond in de steek had gelaten. Maar meneer Jansen was door de wol geverfd. Die wist haarfijn hoe alles in mekaar zat. Ieder keer moest Manus het onderspit delven, alhoewel meneer Jansen hem niet in alles ongelijk gaf. Ze praatten soms meer dan 'n uur en 't einde van het liedje was altijd, dat Manus moest toegeven dat de mens verantwoordelijk voor z'n eigen leven is en als katteliek de leiding van de Kerk moet aanvaarden.

Betsche zag meneer Jansen graag komen. Voor Manus zag ze dat graag en ook voor het pakje, dat hij zo nu en dan stuurde. Met Sinterklaas had hij hen in de steek gelaten, maar met Kerstmis had ie 't dubbel en dwars vergoed. Sallemekaatje, wat was dat 'n tractatie geweest. Betsche had uit dankbaarheid twee kaarsjes bij het kribje laten branden, dat Lewieke in het buurthuis had gekregen; 'n planken kribje met witte beeldjes van Maria, Jozef en 't Kindje Jezus op 'n hoopje stro.

Ze ging tamelijk geregeld naar de Kapel van O.L. Vrouw. Als Lewieke sliep en Manus geen bezwaar maakte, liep ze vlug door de avond, om aan Maria te gaan vertellen hoe 't ging en haar voorspraak te vragen, dat Manus gauw helemaal beter zou worden. Zo ook nu weer.

Als ze de kamer aan kant heeft, kijkt ze naar haar slapende jongen en vraagt aan Manus:

‘Kan ik even gaan?’

‘Gerust,’ antwoordt hij. Ze hoeft hem niet te zeggen wáár ze heen gaat. Dat weet hij wel. Toch voegt hij aan z'n toestemming toe: ‘Loop maar niet met hem in 't kanaal.’

‘Grote mond,’ zegt Betsche, ‘ik merk wel, dat je weer beter wordt.’ ‘Ik gun 't je van harte,’ treitert Manus verder.

‘Wat gun je me?’

‘'n Lekker vrijpartijtje.’

Betsche wordt er kwaad van.

‘Hou je smoesjes liever voor je,’ moppert ze, ‘als ik wil vrijen, weet je wel met wie ik dat doe.’

‘Als ik beter ben, gaan we samen op 'n bankje in 't park zitten,’ belooft Manus haar.

Ze lacht er om en gaat. In de deuropening zegt ze nog:

‘Jij blijft altijd dezelfde.’

Manus geeft geen antwoord meer. Hij is veel te blij, dat ie 't er

levend heeft afgebracht. Dat heeft hij niet op de laatste plaats aan Betsche te danken. Dat weet hij verdomd goed. En sinds dat ie bediend is, voelt hij zich ook van binnen kiplekker. Er is geluk in hem gekomen. De hele wereld kan hem geen bliksem meer schelen. Zijn Betsche en zijn jongen zijn zijn wereld. De Bond is van hem afgevallen. Hij voelt zich verruimd en weet heel zeker, dat 'n nieuw leven gaat komen. 'n Leven vol zon en lentebloesem...

Betsche slaat de hoek van het pleintje om en gaat bij de mensen staan, die achter in het kapelletje weesgegroetjes staan te prevelen. Naast haar staat 'n paartje, dat met smekende ogen naar Maria kijkt. Die hebben zeker 'n woning nodig, denkt Betsche. Dat is tegenwoordig 'n kruis. Als ze zich hèbben, kunnen ze zich niet nestelen, omdat op het bureau voor huizen veel te veel liefhebbers staan ingeschreven. Je kunt nog beter 'n vos of 'n konijn zijn. Die wroeten wat in de grond en zijn klaar. Maar mensen kunnen niet in de grond leven. Dat hebben ze in de oorlog al genoeg moeten doen. 't Schijnt, dat nu alle ruimten worden opgenomen en dat ook deftigen, die zeven en dertig kamers voor twee personen en 'n dienstmeisje er op na houden, 'n paar zolderkamertjes moeten afstaan. Dat zal wel 'n oplossing brengen. Als de deftigen maar weer geen uitvluchtjes bedenken, of de relaties 'n kink in de kabel brengen...

Betsche met de krof haalt haar rozenkrans te voorschijn en wil juist aan 'n kraal beginnen, als ze ineens Christien ziet zitten. Ze zit op 'n stoeltje, met h'r hoofd op haar handen geleund. Waarom zou ze voorover liggen, denkt Betsche. Als ze goed kijkt, meent ze tot haar schrik te bemerken, dat Christien aan 't huilen is. Ze ziet het aan de schokjes van haar rug. Wat zou ze hebben? Betsche staat op hete kolen. 't Liefst zou ze naar haar toe gaan en vragen wat h'r mankeert. Maar er zijn zoveel mensen. Ze neemt zich voor te wachten, tot Christien uit komt. Ze moet weten wat er aan de hand is. Zou er misschien wat met de Apostel zijn?' Nee? dat zal toch niet, want hij schrijft haar ieder keer. En hij heeft haar beloofd, dat hij desnoods de hele wereld op z'n kop zal zetten om met haar te gaan.

Maar Betsche is er vies naast. D'n apostel heeft 't uitgemaakt. Toen Christien vanavond van de cigarettenfabriek thuis kwam, lag er 'n brief van hem. Ze deed hem met bevende vingers open. 't Was of ze 'n steek in haar hart kreeg, toen ze las: 'Ik had 't je al eerder moeten schrijven, doch ik durfde niet. 't Kan tussen ons niets

worden. Ik heb me dat verbeeld...' Verder kwam ze niet. Met 'n brul viel ze neer op 'n stoel. Haar moeder had gauw in de gaten waarvoor 't was, dat Christien zich zo aanstelde.

'Heb ik 't je niet voorspeld,' zei ze hard. 'Ze paaien je 'n tijdje en dan laten ze je zitten. Ik ken die heertjes. Rotzakken zijn 't. Vuile stinkers. Allemaal!' Ze bleef schelden, totdat 't meisje zich oppakte en naar de kapel liep.

Christien kon 't niet verwerken, alhoewel ze altijd 'n bang voorgevoel had gehad. Ze was 'n kind uit 'n achterbuurt en de apostel was van deftige komaf. Maar tegen haar voorgevoel in had ze gehoopt, dat hij haar trouw zou blijven. En hoop doet leven. Nu hoefde ze zichzelf niets meer wijs te maken. Ze lag hartstikke verscheurd voorover op het stoeltje en deed niets anders als huilen...

Toen d'n apostel naar z'n familie in Holland was gegaan, stond z'n voornemen onherroepelijk vast, dat hij Christien niet in de steek zou laten. 'Ze zullen 'nen lekkere aan me hebben,' had hij gezegd, 'ik pes ze, tot ze me de deur uit goeien.' 't Had niet veel gescheeld of z'n tante had dat na 'n korte tijd ook gedaan. Maar intuïtief had ze ineens 'n andere taktiek gevolgd. Ze liet hem gewoon z'n gang gaan, als hij ordinaire liedjes door het huis brulde of als hij gelijk 'n varken aan tafel ging liggen en met 't eten knoeide.

D'n apostel z'n nichtje, 'n meisje van 'n jaar of achttien, had lol aan de neef, die volgens haar uit 'n zigeunerwagen was weggelopen. En oomlief interesseerde de ongemanierdheid van z'n neef geen syllabe. Dat zijn wat wilde haren, die gaan er wel uit, redeneerde ie. Op deze manier ging er de lol voor d'n apostel gauw af. Minstens een keer per week schreef hij 'n lange brief aan Christien, met lieve woordjes en 'n stroom van beloften. 't Werd op d'n duur eentonig.

Na 'n paar maanden was d'n apostel niet meer terug te kennen. Hij begon zich te verzorgen en ook z'n houding aan tafel was niet meer met de 'oude tijd' te vergelijken. Oom knikte 'n oogje naar tante, als hij met vork en mes bezig was en z'n bord mooi leeg at. De zigeuner werd zoetjesaan meneer. Dat was nog allemaal tot daaraantoe, maar op 'n goeie dag bracht het nichtje 'n vriendin mee, 'n aardig sportief blondje. Toen werd d'n apostel in d'n tweestrijd gegooid. 'n Tweestrijd, die Christien de genadeslag gaf. 't Was wáár wat in de brief stond. Zoals d'n apostel was geworden, kon er tussen hem en Christien niets van komen. Hij was z'n

paupersmentaliteit finaal kwijt en zou nooit meer met z'n boeken naar d'n ouden Teun gaan, om op 'n rommelig kamertje, bij 't licht van 'n petroleumlamp, te gaan zitten studeren. D'n apostel schuurde z'n nagels en had 'n lijnrechte plooi in z'n smetteloze broek. Hij was hartstikke verliefd op de vriendin van zijn nichtje, die zich graag door hem liet veroveren. Er waren al heel wat kusjes gevallen, toen d'n apostel de pen in de hand nam om Christien met inkt 'n afscheidsbrief te schrijven. ‘'t Speet hem,’ schreef ie, ‘dat alles zo gelopen was.’ Dat was flauwekul, want hij zou 't niet anders meer willen. Hij was in de zevende hemel met zijn blonde godin. Aldus was d'n apostel in de val gelopen, die z'n vader voor hem gespannen had. D'n ouwe lachte in z'n vuist. Dat ie Christien vermoordde, interesseerde hem geen bliksem. Zo'n sloertje, dat die 't maar bij haar eigen soort zoekt. 't Was al erg genoeg, dat ze zijn zoon 't hoofd op hol had gebracht...

Christien zit in de kapel. 't Sloertje, kapot van verdriet. Ze is mooi. Ravenzwarte haren en ogen lijk vijvertjes. Ze kan er niets aan doen, dat ze geboren is uit 'n moeder, die in het straatje woont. De vader van d'n apostel heeft er geen flauw vermoeden van wat voor 'n juweel Christien is. Hij heeft het nog niet eens nodig geoordeeld, om haar te leren kennen. Verbeeld je, zo'n meisje! Hij heeft 'n goeie betrekking en 'n aardig duitje op de spaarbank...

Betsche kan 't niet langer aanzien. Ze gaat naar Christien en pakt haar bij 'r arm.

‘Wat is 't?’ vraagt ze.

Christien is nat van de tranen. Onwillekeurig moet Betsche denken aan de avond, toen Manus bijna dood was en zij hier ook zo gezeten had. Zou ze er toen ook zo hebben uitgezien?

‘Wat is 't?’ vraagt ze nog eens, als Christien geen antwoord geeft.

Christien staat snakkend op en gaat naar buiten. Betsche loopt met haar mee. Mensen kijken hun na.

Ze staan op het pleintje. 't Is koud. Betsche bibbert ervan.

‘Wat is er gebeurd?’

Snakkend kwam 't over Christien haar lippen: ‘Hij... hij heeft 't uitgemaakt.’

Betsche kan 't niet geloven.

‘Wie? D'n apostel?’

‘Ja!... Vanavond... 'n Brief.’

Betsche staat er finaal verslagen van. Ze vindt 't verschrikkelijk.

Wie had dat nu gedacht. D'n apostel... zo'n goeie jongen, en Christien, 'n meisje, dat je met 'n kaarsje kon gaan zoeken. Ze waren zo'n prachtig koppel. Van de almachtige spijt krijgt Betsche met de krof ook tranen in h'r ogen.

‘Nu is alles goed en nu dàt weer,’ jiemert ze.

Met ‘alles goed’ bedoelt ze dat Manus er door is. De tegenslag van Christien is echter iets dat met hun wel en wee samenhangt. Christien is een stuk van haar leven. Wat heerlijke avonden waren het niet als Christien op bezoek kwam en bij haar 'n tas koffie zat te drinken. Manus mocht haar ook graag. Alleen als ze zo'n brave gezegdes zei, dan kon hij wel eens giftig worden. Wat zei ze ook alweer? O, ja, ‘ieder mens krijgt wat voor hem bestemd is’. Dat zei ze. 't Is 'n opluchting voor Betsche, als ze hier aan denkt. Ineens floept ze het er uit, blij iets te kunnen zeggen:

‘'n Mens krijgt wat voor hem bestemd is,’ zegt ze.

‘Ik weet 't,’ grient Christien, ‘maar ik vind 't zo erg.’

Ja, erg is 't. Dat vindt Betsche ook...

Er komen mensen uit de kapel met de rozenkrans in hun handen.

Hardop biddend gaan ze over het pleintje 'n zijstraat in.

Omdat ze niets weet om Christien te troosten, vraagt Betsche haar: ‘Willen we ook 'n bidweg doen?’

Even lijkt 't of Christien wil weglopen. Haar lichaam rekt zich. Dan kijkt ze Betsche aan en begint weer opnieuw te huilen.

‘Kom maar,’ snakt ze en loopt in de richting van de straat. Betsche moet flink aanzetten om haar in te halen. Als ze naast haar is, begint ze vóór te bidden:

‘Wees gegroet Maria...

vergeef ons onze schuld, zoals wij aan anderen hun schuld vergeven...’

Twee vrouwen lopen de bidweg. 't Ene Weesgegroetje volgt op het andere. Twee vrouwen, 'n gebocheld oudje en 'n mooi jong meisje. Betsche met de krof en Christien. Maria staat glimlachend op haar troon, met 't kindje Jezus op de arm. Zij kent 't leed en de vreugde van haar kinderen. Haar moederhart is boordevol goedheid...

‘Waar blijf je toch,’ foetert Manus, als Betsche thuiskomt, ‘'n Mens zou bijna gaan geloven, dat je er een op na houdt.’

‘Wees toch stil,’ zegt Betsche wrevelig, ‘'t is al erg genoeg.’

‘Wat is erg?’

‘D'n apostel heeft Christien laten zitten.’

‘Wat zeg je me nou?’

‘Ze was in de kapel. Hij heeft geschreven. Ik heb met haar 'n bidweg gedaan. Ze is niet te bedaren.’

Manus barst weer van de gif. Dat is de eerste keer na z'n bekering. ‘Geloemige, wat 'n ploert,’ sakkert ie, ‘als ik 'm in m'n klavieren kreeg, brak ik hem de ruggegraat.’

‘Hou je nu maar kalm,’ zegt Betsche.

‘Hou je kalm bij zo wat. Daar is Christien te goed voor.’

Manus heeft gelijk. Daar is Christien te goed voor. Maar wat doe je er aan...

Zevende hoofdstuk

Hoeperdepoep zat op de stoep
Kom laten we vrolijk wezen
Hoeperdepoep zat op de stoep
Kom laten we vrolijk zijn.

Kromme Leen komt uit 'n kaffeetje. Ze zingt met 'n hoge gilstem van ‘jij moet niet zo schuddelen met je gat’, onderwijl ze 'n hartstikke dronken man met zich meesleurt. Kromme Leen is uitgelaten. Haren havenwerker is op Vastenavond-Zondagmorgen boven water gekomen. Hij stond als 'n verschijning in de kamer. Leen had er totaal geen gedachten op. Ze was in de erwtensoep aan 't roeren die op de kachel stond te pruttelen. Ze sloeg bijkans om van de schrik toen d'n havenwerker haar naam uitsprak. ‘Leen’ zei ie. Kromme Leen haren arm, waarmee ze roerde, verstijfde. Ze keek niet om, maar begon te schreeuwen alsof ze aan 'n mes hing. Toen ze even ophield zei d'n havenwerker weer: ‘Leen’ en was ze in een ren tegen z'n borst gevlogen. ‘Vuile sokus,’ griende ze ‘waar heb je zo lang uitgehangen.’

D'n havenwerker bleef 't antwoord schuldig. Hij bromde wat binnensmonds waar Leen geen wijs uit kon en ging aan tafel zitten. ‘Heb je honger?’

‘Dat 't verrekt.’

De halve ketel erwtensoep had ie opgeslokt, voordat ie z'n benen uitstrekte en achterover leunde.

‘Zo, dat zit er in,’ verkondigde hij voldaan, ‘'n knappe die 't er uit haalt. En nu kan de duivel barsten, ik ga hier nooit meer weg.’ Kromme Leen was in de gloria.

‘Meen je dat?’ vroeg ze voor alle zekerheid.

‘Heb ik je ooit belogen?’

Nou! Daar zou Leen hem 't een en ander op hebben kunnen antwoorden, maar 't kon haar geen bliksem schelen, wat of hij uit

z'n hals sloeg. Hij wás er. En zolang als hij er was, had ze 'n man. Haar echte nog wel. Wat kon ze meer verlangen.

's Middags, nadat ze samen de optocht van leuke gekken, humoristische ‘schampen’ en 'n stel ongegeneerde wijven met wat zatte kerels hadden gaan kijken, waren ze aan de zwier gegaan. D'n havenwerker was 'n paar duiten rijk en Kromme Leen had alles bij elkaar gegraaid wat onder h'r bereik kwam. Ze konden de drie dagen doorkomen.

Kromme Leen was uitgelaten en sprong kaffee in en kaffee uit, terwijl ze haar repertoir van vastenavondsliederen uitgilde. Ze moest haren havenwerker op stoom brengen. Die liep wel met haar mee, maar kwam niet los. Toen ze zich 'n masker hadden gekocht, ging het beter. Hij gooide ook z'n benen de lucht in en deed bijna even gek als Kromme Leen. Leen had 'n mombakkus van 'n oud wijf met twee rotte tanden, die uit de brede mond hingen. D'n havenwerker liep met 'n kindergezicht voor z'n gezicht. Ze werden alsmaar zatter, aten haringen en frite en dronken jenever en bier zoals 't uitkwam. Ze persten zich door de groepen, die tegen elkaar om de buffetten klitten, om het vocht te bemachtigen, dat zonder maat hun maag inspoelde. Diep in de nacht kropen ze tegen de trap van hun ‘flat’ op. D'n havenwerker bleef in het midden zitten en kon niet meer verder.

‘Kom verrekeling’ lachte Kromme Leen, ‘je moet naar je nest.’ De havenwerker ging achterover liggen en schoof op z'n rug de trap af. Leen gilde van de lol.

‘Je bent hartstikke bezopen’, schreeuwde ze. ‘Wacht, ik zal je helpen.’

Ze liet zich ook naar beneden glijden en probeerde haar man, die als 'n zak in 't portaaltje lag, op de trap te hijsen. Toen ze hem half had opgetild, begaven de krachten haar en viel ze languit met hem tegen de treden.

Kromme Leen haar moeder kwam in d'r hemd boven aan de trap kijken. 't Was donker, zodat alleen haar stem te horen was.

‘Smeerlappen,’ schold ze ‘kom naar boven of ik gooi 'n emmer water over jullie verdommenis.’

‘Kom,’ zei Leen, ‘laten we nog eens proberen.’

Ze kropen gierend op hun knieën en trachtten met stoten en trekken naar boven te kruipen. Zes treden hadden ze genomen toen Kromme Leen weer op haar buik viel en gillend terug naar beneden gleed. D'n havenwerker vroeg:

‘Waar ben je?’

‘Hier,’ huilde de zatte Leen, ‘ik heb m'n buik gebroken.’

Om 't medelijden van haar man op te wekken begon ze als 'n varken te schreeuwen.

‘Hou je bakkus,’ bemoedigde d'n havenwerker haar, ‘ik kom.’ Voordat hij 'n trede genomen had, stroomde 'n emmer water naar beneden. Hij voelde het tegen z'n rug kletsen, maar had niet 't besef om zich te realiseren dat de oude hun dit leverde. 't Water was alleen nat en koud. Dat was alles wat tot hem doordrong. Bij Kromme Leen, die in het portaaltje lag, had de watergolf 'n averechtse uitwerking.

‘Hehe, eindelijk,’ zei ze, ‘nu lig ik in m'n bed.’

Ze rolde zich op en ging met 't hoofd op h'r armen liggen.

Daarna was 't spel van trekken, opstaan en vallen weer opnieuw begonnen, totdat ze eindelijk, doornat, op de strozak vielen en in de oneindigheid waren weggezakt. Kromme Leen haar moeder had gesnauwd en gedreigd, maar 't kon de twee geen sodemieter schelen...

Ze waren tegen de middag rillend wakker geworden. Hun kleren plakten. Kromme Leen had geen stem meer. Ze kon niets anders dan 'n schor geluid uitbrengen. D'n havenwerker stond onzeker op z'n benen te waggelen en geeuwde zich de kaken los. Z'n masker hing verfomfaaid om z'n hals. Ze hadden zich niet lang bedacht. Na 'n boterham te hebben afgeslikt, waren ze, ondanks 't schelden van de moeder, weer de trap afgezakt en de eerste de beste kaffee ingefloept. Aan één stuk door zijn ze bezig gebleven. Nu golft de carnavalsvreugde door de Maandagavond en Kromme Leen met h'ren havenwerker golven mee.

De stad is 'n uitbundige heksenketel. De carnavalsliederen klateren tegen de huizen en rollen over de daken. Groepen verkleders, in bonte kleuren, hossen door de straten, die volhangen van serpentines en warrelende confetties. De kaffees puilen uit. In de danszalen deint de krioelende massa op de schetterende muziek van orkesten, waarin het koper overheerst. Op de trottoirs wandelen de burgers, die met lachende of geergerde gezichten het schouwspel gadeslaan. 'n Clown blaast op 'n piston. Om hem heen springen indianen, negers, hofdames, oude wijven en 'n vellenkoning, die minstens twintig konijnen heeft moeten slachten om z'n costuum bij elkaar te krijgen. De dwaasheid regeert in drie dolle dagen. In de straatjes zijn de achterkamers bij de kaffees getrokken.

'n Accordeonist, met 'n getekend snorretje op z'n van zweet parelende lip, laat z'n vingers over het toetsenbord glijden en trekt de ene mop na de andere uit z'n instrument. Bij ‘Talia’ host 'n kluwen gecostumeerden in de met slingers versierde ruimte, die de 4 op 4 meter nauwelijks haalt. In de kaffee ligt 'n kerel met z'n bovenlichaam over het buffet. Z'n haren hangen in de afwasbak. 'n Meisje, met waterogen in haar flets gezicht, hangt om z'n hals en probeert hem uit de bak te trekken, maar steeds als ze 't klaar heeft gekregen, vreigelt hij zich weer terug. Ze zoent hem in z'n hals en belooft hem trouw tot in de dood. De medam, die de potten vult, gooit de ‘kletskes’ over z'n hoofd en spoelt de glazen. Aan de andere kant springt 'n mannetje met 'n zielig vrouwtje in 't rond; 'n afgeleefd proletariaats-koppeltje, dat hun gore leventje is ontvlucht. Ze hebben zich 'n kleurig costuumpje aangetrokken en wanen zich 'n koningspaar dat onbezorgd op de aardbol danst.

Als 'n groep naar buiten wil, staat in de deuropening 'n machtige kamerolifante, in 'n rood zijden japon met 'n bestikte groene sjaal; 'n grote bloem in de weelderige haren. Haar gezicht met hangende wangen is opgelopen. De ogen staan als olievlekken in het gezwollen hoofd. In een hand heeft ze 'n spriet prei en in de andere 'n valiesje. Ze staat in de deuropening; 'n monument van ontucht. De groep schuift langs haar door.

't Is Blonde Stien van het kaberdoeske, die jaarlijks met Vastenavond drie dagen vacantie neemt, om zich zelf ook eens te amuseren. Ze doet dit in haar eigen stijl. Als 'n heerseres bezoekt ze de kaffees en zuipt de jenever met de flessen. Ze tracteert haar onderdanen. Weldoende gaat ze rond. Iedereen is haar even lief.

Bij de kruising van de straatjes hebben er zich twee te pakken. Met één scheur rijt de een de ander z'n hemd tot aan de broeksrand open. Vrouwen trekken aan de kerels, die zich trappen en slaan. 'n Wijf met 'n lange neus op, valt over haar eigen benen en spartelt op de grond, terwijl ze met 'n bewonderenswaardige radheid van tong verwensingen de lucht in slingert. Jonge vrouwen, die zich lawaaierig met de ruzie bemoeien, trekken zich aan de haren. Uit 'n kaffee komt 'n vent gehold die plotsklaps 'n van niets wetende toeschouwer in z'n rug springt en hem in één slag vloert. De man met 't gescheurde hemd staat met z'n armen te zwaaien zonder iemand te raken. 't Is 'n razernij van je welste, waar twee kranige politie-agenten korte metten mee maken. Ze hebben met hun verschijnen alleen reeds volledig succes. In 'n vloek en 'n

zucht is de ruzie bijgelegd. De hele bubs grijpt zich onder de armen en springt 'n kaffee in, waar 'n klein meisje naast 't buffet zit. 't Kind is in 'n rood engeltje verkleed. 'n Onschuldige druppel op 'n gloeiende plaat.

Achter in de kaffee zit de vrouw van de sjerresliep, met 'n oneindige weemoed in haar ogen, naar 'n grote pot bier te kijken, die ze slokje voor slokje tot zich neemt.

Charel heeft zich in een sjeik verkleed. Hij biedt ieder vrouwspersoon 'n betrekking aan in zijn harem, maar hij heeft weinig succes. Ze lachen hem in z'n gezicht uit. Charel geeft 't niet op en wil met alle geweld zijn onderbewust verlangen in de daad omzetten. Hij gooit met de briefjes van tien, alsof hij 'n werkelijke sjeik is. Ze drinken hem de oren van het hoofd en smeren 't 'm dan. De sjeik is voor te barsten.

Op hun kamertje, boven in de tweede bouw, zitten Betsche met de krof met Manus en Lewieke aan tafel te kaarten. Ze horen de feestvreugde door de gang van de eerste bouw naar binnen gillen. ‘'t Volgend jaar’, zegt Manus, ‘zijn we weer van de partij.’

‘We zullen wel 'ns zien,’ antwoordt Betsche.

Lewieke z'n gezicht is nog geel van de verf die hij er op gesmeerd heeft, om 'n echte indiaan te lijken. Hij is de hele middag in z'n element geweest. Ze zijn met 'n troep door de stad gerend en hebben op hoeken van straten hun knakkerpistolen afgeschoten. Met de vaardigheid van echte indianen hebben ze meisjes omsingeld en als buit willen meevoeren. Een van die katten heeft Lewieke zo erg tegen z'n schenen getrapt, dat 't hem nu nog pijn doet.

‘Als u het volgend jaar uitgaat, mag ik dan mee?’ vraagt 't jog. ‘We zullen wel 'ns zien,’ zegt Betsche weer.

Betsche heeft wel wat anders te doen, dan nu al aan de Vastenavond van het volgend jaar te denken. Na 'n hele winter vol beroerdigheden is 't nu gelukkig wat opgeklaard. Manus gaat goed vooruit, maar wat is het 'n ellende geweest.. Als ze er aan terugdenkt, begrijpt ze niet, dat ze het is doorgekomen. 't Mensje heeft voorlopig geen behoefte aan die dwaze uitbundigheid. Dat Manus 'n uurtje per dag uit 't bed mag, is veel voornamer dan Vastenavond. Binnen 'n paar weken, als het voorjaar op de wereld komt, mag hij naar buiten. Betsche krijgt iederkeer tranen in haar ogen als ze aan dit geluk denkt. Ze beschouwt het als 'n nieuw begin, dat mooi zal worden als nooit tevoren. Er is in Betsche met de krof iets gebeurd, dat ze niet onder woorden kan brengen. 't Zit in haar

wezen. Ze is naar Onze Lieve Heer gegroeid en gaat elke avond, zonder over te slaan, naar de kapel van de Sterre der Zee, om met de hemelse Moeder te praten. Betsche met de krof doet dat heel eenvoudig. Ze spreekt met Maria als met 'n lieve freule, die ze alles gewoon kan zeggen, zonder er doekjes om te winden. Als ze het eerlijk durfde bekennen, zou ze zeggen, dat Maria 'n moederlijke vriendin van haar is, waar ze haar hart aan kan uitstorten. Zó vertrouwelijk is ze met de hemelkoningin.

Deze geestelijke hervorming heeft Betsche met de krof ánders gemaakt, dan toen ze van de ene dag in de andere leefde. Ze ziet de dingen met andere ogen en heeft de betrekkelijkheid van de aardse bekommernissen dóór gekregen. Ze gunt de vastenavondvierders hun plezier, maar er aan meedoen, nee. Op de manier zoals dat vroeger gebeurde zéker niet. Manus kroop dan meer dan eens, evengoed als d'n havenwerker met Kromme Leen, de trap op, om z'n bed te zoeken. Betsche vindt dat gezuip onwaardig, al is 't dan ook carnaval. 't Mensje huivert bij de gedachte dat ze dit weer zou moeten meemaken. Ze zou zo iets zeker niet aan Maria durven vertellen...

Met hun drieën zijn ze aan 't kaarten. Manus heeft bijna iederkeer gewonnen en ergert zich dat Betsche stommiteit op stommiteit begaat. Lewieke kan 't nog beter als z'n moeder. Als Manus weer de hele sodemieljaar naar zich toe haalt, vraagt Betsche:

‘Wordt 't je tijd niet. Je bent al meer dan 'n uur op.’

‘Ik voel me kiplekker,’ antwoordt Manus, ‘ik blijf nog even.’

‘Ga jij dan naar je bed,’ zegt Betsche tegen Lewieke, maar 't jog heeft geen zin om onder de dekens te kruipen.

‘Meh,’ pruilt hij, ‘ik moet al zo vroeg naar bed. Die van Siegers mogen tot twaalf uur opblijven.’

‘Dat moeten die van Slegers weten,’ geeft Betsche hem tot bescheid, ‘jij gaat naar je bed.’

Manus ondersteunt de krachtdadige taal van z'n wijfje.

‘Luister naar je moeder,’ zegt hij.

Lewieke voelt zich verongelijkt, maar durft het vaderlijk gezag niet te weerstaan. Wrevelig schuift hij van de stoel en begint knopen los te maken.

‘Was je eerst,’ gebiedt Betsche nog, ‘anders maak je het hele bed geel.’

Ze vult 'n kom met water en zet die naast de kachel.

‘Hier, ga maar op je knieën zitten.’

Manus lacht om z'n weerbarstige zoon. Dat lachen heeft hij pas sinds kort geleerd. Hij is wel niet zo ver in de volmaaktheid gevorderd dan z'n Betsche, maar hij heeft toch 'n flinke sprong op de ladder gemaakt. Soms krijgt ie 't nog wel eens te kwaad, maar iederkeer gaat 't over. Dat is voor 'n stuk gekomen door het voorbeeld, dat Christien hem onbewust gegeven heeft. Geloemige, wat had Manus op den Apostel gesakkerd. Dagenlang was hij niet te genieten geweest. Totdat Christien op 'nen avond in levende lijve was komen opdagen. Zoals gewoonlijk trad ze lachend de kamer binnen.

'Goeden avond,' zei ze, 'hier ben ik weer eens. Hoe gaat 't?'

Manus kon z'n ogen niet geloven. Hij had zich Christien voorgesteld als 'n geknakte bloem, met 'n kromme rug en dikke glazen ogen. En daar stond ze springlevend, met 'n zonnige lach, alsof ze haar huwelijk met d'n Apostel kwam aankondigen.

'Je bent krankzinnig,' had Manus er uitgesmeten.

Christien keek verwonderd.

'Ik? Hoe zo?'

'Nu breekt me de kachelpoot. Hoe zo? Heeft die rotmieter je dan niet laten zitten?'

''t Gezicht van Christien betrok. Je zag duidelijk dat ze iets weg moest slikken. Maar ze vermande zich wonderlijk.

'Wat zou dat?' zei ze. 'Hij moet zelf weten wat ie doet.'

'Als ik 'n in m'n klavieren krijg, gaan z'n ribben kraken, de afvallige godloochenaar,' raasde Manus.

Betsche riep hem tot de orde.

'Wat 'n woorden,' zei ze, 'rotmieter, godloochenaar. Wat komt er nog?'

Er kwam niets meer.

'Laten we er liever niet meer over praten,' stelde Christien voor, ''t is voorbij. Ik hoop dat 't 'm goed gaat.'

Manus wilde opnieuw van wal steken, maar Christien kwam bij hem op de rand van het bed zitten.

'Mond houwen, ouwe brombeer,' lachte ze, 'dat zijn mijn zaken. Die knap ik zelf wel op.'

Manus was finaal verslagen. Nog nooit was Christien bij hem komen zitten. Hij zag haar mooi figuur, de blauwe ogen en de zwarte haren. Manus had 'n gevoel alsof de hemel openging. Als Betsche niet in de kamer was geweest waren er alzeleve ongelukken gebeurd. Of zou de 'schuinsmarcheerder', zoals Betsche hem

altijd plagend betitelde, in 'n heilige verering zijn blijven liggen en alsmaar naar de jonge vrouw hebben gekeken.

Christien haalde 'n tros druiven uit 'n papier en hield deze boven z'n mond. Manus was om te sterven.

‘Je bent 'n engel,’ kreunde hij.

't Was 'n erg plezierige avond geworden. Manus had geen hatelijkheden gedebuteerd. Onbewust voelde hij, dat ie goed moest zijn voor het heldhaftige meisje, dat haar leed zo flink wist te dragen. Haar houding maakte 'n onuitwisbare indruk op hem. Sindsdien lachte hij ook...

Lewieke heeft zich de geelzucht van z'n gezicht gespoeld en gaat het bed in, terwijl Betsche 't vuile water in 'n emmer schudt.

‘Wat dunkt je,’ vraagt ze aan Manus, ‘zou je nu?’

‘Ja, ik ga,’ antwoordt hij, ‘kom je ook?’

‘Ja dalik.’

Ze rammelt nog 'ns in de kachel, zet de stoelen recht en legt de kaarten in de lade van het kastje. Dan friemelt ze haar schoenen los en maakt zich klaar om naast Manus te kruipen.

In het straatje giert de storm van gemaskerden naar het hoogtepunt. Boven het lawaai kraakt de kapotte stem van Kromme Leen, die om de hals van haren hartstikke bezopen havenwerker hangt:

‘We leven maar ene keer,
Als je dood bent heb je niets meer...’

Achtste hoofdstuk

De Paasklokken hebben niet alleen eieren, maar ook 'n stralende zon uit Rome meegebracht. Ze schijnt in de kamer van de tweede bouw, waar Betsche met de krof haar man helpt z'n fonkelnieuw confectiepakje aan te trekken. Manus is 'n beetje zenuwachtig. Hoe kan 't anders, als je zo lang tussen de lakens hebt gelegen en eindelijk de vrijheid herkrijgt. Manus gaat met Betsche en Lewieke naar het kapelletje van de Pater om z'nen Pasen te houden. Het confectiepakje heeft meneer Jansen hem aan de hand gedaan. ‘Als alles nieuw wordt, moet dat ook nieuw zijn,’ had de Vincentiaan gezegd. Betsche is met Manus mee geweest om het te kopen. Dat is bij Manus 'n delicate kwestie vanwege z'n korte benen. De jas past meestal direct, maar de broekspijpen moeten bijna tot de helft ingekort worden. De meneer in de zaak heeft 't keurig voor mekaar laten boksen. 't Pakje zit Manus als gegoten. Lewieke staat er ook piekfijn op. Die heeft nieuwe schoenen en kousen. Betsche met de krof trekt haar donkerblauwe mantel aan. Die is nog mooi genoeg, beweert ze en 't kapothoedje, dat potsierlijk op haar kuif dobbert, kan er ook nog wel mee door. Betsche is per slot van rekening geen mannequin of 'n pin-up girl. Dan zou ze trouwens helemaal geen mantel nodig hebben. Die kleden zich met 'n lapje stof en wat verf en laten dan foto's van zich maken. Het varkensvlees is niet te betalen, maar zo'n naakt vrouwspersoon kun je voor vijftien cent kopen. Er zijn mensen, die zo wat erg vinden, maar anderen beweren, dat dat eerlijke schoonheid is, waar men de schepping in kan bewonderen. Die lieden zijn zeker gesteriliseerd...

De familie is klaar.

‘Kom,’ zegt Betsche, ‘dan gaan we.’

Manus kucht en doet onbeholpen.

‘Voel je je niet goed?’

‘Ik voel me opperbest,’ antwoordt de held. Hij ziet tegen de kerkgang op als tegen 'n hoge muur. Als hij ergens ver weg, in 'n eenzaam bos zat, zou de hele wereld hem gebouthakkerd kunnen worden. Maar in 't straatje... Manus voelt zweetdruppels op z'n voorhoofd springen.

‘'t Is nog maar tien minuten,’ zegt Betsche, ‘kom, O.L. Heer wacht op ons.’

Dat heeft de Pater gisteren gezegd, toen hij wegging ‘O.L. Heer wacht op jullie.’

Manus vermant zich. Hij snuit nog eens z'n neus en neemt Lewieke bij de hand. De jongen vindt zich net 'n kakkindje. Hij is even groot als Manus en moet kleine pasjes maken, als hij naast hem loopt.

In het straatje hangt Charel in 't venster.

‘Ah,’ roept hij, ‘daar hebben we de dode. Hebben jullie wat in de fles, dan kom ik straks.’

‘Kom maar gerust,’ geeft Betsche hem terug, ‘je zult 't jouwe wel krijgen.’

‘Dan kun je me verwachten,’ belooft Charel, ‘ik ken 'n paar nieuwe moppen. Die moeten jullie horen. Je lacht je kapot.’

‘Als ie durft te beginnen, gooi ik hem de deur uit,’ zegt Betsche tegen Manus.

‘Je haalt hem er toch zelf in.’

‘Niet voor zo'n vieze praat...’

't Is nog stil in het straatje. Voor hen lopen er 'n paar, die zeker ook naar de kapel gaan.

Manus is over z'n onzekerheid heen. Hij heeft de hand van Lewieke losgelaten, die dat als 'n bevrijding voelt. Ze lopen naast elkaar, Betsche met de krof met haar lange benen, Manus in z'n glimmend pakje en Lewieke, wat stijf op z'n nieuwe schoenen. De zon schijnt over de daken en gooit blokken goud tegen grauwe gevels. De verrijzenisdag is als 'n jubel.

Het kapelletje is al half vol, als Manus met z'n familie binnenkomt. Ze schuiven in 'n bank en nemen hun rozenkrans. 't Altaar is mooi versierd met groen en bloemen. 'n Misdienaar probeert met 'n lange stok, waarop 'n week zit gebonden, kaarsen aan te steken. Daar zitten de gelovigen uit de buurt. Enkele oudere mensen en wat kinderen. Kromme Leen zit er met h'r havenwerker. Wat zijn die er eventjes op vooruit gegaan. Kromme Leen is bijkans niet meer terug te kennen, zo netjes ziet ze er uit. Ze heeft 'n dik kerk-

boek. D'n havenwerker leunt met z'n ellebogen op z'n knieën. Z'n hoofd hangt er tussen in. Kromme Leen heeft hem alzeleve meegesleept. Dat is zo'n exemplaar. Haar zuster is er ook en Sjaak van het logement zit op de eerste bank. Er komen er nog meer. De kapel raakt waarachtig vol. Daar had je 'n paar jaar geleden voor moeten komen. Toen ging maar 'n enkele naar de grote Parochiekerk. Wat zouden de mensen van de buurt daar ook doen. In de grote parochiekerk zitten ze met hun naam op 'n emaille of koperen plaatje voor zich. Dat is 'n bewijs dat ze betaald hebben. Die van 't straatje kunnen niet betalen. In de kapel is dat heel anders. De Pater heft geen plaatsengeld. Je kunt gaan zitten waar je wilt. Iedereen is hetzelfde. De kapel is de parochiekerk van de mensen uit de buurt en de Pater is hun pastoor. Als de stadsregenten dit begrepen, zouden ze niet, met zo'n gezwinde spoed, gaan saneren. Er zijn in de buitenwijken van de stad al genoeg achterbuurten gefokt. De meest normale gang van zaken is, dat deze mensen in hun eigen milieu worden opgevoed. Als de saneringscenten uitgegeven werden, om de geestelijke vooruitgang van het levende materiaal in de straatjes te kapitaliseren, zou de buurt aan de meest waarachtige historische waarde winnen. Maar dat is 'n werk op lange termijn. De domme kracht, die alleen dood materiaal kan afbreken, vernieuwen en restaureren, heeft daar geen geduld voor. De Mis begint. De meeste mensen knielen. De Pater heeft 'n mieters mooi kasuifel aan en de twee misdienaars zijn in sneeuwwitte rochetten gestoken. 'n Orgeltje begint te spelen. Manus heeft zich tot nog toe onverschillig gedragen, maar nu krijgt ie 't te pakken. Hij voelt, dat er iets groots gaat gebeuren. De Pater heeft hem dat in eenvoudige woorden verteld.

‘Alleluja’ zingt het koortje. ‘Ik ben verrezen en nog ben Ik bij U, alleluja.’

‘God is bij ons,’ heeft de Pater gezegd. In de H. Mis offert Hij zich aan den Vader en als wij ons bij Hem aansluiten, neemt Hij onze gaven mee.

De mondhoeken van Manus trillen...

Na 't Evangelie houdt de priester 'n kort preekje- Je merkt direct, dat hij z'n pappenheimers kent. Geen geleerde woorden; geen prachtige volzinnen, maar klare taal die allen begrijpen. Hij preekt over de opstanding; over Gods goedheid en liefde; over Zijn grootheid en macht. De mensen luisteren aandachtig...

Betsche met de krof heeft al driemaal haar rozenkrans afgebeden

als 't grote moment komt. Ze zullen met hun drieën hun Pasen gaan houden. De Pater heft 'n kleine hostie boven de ciborie. ‘Dómine, non sum dignus...’ Heer, ik ben niet waardig, dat Gij komt onder mijn dak, maar spreek slechts één woord, en mijn ziel zal gezond worden.

Manus slaat zich, op 't voorbeeld van Betsche, driemaal op de borst. Dan gaan ze ter Kemunie. Ze kijken strak voor zich. Betsche met de krof haar hart juicht.

Als O.L. Heer zich in de gedaante van 'n stukje brood aan hen gegeven heeft, gaan ze terug naar hun plaats, waar ze met hun handen voor hun ogen gaan zitten. Betsche is zo gauw niet klaar, want ze heeft O.L. Heer veel te vertellen en te vragen. Manus heeft de slag nog niet te pakken. Eerst kijkt hij door de spleten van z'n vingers naar Betsche. Ze blijft aan de gang. Als hij ziet dat anderen weer gewoon zitten, doet hij 't ook. 't Wordt trouwens tijd, want de Pater geeft de zegen en gaat 't Laatste Evangelie bidden. Daarna neemt hij de bedekte kelk en gaat terug naar de sacristie.

Manus stoot Betsche aan. Ze schrikt ervan en verwondert zich dat 't altaar leeg is. Lewieke is gaan zitten. De mensen verlaten de kapel.

‘Gaan we nu ook?’ vraagt Manus.

‘Even nog,’ fluistert Betsche.

Ze zijn de laatsten. Aan de deur staan de Pater en meneer Jansen. Ze feliciteren hen met 'n ‘Zalige Pasen’ en meneer Jansen vraagt, of ze er niets op tegen hebben als hij met hen meegaat.

‘Als u het wilt nemen zoals het is,’ zegt Betsche.

‘Dat is vanzelfsprekend,’ lacht meneer Jansen.

Daar heb je waarempel Doctorandus Pieterse ook.

‘Van harte 'n zalige Pasen,’ wenst hij 't drietal met 'n buiginkje. Manus moet onwillekeurig denken aan wat Doctorandus Pieterse zei, toen hij dien keer met meneer Jansen op bezoek was geweest. ‘Per slot van rekening moet alles van de hemel komen.’ D'n doctorandus had gelijk, maar de hemel bepaalt zelf wanneer hij 't láát komen. Meneer Pieterse mag alleen de grond bewerken en zaaien. Al heb je 'n titel, dan moet je in de wijngaard van de Heer toch 't boerenvak beoefenen. Zelfs de grootste heiligen kunnen geen O.L. Heertje spelen. Doctorandus Pieterse weet dat wel, maar niet iedereen is even handig. Hij houdt nu toezicht in de mannenzaal en administreert de bibliotheek. Dit werk moet ook gedaan worden.

Samen met meneer Jansen gaat 't drietal naar huis. Ze voelen zich allemaal plezierig.

‘U zult moeten wachten, totdat ik klaar, ben,’ verontschuldigt Betsche zich, ‘ik moet nog alles doen.’

‘Dan helpen we mee, hé Manus,’ lacht meneer Jansen.

‘Ik zal kijken hoe u 't doet,’ antwoordt Manus, ‘dan weet ik 't voor 'n volgende keer.’

Lewieke wordt er bang van.

‘Als 't maar niet te lang duurt, ik rammel van den honger,’ miezert 't jog.

‘Je zult je bekomst wel krijgen,’ stelt Betsche hem gerust, ‘ik heb lekkere kadetjes.’

Ze beklimmen de trap om 'n feestmaaltijd te gaan houden. Kadetjes met vlees en 'n tas geurige koffie. Wat wil je nog meer...

‘Nee maar, Manus kijk eens, dat is...’

Met open mond staan ze te kijken. 't Wordt Manus te machtig. Hij perst met z'n lippen.

‘Ga binnen. Dat is voor jou.’

De kamer is 'n paradijs. Bonte slingers zijn van muur naar muur gespannen. De tafel is keurig gedekt; in 't midden 'n vaas bloemen. Twee meisjes staan op 't gezelschap te wachten. Christien en 'n dochtertje van meneer Jansen. Die hebben 'm dat geleverd. Manus heeft geen woorden en ook Betsche staat verpopzakt. Lewieke vindt het geweldig. Hij denkt direct aan kermis. Dan hangen ook zo'n slingers in de kaffees. Maar nu is het omdat het Pasen is en z'n vader te Kemunie is gegaan.

't Dochtertje van meneer Jansen komt naar Manus toe en geeft hem 'n hand. ‘Van harte proficiat’ zegt ze, ‘en 'n zalige Pasen’. Achter haar komt Christien. Ze geeft Manus ook 'n hand en wil ook zo iets van ‘proficiat’ zeggen, maar plots grijpt ze den ‘verrezene’ om de hals en vóór Manus zich kan realiseren wat er gebeurt, geeft ze hem 'n klinkende zoen. De arme sukkelaar duizelt ervan. Betsche kijkt met blinkende ogen naar haar jonge vriendin, die zo spontaan h'r hartelijkheid laat blijken. Christien geeft haar ook 'n zoen en Betsche kust haar terug. 't Mensje kan haar geluk niet op. 't Is goed dat meneer Jansen er ook is, anders zou 't 'n formele huilpartij zijn geworden. Meneer Jansen redt de situatie. ‘Zo,’ zegt hij, ‘nu ben ik zeker aan de beurt.’

‘U krijgt er een van mij,’ hittepetit z'n dochtertje, als ze ziet, dat Christien er 'n rood hoofd van krijgt.

‘Zo, dat is dan dat...’

Ze gaan aan tafel zitten. De koffie wordt opgeschud. Manus heeft niets te missen. En Betsche is gans de kluts kwijt.

‘Dat is 'n echte verrassing,’ zegt ze, ‘nietwaar Manus?’

‘Ja, ik...’ slikt de vuurvreter, ‘ik... weet niet waar ik 't aan verdiend heb.’

‘'t Is toch Pasen,’ jubelt Christien.

‘Alleluja, Ik ben verrezen en nog ben Ik bij U.’

God is in het kamertje, op de eerste verdieping van de tweede bouw, in het gore achterbuurtje. Niemand kan Hem zien, maar Hij is er met Z'n goedheid, die straalt in de ogen der mensen, die kadetjes eten en zich gelukkig voelen, omdat 't van binnen goed is. Betsche slikt met 'n slok koffie 'n hap eten af en zegt dan:

‘Gij zijt allemaal erg bedankt, dat ge zo veel voor ons gedaan hebt. 't Is 'n lastige tijd geweest de afgelopen winter. Wat hebben we 'n zorg en 'n angst gehad. Nu is alles weer goed. En als iemand mij zou vragen...’

Betsche kan niet meer verder. Ze snottert in haar zakdoek. Ze had nog willen zeggen, dat ze die beroerde tijd voor geen geld van de wereld had willen missen, nu ze zo naar O.L. Heer zijn gegroeid en het leven de waarde van 'n hemeltocht heeft gekregen. Betsche kan dat niet meer zeggen, omdat 't haar te hoog zit.

Manus pakt haar bij h'r schouder.

‘Wij zijn vanmorgen opnieuw getrouwd, mijn wijfje,’ zegt hij. De zon schijnt door 't venster. De zon van 't nieuwe leven, dat zich in de natuur en in de harten der mensen voltrekt.